

Actualisering Interprovinciaal Wolvenplan (2022)

Het interprovinciaal Wolvenplan 2019 is als gevolg van de veranderde situatie van de wolf in Nederland verouderd. Inmiddels hebben we al enkele jaren te maken met de wolf. Daarom is het tijd om het Interprovinciaal Wolvenplan 2019 te actualiseren.

Om te komen tot een geactualiseerd wolvenplan moet een aantal besluiten worden genomen.

Dit document geeft een overzicht van de beslispunten: doel van het wolvenplan, uitgangspunten voor de inhoud, inhoudsopgave, planning en de beoogde werkwijze. Zodra overeenstemming hierover is bereikt, kunnen we gezamenlijk werken aan de nieuwe versie van het wolvenplan: Interprovinciaal Wolvenplan 2022. Deze inhoudsopgave geeft daarmee ook een beeld van de werkzaamheden die verricht moeten worden. Ook hierover dient besloten te worden wie wat doet, wie draagt aan welk tekstonderdeel bij.

Gevraagde beslispunten:

1. *Is het doel van het wolvenplan juist geformuleerd?*
2. *Zijn dit de inhoudelijk onderwerpen die in het Wolvenplan 2022 benoemd dienen te worden?*
3. *Is de planning voor iedereen haalbaar?*
4. *Wie neemt welk deel voor zijn rekening. D.w.z. aanleveren van een concept deelteksten die daarna door [REDACTED] worden geredigeerd tot een voorstel voor de eindtekst.*
5. *Is de opbouw van deze inhoud een logische volgorde?*

1. Doel van het wolvenplan

Het wolvenplan is het beleidskader van de provincies voor een gezamenlijke beleidsuitvoering van provinciale taken met betrekking tot de wolf in Nederland. Het wolvenplan biedt een basis aan provincies om beleid formeel te verankeren in bijvoorbeeld verordeningen of beleidsregels. Het wolvenplan is daarmee ook het kader waar stakeholders mee te maken hebben wij de uitvoering daarvan.

2. Uitgangspunten voor de inhoud:

Het Interprovinciaal Wolvenplan 2022 is gericht op de instandhouding van de wolf op langere termijn en bevat maatregelen die onder meer betrekking hebben op de levensvatbaarheid van de populatie, het natuurlijke verspreidingsgebied en de habitats van de soort.

Uitgangspunt om te komen tot de hiervoor genoemde informatie is dat we ingaan op de actuele situatie van de wolf in Nederland. Het plan geeft in ieder geval informatie over:

- de visie op Gsvl
- populatieomvang, etc.
- alle relevante bedreigingen en belastende factoren, (sociaal-economische) conflicten, kansen en behoeften m.b.t. wolf (incl. alle vormen van sterfte)
- een samenhangende reeks maatregelen (effectieve uitvoering/monitoring)
- werkwijze monitoring (verwijzen naar Monitoringsplan) evt. gewenste wijzigingen benoemen
- preventieve maatregelen, tegemoetkomingsregeling en compensatiemaatregelen
- de werkwijze schade taxatie; evt. gewenste wijzigingen benoemen
- maatschappelijke draagkracht
- het vergroten van acceptatie d.m.v. communicatie, voorlichting. Hiertoe beoogde activiteiten benoemen
- in maatschappelijk relevante vraagstukken:
 - omgaan met hybridisatie
 - go nog go: leefgebieden, risicogebieden?, hot spots, corridors
 - het inperken van migratie- of vestigingsmogelijkheden: het (niet) plaatsen van hekken (frl)
- de landbouwkundige situatie
- aanvallen op vee door honden

3. Planning

23 nov. 2021	- IPO wolvenwerkgroep – voortgang bespreken
7 dec 2021	- Eerste conceptversie gereed
14 dec 2021	- LOW – tussenstand/beleidskeuzes bespreken
Uiterlijk maart	- Concept Interprovinciaal Wolvenplan 2022 gereed
april 2022	- Concept bespreking in IPO Wolvenwerkgroep
mei 2022	- Wolvenplan ter bespreking in het LOW
14 april 2022	- Eindconcept Wolvenplan 2022 gereed
21 april 2022	- IPO Werkgroep NW
19 mei 2022	- Wolvenplan ter bespreking in de AACVP
16 juni 2022	- Wolvenplan ter bespreking in de BACVP

Realisatie van het Wolvenplan 2022 kent een aantal afhankelijkheden. De inhoud van onderstaande documenten is van essentieel belang voor het actualiseren van het wolvenplan.

Documenten die dienen ter input van het wolvenplan	
Factfinding study	Publicatie - Oktober 2021
Juridische analyse	Publicatie - Oktober 2021
Voortzetting Tegemoetkomingsregeling	23 sept besluit BAC VP
Handelingsprotocollen	Q3 2022
Monitoringsprotocollen	ntb
Actualisatie taxatierapport en richtlijn taxatie	ntb
Subsidie preventieve maatregelen (provincies) - Hoe hiermee om te gaan?	ntb
Communicatieplan Wolf	Beschikbaar
Monitoringsplan	Beschikbaar

Het actualiseren van het Interprovinciaal Wolvenplan kent i.i.g. de volgende acties.

Onderliggende acties	Datum
EU financiering in beeld hebben	21-sept 2021
Balans en evaluatie opmaken (eerste ervaringen met gevestigde wolven ophalen)	21-sept 2021
Inhoud wolvenplan 2022 vaststellen	4-okt 2021
Vaststellen wie welk deel voor zijn rekening neemt	4-okt-2021
Deadline aanleveren conceptteksten	8-nov 2021
Voortgang en eerste teksten voorleggen aan IPO wolvenwerkgroep	23-nov 2021
Aanpak en werkwijze vaststellen om te komen tot Internationaal soortmanagementplan wolf	23-nov 2021
Notitie beslispunten BA CVP	April 2022

4. Beoogde werkwijze:

Een deel van de inhoud wordt gebaseerd op documenten die in de tabel 'Documenten die dienen ter input van het wolvenplan' zijn genoemd. Onderdelen van het wolvenplan 2022 die daar betrekking op hebben, worden door BIJ12 verwerkt. Voor de andere hoofdstukken vragen wij de leden van wolvenwerkgroep input te leveren. BIJ12/ [REDACTED] verzorgen de eindredactie.

Handelingsprotocollen en de uitwerking van nieuwe tegemoetkomingsregeling lopen parallel aan de planning van het wolvenplan.

5. Inhoudsopgave Wolvenplan 2022

- 1 Inleiding
 - 1.1 Doel van het wolvenplan
 - 1.2 Achtergrond (wat staat erin, hoe zich dat verhoudt tot de 2019 versie, waarom WP, wolf een beschermde soort uit de Habitatrichtlijn is, daarom beleid voor geschreven, dit WP biedt hiervoor kaders)
 - 1.3 Bevoegdheden en mandatering
- 2 Over de wolf (input komt uit FFS)
 - 2.1 Leefwijze en ecologie (voedsel, habitatkeuze, leefwijze etc.)\
 - 2.2 Verspreidingsgebied
 - 2.2.1 Verspreiding in NL
 - 2.2.2 Verspreiding in Europa
 - 2.3 Gedrag
 - 2.4 Ervaringen met gevestigde wolven in NL
 - 2.5 Goudjakhals ?? Eerder is besloten deze niet mee te nemen.
- 3 Beleid en bescherming (input komt uit JA)
 - 3.1 Wettelijke kaders
 - 3.2 Gunstige staat van instandhouding
 - 3.3 Soortenbescherming
 - 3.3.1 Actieve en passieve soortenbescherming
 - 3.3.2 Beheer van wilde prooidieren van de wolf ?
 - 3.4 Gebiedenbescherming
 - 3.4.1 N2000-gebieden
 - 3.5 Gebiedsplannen, gebiedscommissie en begrenzing leefgebieden
 - 3.6 Afwijking van de bescherming: ontheffing- en vergunningverlening
 - 3.6.1 Omgevingswet
 - 3.6.1.1 Beoordeling van activiteiten en ruimtelijke ingrepen
 - 3.6.1.2 Ingrijpen bij wolven in Europa
 - 3.6.1.3 Ingrijpen bij wolven in Nederland
 - 3.6.2 Andere relevante wetgeving (Actie [REDACTED] staat er in de JA nog een andere relevante dierenwet?)
 - 3.6.2.1 CITES
 - 3.6.2.2 Wet op de dierproeven
 - 3.7 Kader handelingsprotocollen
- 4 Schade en preventie bij landbouwhuisdieren
 - 4.1 Ervaringen met tegemoetkomingsregeling
 - 4.2 Schaderisico (geven we hier het bedrijfseconomisch kader ?)
 - 4.3 Voorkomen van schade
 - 4.3.1 Inzet preventieve middelen (verwijzing naar de Fauna preventiekit)
 - 4.4 Beoordeling van de situatie
 - 4.4.1 Proces schademelding – wolvenmeldpunt
 - 4.4.2 Proces schadeafhandeling
 - 4.5 Tegemoetkoming in de schade
 - 4.5.1 Kader voor Richtlijn voor de taxatie en prijzen bij wolvenschade in de schapenhouderij
 - 4.5.2 Tegemoetkoming bij een zwervende wolf (maken we dit onderscheid?)
 - 4.5.3 Tegemoetkoming bij een territoriale wolf (maken we dit onderscheid?)
 - 4.6 Ondersteuning van preventie met tijdelijke maatregelen
 - 4.7 Ondersteuning van structurele maatregelen
- 5 Monitoring (input uit bestaande monitoringsplan)
 - 5.1 Wolvenmonitoring (verwijzing naar monitoringsplan)
 - 5.1.1 Proces melden waarneming - wolvenmeldpunt
 - 5.2 Standaard voor wolvenmonitoring
 - 5.3 Monitoring van zwervende wolven
 - 5.4 Monitoring van leefgebieden (territoriale wolven)
 - 5.5 Rapportage van wolvenmonitoring
 - 5.6 Verwerking en opslag van wolvenmateriaal en data

- 5.7 Bijzonder onderzoek
- 5.8 Monitoring van andere aspecten ?
- 6 Samenwerkende organisaties
 - 6.1 Samenwerking in NL
 - 6.2 Samenwerking in EU
 - 6.1.1 Internationaal soortmanagement plan
- 7 Communicatie
- 8 Financiën
- 9 Literatuur
- 10 Verklarende begrippen en afkortingenlijst
- 11 Bijlagen ()

NB: mocht werkende weg blijken dat er toch verschuivingen in de inhoud plaatsvinden, dan zal dat blijken en komen we hier op terug.

Inhoudsopgave

- 1. Inleiding**
- 2. Globale afbakening**
- 3. Welke taken voert BIJ12 nu uit? (najaar 2020)**
- 4. Wat gaat er bijkomen of veranderen?**
- 5. Uitgangspunten voor communicatie**
- 6. Communicatiemiddelen najaar 2020**
- 7. Communicatietaken en -middelen, vanaf 2021**
- 8. Begroting**
- 9. Planning**

1. Inleiding

De reden voor dit communicatieplan ligt in een aantal recente ontwikkelingen. Wolven komen in steeds meer provincies voor en de aantallen nemen toe. De komst van de wolf roept sterke reacties op van zowel voor- als tegenstanders. De media (traditioneel en 'social') reageren vaak fors op incidenten of mogelijke gevaren. Voor bestuurders is dit bijzonder lastig, temeer omdat er een overlap zit met de stakeholders die een rol spelen in andere, zeer gevoelige dossiers, zoals de stikstofproblematiek, de uitbraak van vogelgriep en corona. Diverse organisaties – provincies en ngo's – welke communiceren over de wolf, vragen om meer regie, duidelijke woordvoeringslijnen en handelingsprotocollen, zowel in het geval van communicatie algemeen als bij incidenten en calamiteiten, en kijken daarbij naar BIJ12.

De beleidsverantwoordelijkheid ligt bij de provincies, maar de minister van LNV is eindverantwoordelijk dus ook hier is afstemming nodig. Verder is er in de Tweede Kamer een motie aangenomen waarin LNV opgeroepen wordt om een breed maatschappelijk debat te organiseren over de wolf. Dat heeft geleid tot het derde onderzoek naar draagvlak in Nederland (naar verwachting eind 2020 gereed). In dat kader ondersteunt de Provincie Gelderland de productie van de film 'De komst van de wolf'.

In 2020 is het Landelijk Overleg Wolven opgestart, een adviesorgaan waar diverse stakeholders (waaronder rijk, provincies en BIJ12) deel van uitmaken.

Vanuit bestuurlijke kring (IPO) is het verzoek aan BIJ12 om meer aan publieksvoorlichting op dit dossier te gaan doen. Het Wolvenmeldpunt wordt vanaf april 2021 bij BIJ12 ondergebracht en daarmee krijgt BIJ12 op dit dossier sowieso een prominentere rol dan voorheen. Verder wordt onder regie van BIJ12/IPO het interprovinciaal Wolvenplan geëvalueerd (najaar 2020 en doorlopend in 2021), aanvullend onderzoek gedaan. Dit geheel moet leiden tot een geactualiseerde versie van het wolvenplan die naar verwachting begin 2022 gereed is. De komst van de goudjakhals, het kleine neefje van de wolf, zorgt daarbij voor nieuwe uitdagingen.

Kortom, we hebben te maken met een complex dossier met veel spelers, uitgesproken meningen en uiteenlopende belangen. BIJ12 werkt voor de provincies en kan deze hierin op diverse manieren ondersteunen, al dan niet in samenwerking en afstemming met andere partijen. Dit communicatieplan heeft als doel iedereen hierover duidelijkheid te verschaffen: over doelen en middelen, over wat BIJ12 zelf kan en wil uitvoeren, wat we kunnen regisseren en wat niet tot onze taken behoort.

Inzichten zoals verwoord in het IPO-wolvenplan 2019, het Communicatieframework Wolf en in diverse studies en vergaderstukken heb ik in dit communicatieplan verwerkt, aangevuld met mijn eigen ideeën en

die van mijn naaste communicatiecollega's van BIJ12 en onze MT-leden. Verder heb ik uitgebreide gesprekken gevoerd met medewerkers van enkele externe organisaties (onder andere LNV, IPO, Provincie Gelderland, Natuurmonumenten, SBB, ZV, Stichting Ark). Hartelijk dank voor ieders input!

2. Globale afbakening

BIJ12 werkt als uitvoeringsorganisatie voor de twaalf provincies. We ondersteunen provincies bij de uitvoering van hun gemeenschappelijke taken, met name op het gebied van vitaal platteland. BIJ12 neemt dus geen positie in, maar communiceert neutraal en objectief. Dat betekent niet per se dat BIJ12 passief en afstandelijk is. BIJ12 kan in sommige gevallen ook een coördinerende rol op zich nemen, berichten van andere partijen doorzetten (bijvoorbeeld over subsidies voor preventiemaatregelen) en samenwerken met externe stakeholders, mits we maar per middel of boodschap heel duidelijk maken wat onze bijdrage is en wie hoofdfantwoordelijk is. We kunnen de provincies en andere partijen ook handreikingen leveren van hoe om te gaan met communicatie bij calamiteiten en crises, in de vorm van een toolkit, om zo tot meer uniformiteit te komen. Ook hierbij moet duidelijk zijn, dat de verantwoordelijkheid en de uitvoering bij de afzonderlijke provincies ligt.

3. Welke taken voert BIJ12 nu uit? (najaar 2020)

Preventie (advies, onderzoek).

Schade-afhandeling (beoordeling, taxatie, prijsbepaling).

Monitoring (ZV): rapportages, delen van richtlijnen, faunaschadepreventiekit, nieuwsberichten, etc.: zie verder bij middelen.

Communicatie: Woordvoering over schadegevallen en cijfers, nieuwsberichten

Aadvisering provincies en faunabeheereenheden over faunaschade.

4. Wat gaat er bijkomen of veranderen?

4.1 Wolvenmeldpunt bij BIJ12 ondergebracht (april 2021), met helpdesk en daarbij publiekscommunicatie en regie op crisiscommunicatie

=> Vaststellen naamgeving: Wolvenmeldpunt. -> via IPO Wolvenwerkgroep, evt. LOW.

Ook andere termen rouleren: wolvenloket en wolvenhelpdesk. Als we een bredere functie krijgen dan alleen die van meldpunt, is het de vraag of de term meldpunt wel duidelijk genoeg is. Je zou ervoor kunnen kiezen om 1 overkoepelende naam te gebruiken (Loket wolf?), met daaronder het wolvenmeldpunt, wolvenhelpdesk, ...

a. inrichting, vooruitlopend op transitie

Website BIJ12 voorbereiden op Wolvenmeldpunt. Opzet inhoud en navigatie, woordvoering: zie bij middelen. Check bestaande teksten over monitoring, preventie, schade. Toevoegen teksten over nieuwe taken (in afstemming met onder andere WiN).

b. transitie wolvenmeldpunt naar BIJ12

Communicatie naar opdrachtgevers en gebruikers: nieuwe faciliteiten, helpdesk, etc.: zie bij middelen.

c. doorlopend

Helpdesk (nu nog ZV): ondersteunen in de communicatie, zie bij hoofdstuk 6.

d. website wolvenmeldpunt

Er moet nog besloten worden of het wolvenmeldpunt onderdeel is van website BIJ12 onder faunazaken of ergens anders zal komen staan.

4.2 Landelijk Overleg Wolf (LOW) olv [REDACTED]

Breed maatschappelijk overleg waarvan het eerste overleg eind 2020 heeft plaatsgevonden .

- a. Communicatie over samenstelling, taken, bevoegdheden, adviezen of andere output (secretariaat bij BIJ12: [REDACTED]). Zie verder bij communicatiemiddelen en bij Wetten, regels, kaders, afspraken.
- b. Deelname aan het overleg.

4.3 Actuele info, voor publiekscommunicatie

Algemene publiekscommunicatie: Het doel is zo goed en duidelijk en objectief mogelijk te communiceren over het onderwerp wolf in de brede zin van het woord, met aandacht voor biologische, ecologische, juridische en sociale aspecten. Goede afbakening hierin met de ZV: a. duidelijkheid over de afzender / b. in tijd: communicatie n.a.v. monitoring eerst door BIJ12, dan door andere partijen.

Dit type communicatie heeft een algemeen karakter, is regulier, kan worden voorbereid, met medewerking van deskundigen uit het wolvennetwerk en komt onder meer uit de informatiebehoefte vanuit het brede publiek dat binnenkomt bij BIJ12. Ruim een derde van de Nederlanders wil meer informatie over de wolven met name hoe wolven reageren op mensen en wat je moet doen als je een wolf tegenkomt. Er is relatief veel interesse naar de (toekomstige) gevolgen van het samenleven met de wolf (Motivaction rapport LNV).

Er komen de komende maanden **nieuwe/actuele gegevens** boven tafel via het IPO-Wolvenoverleg. Deze stapsgewijs verwerken in de middelen:

- **Fact finding study:** over leefgewoonten wolf, mogelijke corridors, omgang met mens, etc.
- **Motivaction studie 2** over kennis, houding en gedrag t.a.v. de wolf uitgesplitst naar diverse groepen
- **Studie wettelijke kaders:** Om voor alle provincies de juridische kaders helder te hebben waarbij duidelijk is welke beleidsvrijheid/speelruimte er mogelijk nog is op onderwerpen wordt deze studie uitgevoerd.
- **Mogelijk herziening van regeling voor uitkeringen aan boeren, vanaf jan 2022.** Hierover ruim van te voren besluiten en vervolgens communiceren.

4.4 Evaluatie en actualisering van het IPO Wolvenplan

Herschrijven van het plan. Mogelijk omkering: ipv een nieuw beleidsstuk met in de bijlagen protocollen een praktische manual met in de bijlagen de verwijzingen naar beleid en uitkomsten van studies. Opzet en uitwerking zal vanuit BIJ12 worden voorgelegd en besproken in het IPO-wolvenoverleg.

4.5 Handelingsperspectieven

Als onderdeel van het nieuwe IPO Wolvenplan in januari 2021 beginnen we met het opstellen van handelingsperspectieven of -protocollen, gebaseerd op het oude Wolvenplan, diverse stukken van provincies en LNV, en documenten uit onze buurlanden (belangrijk: aanpassen aan de Nederlandse situatie).

5. Uitgangspunten voor communicatie

5.1 Streven naar neutrale berichtgeving

BIJ12 verstrekt, namens de provincies en in nauwe afstemming met diverse stakeholders, waardenvrij, neutraal en feitelijke informatie. Het gaat om publiekscommunicatie die met name gericht is op algemene informatie over de wolf zelf. Hierbij besteden we specifiek aandacht aan de 'omgang van mens met wolf' gericht op het bevorderen van passend menselijk gedrag vanuit een realistisch beeld. Angst is vaak irrationeel en kan verlamdend werken. Dus inzetten op feitelijke informatie en **handelingsperspectief**.

- Inzetten op het verhogen van het controle gevoel om zorgen en eventuele angst weg te nemen en tegelijkertijd laten realiseren dat de wolf een wild (roof)dier is.
- Wegnemen van foute aannames over het gedrag van wolven als deze dichtbij mensen leeft.
- Duidelijkheid geven over de provinciale verantwoordelijkheid voor het wolvenbeleid.

5.2 Hoe neutraal kun je of wil je zijn?

- Kennis, houding en gedrag. Je kunt kiezen om alleen te informeren ('ouderwets' voorlichten, vertellen, uitleggen)
- Een stapje verder is proberen te beïnvloeden of zelfs te overtuigen. In ieder geval lijkt het mij verstandig oog te hebben voor 'service verlening' (aan boeren, recreanten, provincies, TBO's, etc.) en te streven naar de-escalatie. Uiteraard hebben we hierbij geen eigen mening, maar kunnen wel duidelijker dan voorheen aangeven wat de kaders zijn (Eur. en Nl. wetgeving, overige kaders en regels, provinciale rol plus speelruimte).
- Verantwoording afleggen als overheidsorganisatie aan provincies/IPO. Check welke gegevens zij nodig hebben voor provinciale of landelijke vragen.

5.3 Inzet op de-escalatie

Duidelijkheid verschaffen, onrust voorkomen, inspelen op gevoel en opinie, het corrigeren van onjuiste informatie. Dit betreft een actievare rol dan alleen feitelijke informatie verschaffen. Alleen heel 'clean' en feitelijke informatie zenden lijkt te sober. Dat vooronderstelt een soort neutrale positie, met voldoende vertrouwen en gaat uit van een soort maakbaarheidsdenken. Want in dit dossier is er sprake van polarisatie tussen voor- en tegenstanders (tussen natuurliefhebbers en boeren die schade ondervinden), van onderling wantrouwen, van een overheid die weinig gezag heeft, zelfs van bedreigingen. Als er veel stakeholders zijn, grote complexiteit en diversiteit, onderlinge afhankelijkheden, partijen met eigen kanalen (en dan ook nog eens de social media), dan zou de rol van 'communicatie' meer moeten bewegen in de richting van het 'managen' van deze multi-stakeholder soep met belangentegenstellingen en 'weerstand'.

Dan verandert dus de interactie: van passief (monitoring, analyse) -> zenden, informeren -> vragen beantwoorden -> interactie, discussie stimuleren. Dat wil niet zeggen dat BIJ12 dit allemaal zelf moet doen, maar we kunnen hierin wel de regie nemen en e.e.a. faciliteren.

Een methode kan zijn het systematisch verwijzen naar feitelijke informatie op onze website, zonder je inhoudelijk verder in de discussie te mengen. Eventueel berichten van andere afzenders doorplaatsen, waarbij de afzender duidelijk in beeld blijft. Mogelijk moeten hiervoor nieuwe contacten worden gelegd. Zie bij middelen: je kunt hiervoor een 'toolkit' maken met diverse handleidingen.

5.4 Samen één boodschap, verschillende zenders.

Gezien de polarisatie van standpunten is het goed, dat er verschillende zenders worden ingezet, zodat zo mogelijk alle stakeholders berichten ontvangen verzonden door een voor hen als betrouwbaar gekwalificeerde afzender/intermediair. Het lijkt me goed als we er naar streven, dat stakeholders de berichtgeving zo veel mogelijk van te voren afstemmen, met de mogelijkheid het aan te vullen met informatie specifiek voor hun eigen achterban, met verwijzing naar Q&A's, fact sheets, etc.. Persoonlijke contacten zijn hierin belangrijk. De voorlichters-app kan hierin ook een belangrijke rol spelen. Dat kan veel tijd vergen en in dat geval wil BIJ12 praktisch handelen en zelf vanuit eigen positie en verantwoordelijkheid communiceren.

=> Op alle publicaties (intern, zo mogelijk ook extern) verwijzen naar de fact sheets, de Q&A's, etc. (zie ook opsomming bij Perscontacten).

5.5 Regievoering bij BIJ12. Algemene informatie centraal en protocollen (woordvoering, taakverdeling, achtervang) voor specifieke gebeurtenissen. Zie middelen.

5.6 Speciale aandacht voor taal, eenduidige terminologie, framing en beeldvorming

1. Uniforme terminologie, richtlijnen opstellen en hanteren in onze documenten en op onze website. Voorbeeld: op de website spreken we over tegemoetkoming, maar elders worden soms ook andere termen gebruikt (subsidie, vergoeding)
2. Aangeven waarom de wolf er is (jur. kaders, rol en beleidsvrijheid van provincies). Dilemma's schetsen.
3. Niet teveel negatief taalgebruik (schade, escalatie, conflict, conflictbeheersing -> co-existentie/samenleven, etc.). In berichtgeving altijd proberen de balans te zoeken.
4. Heldere categorieën zoals 'bovenmatige schade' door de wolf.
5. In perspectief plaatsen: hoeveel schade richt een wolf aan? (vergeleken met loslopende honden, vergeleken met ganzen en zwijnen)
<https://www.bij12.nl/nieuws/provincies-vergoedden-in-2019-voor-25-miljoen-aan-faunaschade/>
6. Transparantie (onderscheid tussen directe schade, indirect (euthanisering), nog indirecter (zoekgeraakte beesten) / onderscheid tussen wolf, wolfhond, wolfshond, diverse generaties, hybridisatie / onderscheid tussen doden van jong kalf vs. groot volwassen dier (schotse hooglander) / etc.)
7. Neutraliteit wbt doelgroepen: agrariërs serieus nemen wbt zorgen en schade, wolvenliefhebbers serieus nemen. (gaat met name over de communicatie over het dieet en de tafelmanieren van wolven)
8. Agrariërs serieus nemen en ontzorgen bij ontstane schade. Aandacht hebben voor bejegening en dienstverlening. Bijvoorbeeld hen meteen in contact brengen met vrijwilligers die voor hekken en roosters willen zorgen. Breder geformuleerd: handelingsperspectief bieden.
9. Wel of niet wolven namen geven. In NL niet gebruikelijk, in andere landen soms wel. Wat te doen met grensoverschrijdende wolven?
10. Maak afweging wie de juiste boodschapper is. Soms kunnen anderen met meer invloed, macht en vertrouwen beter als zender optreden.
11. Interactie staat centraal bij het nieuwe overheidscommuniceren (zie ook Factor C); luisteren en het gesprek aangaan.
12. Zorg voor visuele ondersteuning (foto, film, infographics, banners, etc.) en storytelling (verhaal, emotie, beleving), zeker van belang op social media.

5.7 Netwerk onderhouden en uitbreiden

Meebewegen met ontwikkelingen, kennis delen, boodschappen afstemmen. Met zowel wolven'liefhebbers', bestuurders als partijen die schade ondervinden. Aandacht voor de context.

5.8 Toolkit voor crisiscommunicatie

Handvatten die door provinciale woordvoerders gebruikt en naar believen aangepast kunnen worden. Doel is mede om enige uniformiteit in de aanpak te bewerkstelligen.

6. Communicatiemiddelen najaar 2020

Hieronder volgt een overzicht van wat BIJ12 nu (najaar 2020) al doet aan communicatie, met in punt 7. mijn voorstel om het verder uit te breiden.

1. Verzorgen **tussenrapportages wolf**. Grafisch, tekstueel, maar ook het hele proces daarnaartoe: overleggen over de juiste inhoud, afstemming tussen TBO's en provincies en woordvoering pers. 4x per jaar
2. **Jaarrapportage wolf**. 1x per jaar

3. **Monitoring** van berichtgeving in media mbv Coosto plus het delen van de berichtgeving. doorlopend
4. **Extra: doorlopend inzicht.** Tussenrapportages zijn nuttig, omdat die ook zorgen voor duiding van de gepubliceerde gegevens. Vaak zijn ze op het moment van publicatie al enigszins verouderd. Schademeldingen, dna-uitslagen en monitoringsgegevens delen we via onze website. Daarnaast zou je in real time online de database kunnen ontsluiten mbt tools (zie de Stentor: Localfocus) onze data nog wat inzichtelijker te maken. NB: dit is niet altijd wenselijk. We moeten nagaan of dit niet in strijd is met gemaakte afspraken met onze stakeholders.
5. **Woordvoering** over schade namens BIJ12. Deelname aan overleggen met provinciewoordvoerders.
6. **Website** BIJ12, wolf, zoals het nu is. Meelezen met [REDACTED] bij aanpassing van de website.
 - a. <https://www.bij12.nl/onderwerpen/faunazaken/wolf/>
 - b. Richtlijn Taxatie en prijzen bij wolvenschade in de schaaпshouderij (WUR)
 - c. Filmpje taxatie en brochure taxatie
 - d. Overzicht van onderzoeken
 - e. Rapportages, monitoringskaart
 - f. Video Hoe werkt DNA afname bij schapen
 - g. Protocollen en richtlijnen
 - h. Veel gestelde vragen (inclusief Flyer voor Eigenaren van landbouwhuisdieren over Wat te doen bij wolvenschade)
 - i. Nieuwsitems
7. **Faunaschadepreventiekit** Wolf
 - a. <https://www.bij12.nl/onderwerpen/faunazaken/faunaschade-preventiekit-fpk/module-wolven/>
 - b. brochure Bescherming van vee tegen wolven
8. **Communicatieframework** Wolf: Coördinatie, verder uitwerken. Zie hieronder, o.a. bij Publiekscommunicatie.
9. Afname van **foto's** wolf. 15.000,- t/m 2021 (strippenkaart)

7. Communicatietaken en -middelen, vanaf 2021

Een belangrijke ontwikkeling is het onderbrengen van het Wolvenmeldpunt bij BIJ12. Zie voor andere ontwikkelingen hoofdstuk 4.

7.1 Wolvenmeldpunt bij BIJ12

- Inrichting. **Middelen hierbij:** Woordvoering door BIJ12 opzetten. Wie, wanneer bereikbaar, via welke kanalen (telefoon, e-mail, twitter?, formulier op website?), hoe snel kan met antwoord verwachten, 24/7?, etc. Afstemmen met stakeholders, opzetten protocollen. Helderheid over bemensing, taken en afbakening.

- Transitie. **Middelen hierbij:** persbericht, nieuwsbrief waarop men zich kan abonneren, social media. Regelmatige updates vanaf januari 2021.

- Doorlopend, vanaf begin april 2021. **Middelen hierbij:** actualisering van Q&A's, info-sheets, protocollen, afstemming met stakeholders.

Netwerk van communicatieprofs van alle stakeholders onderhouden, maandelijkse afstemming (of vaststellen welke regelmaat voor iedereen het beste werkt): delen van de berichtgeving, delen woordvoering, delen ingekomen vragen en evt. bijstellen van vragen en antwoorden en protocollen.

Inventariseren van binnengekomen vragen per telefoon en per e-mail, kortsluiten met andere stakeholders + regelmatig verwerken in updates van q&a vragenlijsten

Wat zijn de belangrijkste issues?

Waar liggen de gevoeligheden?

Wat maakt onze opdrachtgevers blij?

Intern: duidelijke afspraken over de taakverdeling.

- Persvragen over feitelijke zaken, bijvoorbeeld of er een melding is binnengekomen, wat de uitslag is van DNA-onderzoek, of er een vergoeding wordt uitgekeerd, etc. worden afgehandeld door het Team Communicatie van BIJ12.

- Vragen komen binnen per telefoon en e-mail via de Helpdesk BIJ12. Deze speelt ze door naar de consultants faunazaken van BIJ12.

- Wie geeft er duiding? Zie hierboven. Dat kan inhouden: verwijzen naar de fact sheets (dus niet het overnemen van woordvoering) of verwijzen naar andere partijen zoals de ZV.

=> Iha: zo mogelijk gebruik maken van bestaande middelen (2 wolvenfilms Prov. Gelderland?), WiN, ZV, etc.

=> Bestaande BIJ12 kanalen, of (ook) extra kanalen creëren en gebruiken, speciaal voor de wolf? (twitter, Facebook, LinkedIn?)

7.2 Landelijk Overleg Wolven

Dit is op 25 november 2020 van start gegaan. Middelen en taken hierbij voor communicatie: persbericht, infographic over alle overheden, partijen, gremia en hun rollen. Deelname vanuit BIJ12 aan landelijk overleg vanuit FZ en communicatie.

7.3 Publiekscommunicatie

1 - Feitelijke informatie verstrekken: info sheets per onderwerp

en ook proactief in te zetten tijdens escalerende incidenten of crisiscommunicatie.

- per item een downloadbare info-sheet, A4, te printen en te drukken, en indien passend een infographic + regelmatig actualiseren + regelmatige afstemming met stakeholders (via persvoorlichtersnetwerk wolvenmeldpunt) - op basis van de Fact finding study, de kennis van WiN, ZV, TBO's etc., volgens de opgestelde communicatierichtlijnen.
- infosheets kennen een vaste vormgeving en zijn zelf in Word te creëren en te corrigeren
- geplaatst op de website van BIJ12, maar door iedereen vrijelijk te gebruiken (zonder aanpassing, met verwijzing naar de hele serie)
- deelbare links per item, met de mogelijkheid om de pagina als pdf te downloaden
- datum + versienr., bijhouden van aangebrachte wijzigingen
- met soort disclaimer: de meest actuele kennis, zie de website voor mogelijk nieuwere versies, geen rechten aan ontleen, ec.
- op website aangeven als er weer een nieuwe versie is verschenen (evt. geautomatiseerd vanuit de database). Check: bij AERIUS (RIVM) werken ze ook met een soort factsheets waarin bovenaan een melding verschijnt als je een recentere versie beschikbaar is.

De wolf zelf

- natuurlijk vs. afwijkend gedrag, schuw of niet
- dieet, beschikbare prooien en surplus
- wat is een wolf? wolfhond en wolfshond, hybridisatie - status per soort.
- hoe te herkennen

Wolf in de omgeving, interactie met de mens

- habitat, hoeveel plek is er in NL, waar, populatie-ontwikkeling

- afkomst, in centraal Eur. illegaal uitgezet?
- verspreiding, hotspots, corridors?
- aanvallen op mensen, op honden? Omgang: hoe te handelen bij normale wolven, bij wolven met problematisch gedrag? (zie verderop: Handelingsprotocollen)
- wolf en mens: conflict, acceptatie, co-existentie, beleving, beeldvorming, gevoelens, achtergronden, vooroordelen,
- effecten op het ecosysteem, wildbeheer, afschot
- gevolgen voor recreatie, verkeersveiligheid en volksgezondheid

Wetten, regels, kaders, afspraken

- Habitat-richtlijn en andere NL. en Eur. wetten en regels: inhoud en betekenis. Ontwikkelingen hierin.
- Welke overheden spelen een rol, en welke is dat? Nadruk op provinciale rol. En andere organisaties?
- Beleid in omliggende landen

Monitoring, onderzoek, beheer

- Invloed op het faunabeheer (oa wbt prooidieren).
- Monitoring, schadepreventie, tegemoetkomingen bij schade.
- Genetische methodieken & uitwisseling van data met andere landen

2 - Handelingsprotocollen opstellen, per gevaarsniveau (deels calamiteiten/crisis - deels alg.

voorlichting): (mede op basis van het handelingsprotocol Overijssels Landschap) (scenario's, duiding, handelingsperspectieven)

1. beesten doodgebeten en hongerige wolf zwerft rond
2. voor meldingen bij ongelukken: wild beest doodgebeten / landbouwhuisdier dood / of gebeten, maar nog niet dood -> wat te doen?
3. voor dreigende situatie: wilde wolf in omgeving
4. wolf aangereden en dood / wolf aangereden en nog niet dood
5. voor niet dreigende situaties: recreatie in de natuur waar u een wolf kunt ontmoeten (wandelen, fietsen, picknicken, kamperen, ..) - wat te doen, wat niet te doen, hond aanlijnen, kinderen, ..

Regievoering in de communicatie, opstellen en managen van de woordvoeringslijnen. Opstellen van een handleiding, met stroomschema (gebeurtenissen, escalatieladder, namen en rugnummers, elkaar vervangen). Actie: afstemmen met de provincies, afstemmen met helpdesk en intern BIJ12, en met externe woordvoerders. NB: dat betekent niet dat BIJ12 dit allemaal opstelt, maar wel dat we hiervoor de aanzet doen: een format maken, deels ingevuld (met verwijzingen naar BIJ12, de ZV, WENR, etc.) en deels door iedere provincie zelf aan te vullen. Iedere provincie is eigenaar van haar eigen protocol. Dit leggen we voor aan het IPO Wolvenoverleg.

We stellen een openbaar protocol op waarin we aangegeven hoe we met situatie omgaan en wie ervoor (in grote lijnen) aan de lat staat. Voor intern gebruik zijn hier ok gegevens aan gekoppeld en indien nodig een specificering per organisatie hoe het dan intern is geregeld.

3 - Actieve communicatie met breder netwerk

Voor algemene publieksvoorlichting kan worden aangehaakt op informatiekanalen die al beschikbaar zijn van stakeholders/intermediairs zoals bijvoorbeeld de website van Wolven in Nederland, TBO's als Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer, de ZV, etc.

Netwerk uitbreiden

NB Dit betekent vaak niet het opzetten van overlegstructuren, maar eerder het actief informeren en dus het achterhalen van de juiste kanalen hiervoor.

1. Professionals: TBO's, hulpdiensten en politie, veiligheidsregio's, LTO's/agr. sector, recreatiesector, natuurbeheerders, bestuurders prov./gem. en koepels, natuurbeheerders, dierenbescherming, dierenambulance, dierenartsen, WBE's/jagers, Stichting Wildaanrijdingen NL, VVV's, NS en ANWB, etc.
2. Bestuurders, ambtenaren (IPO, per provincie), VNG, LNV, statenleden, kamerleden.
3. Bredere publiek: jong en oud, recreanten, natuurliefhebbers
4. Bijbehorende kanalen uitzoeken van intermediairs en inregelen: aansluiten op hun social media, tijdschriften, nieuwsbrieven, e-mailadressen en tel.nrs. van communicatieafdelingen, etc. Systeem om actuele en feitelijke berichtgeving snel te delen (zenden) en hen verleiden onze berichtgeving te volgen
5. Groepen voordefinieren per soort bericht.

4 - Monitoring en reactie op berichtgeving, werken aan de-escalatie

Actief reageren op foutieve of onvolledige berichtgeving: door zelf een reactie te plaatsen vanuit BIJ12, door een mogelijk neutralere zender dat te vragen, en/of door heel clean te verwijzen naar onze actuele infosheets.

We kunnen bijv. ook vanuit BIJ12 een toolkit/communicatietoolbox ontwikkelen, waarmee provincies, maar ook TBO's (als Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, recreatieterreinen), de ZV, WiN zelf weer aan de slag kunnen. In de toolkit: de-escalatierichtlijnen, verwijzingen naar feitelijke informatie, goedgekeurde terminologie en richtlijnen voor taalgebruik, etc.

Dan komen ook andere middelen in beeld: gesprekken voeren (discussie, informatieuitwisseling - ruimte geven aan weerstand en emoties), partijen verbinden. (Denk aan corona: [REDACTED] - eerst tegenover elkaar, later begrip en zelfs samenwerking.) Ook hier goed nagaan: wie is voor welke partij de meest betrouwbare zender? (Het is niet de bedoeling dat BIJ12 dit uitvoert, maar wel op de achtergrond faciliteert.)

5 - Preventieve maatregelen en financiële ondersteuning

1. Financiële ondersteuning actiever promoten, onderzoeken waarom er nog zo weinig gebruik van wordt gemaakt (heeft misschien te maken met het feit dat dierenhouders daarmee de aanwezigheid van de wolf lijken te aanvaarden, plus groepsdruk van burens), onderzoeken hoe we hier toch beweging in kunnen krijgen. Persoonlijke contacten door partijen die men ervaart als neutraal zijn essentieel. Promotie wordt het actief doorplaatsen van berichten vanuit de provincies, maar geen eigen actie vanuit BIJ12.
2. Uit IPO werkgroep Wolf: er is blijkbaar een proefopstelling met preventiemaatregelen (hekken, roosters, etc.). Dat schijnt goed te werken. Berichtgeving hierover kunnen we delen.

6 - Incidenteel

Naast voorafgaande zijn er incidentele activiteiten mogelijk die de provincies of derden goed kunnen helpen om algemene informatie over wolven met een breed publiek te delen. Informatie over nieuwe of bestaande **films** en **tentoonstellingen** kunnen we delen. Het maken zien we niet als een taak voor BIJ12. Bij de productie van speciale **banners** en **infographics** (te gebruiken bij presentaties) zien we wel een rol voor ons weggelegd. De ZV geeft regelmatig **lezingen**. Steeds helder maken wie de afzender is (pettendiscussie).

Het kwam in het verleden weleens voor dat een van de consultants van BIJ12 aanwezig was bij een informatie- of voorlichtingsbijeenkomst van bv schapenhouders om daar voorlichting te geven. FZ heeft een standaardpresentatie over de wolf die aangevuld kan worden met informatie die voor een bepaalde doelgroep interessant is. Team Communicatie van BIJ12 zorgt voor een check op de inhoud en vormgeving.

7 - Perscommunicatie

Actieve communicatie over feiten over de wolf (zie infosheets) en actuele gebeurtenissen.

Persberichten, social media, website BIJ12, in afstemming met div. stakeholders.

Iedere organisatie heeft een eigen verantwoordelijkheid, maar je kunt wel afstemmen, en daarbij standaard:

- verwijzen naar de feitelijke informatie sheets over wolven op de BIJ12 website
- verwijzen naar q&a op de BIJ12 website, plus naar de rapportages
- afbakening woordvoering (ZV doet nu nog veel perscommunicatie) -> Steeds helder communiceren dat: a. wettelijke kaders / b. beleid is provinciaal / c. meldingen/monitoring/schade: BIJ12 / d. activiteiten WiN en belangen: ZV

Nieuwswaarde

.. kun je vaststellen a.d.h.v. de klassieke nieuwscriteria: CABABA

- Conflict: strijd vormt een belangrijke bron van nieuws; vaak het onverwachte
- Actualiteit: hoe verser het nieuws, hoe beter
- Belang: hoe groter het belang voor de lezer/kijker/luisteraar, hoe beter
- Afstand: nabijheid is belangrijk; dichtbij huis zorgt voor meer betrokkenheid
- Bekendheid: mensen lezen graag over bekende mensen
- Afwijking: gebeurtenissen die afwijken van het 'normale'
- Journalisten zijn gek op (makkelijke) cijfertjes; denk aan 'eerste de beste', jubilea, etc. Cijfers zijn wel gevaarlijk, omdat het naar objectiviteit neigt, meer 'waarheidsgetrouw'
- Naast de klassieke criteria heeft elk medium haar eigen afwegingen
 - Het belangrijkste nieuws moet eigenlijk het gesprek van de dag zijn (NOS)
 - Goed nieuws gaat over berichten waar de redactie minimaal 3 minuten over praat (NRC)
- De interpretaties/afwegingen zorgen ervoor dat elk medium anders invult; verantwoorden belangrijk
- Er zijn ook berichten die elk jaar terugkomen, nieuwswaarde is wat dat betreft vertekend
 - De doelgroep wil het dus wel weten; dit soort nieuws heet agendanieuws
- Elke organisatie heeft jaarlijks terugkerend nieuws; sommige onderwerpen zijn zo belangrijk
- Of iets nieuws is, is ook afhankelijk van het medium; het soort (nieuws)bericht is wisselend
 - Denk hierbij ook aan de complexiteit van het nieuws; hoeveel ruimte voor uitleg, etc.

8 - Crisiscommunicatie

- Bieden van algemene informatie bij incidentele specifieke beleidsmatige/uitvoeringstechnische situaties. Bijv. een bijdrage leveren aan een (bewoners-)bijeenkomst in een wolvengebied waar zich een probleem voordoet.
- Zie ook de diverse handelingsprotocollen.
- Zie ook de woordvoeringslijnen.
- Aandacht voor WOB-vragen.

9 - Overleggen

- Wolvenvoorlichters app.
 - + Kopgroep: BIJ12, SBB, NatMon., ZV,
- IPO Wolvenoverleg
- Landelijk Overleg Wolf: vooroverleg en het landelijk overleg zelf.
- Communicatieoverleg BIJ12 intern
- Communicatieoverleg TBO's
- Interne afstemming BIJ12 () / NINB / ICT () (?)
- WiN 2x/jaar informeel overleg

=====

8 Begroting

Een deel van de kosten zijn al gedekt: personele kosten van communicatie, FZ en ICT. Hetzelfde geldt voor een deel van de materiële kosten. Voor veel producten (opzetten van protocollen, persberichten, communicatietoolkit voor provincies, etc.) zijn er geen extra kosten te voorzien.

Hieronder noem ik daarom alleen de extra kosten die we gaan maken. Deels betreft dat het ontwikkelen van de wolvenwebsite plus helpdesk bij BIJ12, deels de ontwikkeling en het bijhouden van communicatiemiddelen. Van sommige posten weet ik niet, of ze al zijn begroot.

Ontsluiting database online en in real time - check of dit wenselijk is, plus bespreken met IV-team BIJ12	Aanschaf passende tools, zoals Localfocus	1440,-
Inrichting/uitbreiding website BIJ12 wbt wolf	Beschikbaar maken van info-sheets vanuit een database	PM
	Inrichting van de Helpdesk BIJ12 breed	PM
Landelijk Wolvenplatform	Infosheet (globaal overzicht van wie doet wat als het gaat om de wolf in NL)	500,-
Productie van nieuwsbrieven	Deel van de kosten van Foleon toerekenen	1000,- per jaar
Publiekscommunicatie	Vormgeving infosheets	500,-
Voorlichtingsfilm Wolf in NL (genoemd in IPO Wolvenplan p. 38)	Er zijn binnenkort al genoeg films.	x
Fotomateriaal (strippenkaart)		15000,-

9 Planning

Communicatieplan: gereed begin 2021

Handelingsprotocollen (schade, incidenten, voor professionals van provincies, hulpdiensten, etc.): twee planningsoverleggen in februari 2021 (BIJ12, prov. Drenthe, prov. N.Brabant). Uitwerking van twee protocollen en vaststellen van alle items: eind april gereed, dan terugkoppeling vanuit IPO

Wolvenwerkgroep. Mogelijk aanpassing van de opzet en uitwerking van de andere items: naar verwachting gereed oktober 2021. Dan de ambtelijke molen van het IPO door. Gereed bij oplevering van het nieuwe IPO Wolvenplan, januari 2022.

Parallel aan bovenstaande opzetten van informatiebladen (feiten over gedrag, eetgewoonten, omgangsvormen, reisgedrag en meer, gericht op een breder publiek).

Voor handelingsprotocollen en informatiebladen maken we gebruik van bestaande kennis in Nederland en onze buurlanden en sluiten aan bij de uitkomsten van het juridisch onderzoek en de factfinding study die beide de komende maanden hun beslag zullen krijgen.

Verslag overleg Projectplan innovatieve rasters

8 november

Aanwezig: [REDACTED] Noord-Brabant, [REDACTED] Drenthe, [REDACTED]
Provincie Limburg.

Besproken: Financieringsverzoek projectplan innovatieve rasters.

Belangrijkste info overleg.

Een van de aanvragers maakt deel uit van de Brabantse commissie. Er is ook overlap te ontdekken in de aanvraag vanuit het projectplan en reeds lopende projecten in de Provincie Noord-Brabant.

De lopende pilots in Brabant zijn:

- pilot gericht op de kudde samenstelling
- pilot gericht op kuddebewakingshonden
- pilot gericht op elektrische fladderlinten.

Ervaringen hieruit tot nu toe is dat de aanschaf van elektrische fladderlinten moeizaam verloopt. Wellicht een idee om in te zetten op gezamenlijke inkoop deze behoefte moet dan worden geïnventariseerd.

De actie vanuit het veld om te innoveren moet worden toegejuicht. Maar ook belangrijk om te kijken naar het verdelen van de kosten met de schapenhouders maar ook de producenten van de materialen. Ook een duidelijke onderbouwing is nodig voor het gehele project. Belang van de markt voor het uitvoeren van dit onderzoek lijkt groot. Waarom alleen financieren met overheidsgeld?

Daarnaast is er al veel informatie te halen uit literatuur van ervaringen uit bv het buitenland. Is dit al gedaan? Kan kosten besparen. Wel wordt genoemd dat het belangrijk is om te kijken of de maatregelen ook in NL situatie werkzaam zijn om draagvlak voor de maatregelen te creëren. Het uitgangspunt is om niet af te wijken van de eisen uit de schadepreventiekit.

90 cm netten met extra stroomdraad op 1.20 is reeds opgenomen in de schadepreventiekit zoals bij 12 deze voorschrijft dus is al een optie om de netten aan te passen. Daarnaast het idee om te kijken of het mogelijk is om de netten korter te maken (30% hoger en 30% korter dan huidige 90 cm netten).

Het idee om te onderzoeken of telescopische paaltjes een oplossing kunnen zijn wordt nog als aanvullend beschouwd maar niet door iedereen even kansrijk (bewegende delen gaan bv. sneller kapot).

Conclusie:

Energie steken in het omvormen van het voorstel zodat het efficiënter in te zetten is (kosten) en aanvullend is op reeds lopende onderzoeken/pilots. Daarnaast het bespreken van een eigenbijdrage vanuit de markt en schapenhouders.

In gesprek met initiatiefnemers:

- Wat verwachten zij van het project?
- Hoe het projectvoorstel aan te passen zodat verwachtingen van betrokken partijen samen komen.
- Inzichtelijk maken van de specifieke prijzen/kosten.
- Rollen helder maken. Wellicht zijn andere rollen zoals een adviesrol geschikter/efficiënter voor [REDACTED]
[REDACTED] Met de huidige insteek gaat veel budget verloren.

Wolvenprotocol Vlaanderen

Vrijdag, 8 januari 2021

Demir keurt wolvenprotocol goed: “Een probleemsituatie en een probleemwolf is niet hetzelfde”

Wolven die overdag in een veld nabij een woning gefilmd worden, wolven die zich regelmatig voeden met schapen, Het zijn vele voorvallen waar al snel het woord ‘probleemwolf’ in de mond genomen wordt. Toch is het zo dat in ververtonen. Om hier meer duidelijkheid in te scheppen en de aan elke vorm van problematisch gedrag door een wolf opgesteld door Natuur en Bos en Vlaams minister van Natuur Zuhair Demir.

- [Download het protocol \(pdf - 2.69 MB\)](#)
- [Download de bijlage "Verduidelijkende voorbeelden" \(pdf - 291 KB\)](#)

Memo

Van [REDACTED]

Afgestemd met -

Aan IPO wolven werkgroep

Datum 13 september 2021

Onderwerp Inventarisatie beleidskeuzes n.a.v. Factfinding Study en Juridische Analyse wolf

Bijlage(n) FFS en JA

Beleidskeuze notitie n.a.v. Fact Finding Study (FFS) en Juridische Analyse Wolf (JA) – Versie 130921

Vooraf: wijze van behandeling.

Ten behoeve van de WWG eerst te bepalen waar beide basisdocumenten van betekenis zijn voor het nieuwe Wolvenplan 2022 (WP22).

Daaruit dan afleiden op welke punten welke beleidskeuzes nodig zijn.

-> die bespreken in de WWG -> die verwerken in WP 22 -> waar nodig zijn/worden dit ook de beleidsmatige keuzes voor de BAC VP bij vaststelling van het WP 22.

De beleidskeuze werkt door in een beleidsmatige vertaling in WP22 en in een uitvoeringsgerichte vertaling in het Handelingsprotocol (HP).

Beleidskeuzes n.a.v. Juridische analyse Wolf en de Factfinding Study Wolf

Achtergronden

Vanuit IPO is, voor de factfinding study i.s.m. LNV, door BIJ12 opdracht gegeven om zowel voor de juridische als ecologische aspecten een kennis-update op te stellen. Hierdoor kan het nieuwe Interprovinciale wolvenplan gebaseerd zijn op de laatste stand van zaken m.b.t. de kennis over de wolf in Europa. Tevens is het mogelijk om mede op basis hiervan te komen tot nadere beleidskeuzes.

Dit betreft:

- **Juridische analyse: De juridische bescherming van de wolf in Nederland en in een aantal andere Europese landen, september 2021.**

Deel A: Analyse van de bestaande Internationaalrechtelijke en Europeesrechtelijke verplichtingen ten aanzien van de bescherming van de wolf. De basis voor dit deel van het rapport wordt gevormd door het rapport 'Wolvenplan voor Nederland: naar een gedegen juridische basis. Een juridisch onderzoek ter ondersteuning van de opstelling van een Nederlands wolvenplan van [REDACTED]

Deel A beschrijft nieuwe inzichten en ontwikkelingen – mede op grond van jurisprudentie – na het uitkomen van genoemd rapport.

Deel B: Rechtsvergelijking bescherming wolf Frankrijk, Duitsland, België en...pm

Dit deel bevat de resultaten van een uitgevoerde rechtsvergelijking naar het beschermingsregime van de wolf in een aantal Europese landen. Voor de landen Frankrijk, Duitsland en België (Vlaanderen) wordt een vrij uitgebreide beschrijving gegeven van de beschermingsstatus van de wolf alsook welke partijen bevoegd zijn om beslissingen te nemen inzake het maken van uitzonderingen op het beschermingsregime of het aanwijzen van gebieden ter bescherming van de wolvenpopulatie. Verder wordt aandacht besteedt aan opgestelde wolvenplannen in deze landen en hoe de landen omgaan met eventueel voorkomende wolf-hond hybriden.

Deel C: Bouwstenen voor de handelingsprotocollen

Op verzoek van BIJ12 worden in dit deel voorstellen gedaan voor bouwstenen die gebruikt kunnen worden bij het formuleren van Nederlands beleid omtrent de bescherming van de wolf. In dit onderdeel is uitgewerkt welke juridische mogelijkheden provincies hebben om in probleemsituaties een omgevingsvergunning voor een flora- en fauna-activiteit op grond van de Omgevingswet te verlenen gericht op het verjagen, vangen, verplaatsen, opvangen of doden van de wolf.

Deze juridische analyse is gevraagd om nadere invulling te kunnen geven aan het wolvenbeleid op basis van de geldende natuurwetgeving.

- **‘De Wolf terug in Nederland’, een factfinding study, juli 2021**

De factfinding study brengt feitelijk en wetenschappelijk onderbouwd de laatste stand van zaken van de wolf in Nederland in beeld en is mede opgesteld ter ondersteuning voor het te vormen beleid van Rijk en provincies. In dit rapport wordt antwoord gegeven op 25 onderzoeksvragen die betrekking hebben op vijf thema's, te weten (1) verspreiding, voorkomen, herkomst en ecologische draagkracht; (2) gedrag en wolf-mens relatie; (3) beleid, schade, monitoring en beheer; (4) ecologie; (5) genetische methodieken en uitwisseling van data in Europa. Voor de beantwoording van deze vragen is gebruikt gemaakt van de nieuwste inzichten vanuit wetenschappelijk onderzoek en monitoringsprogramma's. De kennis die in dit rapport is verzameld kan worden ingezet voor het maken van wetenschappelijk onderbouwde beleidskeuzes ten aanzien van de wolf.

- **Interprovinciaal Wolvenplan (2019)**

Daarnaast hebben we te maken met het huidige Interprovinciale wolvenplan waarin ook beleidsmatige standpunten zijn ingenomen. Hiervoor geldt uiteraard dat deze heroverwogen kunnen worden.

Dit plan is bij een ieder bekend, zie aldaar: welke punten komen terug in de beleidskeuzes t.b.v. wolvenplan 2022?

Beleidsmatige gevolgen

Met het verschijnen van de Juridische analyse en de factfinding study wordt ook duidelijke waar (op-)nieuw(e) beleidskeuzes dienen te worden gemaakt. Daarom worden u onderstaand een aantal keuzes voorgelegd waarover uitspraak dient te worden gedaan om verwerkt te kunnen worden in het nieuwe wolvenplan respectievelijk de handelingsprotocollen (als uitwerking daarvan). Idem m.b.t. eventuele punten voor monitoringsprotocollen, taxatierichtlijn e.d. (later)

Onderstaand wordt ingegaan op:

- Meer algemenere beleidsvragen
- Beschermingsaspecten
- Internationale aspecten
- Specifieke onderwerpen
- Input op handelingsprotocollen (zie aparte notitie)

Beleidsvragen

Onderstaande aandachtspunten vragen om een uitspraak en beleidskeuze.

VRAAG:

Welke beleidspunten, volgen er nog meer uit de FFS en JA? Is deze lijst volledig? Aanvullingen welkom.

Welke beleidspunten uit het huidige wolvenplan dienen we te heroverwegen/te bevestigen.

De eerste discussie dient zich te richten op (het inventariseren van) welke beleidsmatige onderwerpen aan de orde dienen te komen in het wolvenplan 2022. De inhoudelijke discussie, afweging en voorgestelde keuze volgt in een volgende werkgroep vergadering.

Samenvattend gaat het om de volgende aandachtspunten waar beleidskeuzes op (kunnen) volgen:

1. Status en doel van het Interprovinciale wolvenplan
2. Omgang beschermingsregime wolf
3. Vrijstelling voor verjagen
4. Omgang nooddoding en beheer wolven
5. Insteek soorten bescherming
6. Staat van instandhouding wolf (omvang aantal populatie, genetische variatie, internationale aspecten etc.)
7. Omgang en bescherming hybride wolven
8. Hoe om te gaan met gewonde wolf en evt. wolvenopvang
9. Inzet actieve soortenbescherming/beschermingsmaatregelen wolf
10. Insteek gebiedenbescherming
11. Of en wanneer (na 10 jr 1e reproductie?) aanwijzing N2000 doelstelling wolf gebieden
12. Natuurlijk verspreidingsgebied
13. Aanwijzen go/no go area's/corridors/leefgebieden
14. Aanwijzen rustgebieden/beperken toegang/zonering
15. Internationale samenwerking
16. Internationale afstemming staat van instandhouding wolf
17. Internationaal wolvenmanagementplan/soortenbeschermingsplan wolf
18. Inzet/eisen preventieve maatregelen
19. Financiering/regels tegemoetkomingsregeling
20. Subsidie preventieve maatregelen
21. Verjagingsmethoden
22. Inzet instrumentarium: programma?
23. Gevolgen voor tegemoetkomingsregeling?
24. Gevolgen voor monitoringsplan?
25. Benoemen kennisleemtes, onderzoeksvragen, praktijkproeven
26. Benoemen vervolgacties (na wolvenplan 2022)

Toelichting per onderwerp

(NB: niet ter bespreking, ter indicatie, eerste aanzet, t.b.v. volgende bijeenkomst nader uit te werken.)

Vooruitlopend op een vervolg discussie onderstaand een eerste aanzet voor de inkleuring van de te maken beleidskeuzes. De bedoeling is dit voor de volgende werkgroep vergadering nader uit te schrijven.

1. Status en doel van het Interprovinciale wolvenplan (zie ook doel discussie inhoudsopgave)

- Is het Interprovinciale wolvenplan (WP22) een soortenbescherming plan of is het beleidskader(stellend). Dient en een SBP per provincie en/of landelijk SBP te komen?

VRAAG is WP22 een beleidsplan, beleidskader, instandhoudingsplan of soortenbeschermingsplan?

Indien geen SBP dan is het een beleidsplan en geeft dan wel kaders aan voor vervolgplannen.

- Maar soortenplan wolf moet dat landelijk of provinciaal? Willen we een extra planlaag?
- Bij een SBP is internationale afstemming en bepaling Gsvl ook van belang
- niet verplicht? wel willen dan?
- zo ja of zo ja dat speelt een rol daarin/biedt het kader voor: invulling geven aan de eisen die hieraan gesteld worden.
- weergave van de te nemen maatregelen (om doel te bereiken)...
"Lidstaten zullen de nodige concrete en specifieke beschermingsmaatregelen moeten nemen, inclusief het vaststellen van coherente en preventieve maatregelen(actieve soortenbescherming)..." Ap7

Juridisch kader

We richten ons op de (komende) Omgevingswet-> Besluit activiteiten leefomgeving (Bal)
(als vervolg op de Wet natuurbescherming)

- Systeem van strikte bescherming bijl. IV Hrl in natuurlijke verspreidingsgebied

Beschermingsregime(s)

Het verspreidingsgebied van de wolf is dat gebied wat de wolf 'doorkruist'.

De habitat van de wolf is geen vast en onveranderlijk afgebakend territorium: niet beperkt door plaats, ruimte of habitat.

Beschermingsregime duiding m.b.t.:

- a) opzettelijk vangen of doden
- b) opzettelijk verstoren, m.n. tijdens voortplanting, overwintering en trek
- c) opzettelijk vernielen wolvenhol
- d) beschadiging of vernieling van voortplanting- en rustplaatsen

Bescherming via: verbodsbepalingen m.b.t. individu en verblijfplaats

Doel: is het bereiken en behouden van de Gsvl

Middelen: (soorten) bescherming individuele exemplaren en (gebieden) bescherming voortplantings-, rust- en verblijfplaatsen.

Rustplaatsen: zowel bewoonde als niet(meer) bewoonde; potentiële locaties zijn daarmee nog niet beschermd. d.w.z. nog geen uitspraak over.

Vrijstellingen en ontheffingen

1. Wil NL vrijstellingen, ontheffingen e.d. 'op de plank hebben liggen' in het geval zich acute situaties voordoen?
 - a. Zo ja, bij welke situaties?

Voorbeelden

- a. vrijstellingen inregelen voor het vangen van wolven na problematische situaties? (herhaaldelijk vee aanvallen, dichtbij mensen etc). Afhankelijk van of vangen een logische stap is bij die situatie.
- b. Wil NL vooraf vrijstellingen ontheffingen op de plank hebben liggen, die het mogelijk maakt om een wolf te doden bij acuut gevaar?
- c. Vrijstelling/ontheffing voor vervoer wolf bij aanrijding // als er welpen gevonden worden nadat de moederwolf dood is // .. (> zie algehele ontheffing WENR).

Vorm en mate van bescherming

Alleen passieve bescherming d.m.v. verboden onvoldoende

Ook actieve bescherming nodig bij HR-soorten: concreet, specifiek, soortenbeschermingsplan met gerichte beheermaatregelen; plus coherente preventieve maatregelen. Bijv. voldoende verbindingszones en passende landschapselementen die bijdragen aan migratie en genetische uitwisseling

Soortenbescherming

Insteek soortenbescherming: Staat van instandhouding wolf

Doel is het bereiken en behouden van deze Gsvl

Gunstige staat van instandhouding = Juridisch én is ecologisch te definiëren

- Een beschrijving van wat Nederland verstaat onder een gunstige staat van instandhouding (art 1 en i Hrl) (verspreidingsgebied, populatie, leefgebied (pm), toekomstperspectief)
- Soortbescherming **Svl?**: Geconcludeerd kan worden dat NL op zich géén gunstige Svl heeft, dat dit alleen internationaal kan worden beoordeeld. En dat ook in dat geval niet sprake is van een gunstige staat van instandhouding.
- WP2.0 geeft aan hoe de gsvi te bereiken en/of in stand te houden.

Strikte bescherming geldt voor de wolf "altijd" daar waar deze zich bevindt!

middelen: (soorten) bescherming individuele exemplaren en (gebieden) bescherming voortplanting, rust- en verblijfplaatsen.

Actieve soortenbescherming

Inzet (actieve) beschermingsmaatregelen

- Inzet van **actieve beschermingsmaatregelen**? Is/zou onderdeel zijn van wettelijke kader en handreikingen.
- Zo nee, waarom niet?
- Zo ja waarom wel, en zo ja wat zouden we dan kunnen doen en wie moet dat doen?

Wat is denkbaar:

Actieve beschermingsmaatregelen: strikte bescherming op basis van behoeften en de Svl van de wolf - maatregelen onderling door provincies afgestemd zodanig dat tezamen de doelstellingen voor heel Nederland worden bereikt. Stimuleren (van) de staat van instandhouding.

Dit is van invloed op het evt. rechtvaardigen van uitzonderingen mbt de strikte bescherming

- bescherming door instelling rustgebied d.m.v. toegangsbeperking (bijv. rondom voortplantingsplek)

- vaststelling van samenhangende en gecoördineerde maatregelen van preventieve aard

(voorzorgsbeginsel/beginsel van preventief handelen)

binnen N2000

beheerplan (per provincie?) dient aan te sluiten op nationaal. internationaal beschermingsplan wolf.

afsluiting van gebieden (tijdelijk, geheel beperken toegang voorplanting e.d.

Buiten N2000:

- voorlichtingscampagne
- regulatie economische activiteiten": wolfwerende rasters, KBH
- gedragscodes
- opleiding: wildaanrijdings afhandelaren, boswachters, jagers
- mitigerende maatregelen

Beoordeling Svl:

cumulatief:

beoordeling Svl – algemeen/breed – biogeografische regio, indien ook grensoverschrijdend.

op grondgebied van de lidstaat

op effecten lokaal niveau

Hybride wolven

Advies is om hybriden te beschermen als wolven -> m.i. in tegenspraak met FFS...

beleidsmatig zouden we dat ook niet moeten willen... toch?

"De beheersinstanties moeten er voor zorgen dat hybriden duidelijk en ondubbelzinnig onder hun nationale wetgeving vallen, hetzij als wilde dieren hetzij als huisdieren' Ap9

Bepalen van beschermde status van hybride wolven.

- Afbakenen wat wij verstaan onder een hybride wolf (zie FFstudie)
- Afbakenen wanneer/of een hybride beschermd is in NL
- Bepalen, adhv bepaalde beschermingsregime, wat wel en niet mag bij hybriden.
- Bedenken hoe een hybride evt. uit de populatie gehaald wordt (want hoe is dit individu te vinden / herkennen/ te duiden?)

Wolvenopvang

Het wel of niet opvangen van gewonde wolven wordt een onderdeel in bepaalde handelingsprotocollen.

1. Willen wij wolven opvangen?
2. Wat te doen als een wolf wordt aangereden en beoordeeld is dat deze te zwak is voor het loslaten in het wild, maar – bij opvang – op te lappen is?
3. Wat te doen met gevonden welpen nadat duidelijk is dat de moederwolf aangereden/dood is?

De vraag is of invulling van de zorgplicht ook zover moet gaan dat actief naar de welpen zou moeten worden gezocht. Juridisch relevant blijft dat bij het zoeken naar eventuele welpen relevante verbodsbepalingen zullen moeten worden overtreden, zoals mogelijk vernielen, of beschadigen en verstoren van de voortplantingsplaats, het vangen van wolven en bezitten van wolven, hetgeen zal moeten worden gerechtvaardigd door besluiten op basis van de Omgevingswet.

Ook zal de vraag moeten worden beantwoord wat er vervolgens met de welpen moet worden gedaan en hoe zij moeten worden gehouden.

Daarbij zal ook de vraag moeten worden beantwoord in hoeverre deze wolven een 'wolfwaardig' bestaan kan worden geboden.

Gebiedenbescherming

- Gebiedsbescherming: willen wij beschermde gebieden t.b.v. de wolf aanwijzen?

- Conform Bijlage II Hrl, incl Bijl III richtlijn N2000 (art 4 1^e lid) HRI: dienen beschermde gebieden te worden aangewezen en instandhoudingsdoelstellingen te worden bepaald voor de wolf.
- Willen wij dat zo nee, waarom niet, zo ja waarom wel en wie (de provincie) moet dat dan doen? pas na 10 jaar aaneengesloten aanwezigheid, v.a. moment van voortplanting....-> dus nu niet. Eerste reproductie was in 2019 een feit. Dus na 10 jaar; in 2029 N2000-gebied aanwijzen?

Gebiedenbescherming is begreemd gebied: geografisch afgebakend, vanuit: natuurlijke verspreidingsgebied = waar deze zich van nature ophoudt respectievelijk uitbreidt
dit natuurlijke verspreidingsgebied maakt onderdeel uit van de beoordeling van de gunstige staat van instandhouding.

Daarvoor nodig een 'Stelsel van verbodsbepalingen'

Via Natura2000 is de wolf toe te voegen aan instandhoudingsdoelstelling cq. is het denkbaar een nieuw gebied aan te wijzen door provincies (aanwijzing op zich m.i. geen onderdeel WP, wel te duiden als beleidsoptie/mogelijkheid).

- willen provincies gebieden identificeren als geschikt voor wolf? bijv. de leefgebieden zoals nu?
- willen provincies corridors aanwijzen als positieve bijdrage aan gsvi
- willen provincies het instrument 'programma' inzetten ?

Internationale samenwerking/ Internationaal WMP

Internationale samenwerking

Ook al benoemd in het huidige wolvenplan zal nu specifiek ingevuld dienen te worden.

Nodig omdat:

- Gsvl te bepalen > population level management t.b.v. 'beheer' van wolven (afschot op basis van quota)

Beleidskeuzes:

- willen wij opname NL in de EU referentielijst N2000-gebieden? kan/moet dat?

Internationaal WMP

Duidelijk blijkt uit zowel de Juridische Analyse als de FFS dat er vanuit internationaal verband naar de bescherming in casu het beleid, het beheer van de wolf dient te worden gekeken. Ook in het vorige IPO WP stond al genoemd dat het komen tot een internationaal wolvenmanagementplan gewenst was.....etc. Uit de rechtsvergelijking tussen Europese landen blijkt ook dat vrijwel alle landen de behoefte hieraan onderkennen...

Gezamenlijk managementplan voor grensoverschrijdende (deel-)populaties

In ieder geval nodig zodra Gsvl is bereikt... dan evt. sprake van populatiebeheer.

Gsvl: op het niveau van grondgebied van de lidstaat of, in voorkomend geval op niveau van betrokken biogeografische regio wanneer de grenzen van die lidstaat verscheidene biogeografisch regio's bestrijden, of in die het natuurlijk verspreidingsgebied van de soort dit vereist en voor zover mogelijk op grensoverschrijdend niveau.

Internationaal kader:

Verdrag van Bern

Habitatrichtlijn in overeenstemming met VvBern

Hrl: art 12 en art 16 HRI Wolf is bijlage IV Hrl

in NL = art 3.5 ev Wnb

Wolf=bijlage II Verdrag van Bern = strikt beschermde soort

p 7/8 t&B

uitleg zijn richtsnoeren uitleg verdragsbepalingen= niet juridische bindend

Omgevingswet:
art 5.1 -> Bal art 11.46 e.v.

Wat zou er internationaal dienen te worden meegenomen in management plan

In WP 2.0 kunnen we wensen meegeven die wij hebben?
zie reeks: populatieomvang, genetische samenstelling etc.
populatie samenstelling
actuele leefgebieden
Gsvl

Check LNV : Instandhoudingsdoelstellingen voor de wolf vast te stellen door Ministerie van LNV!?

Hoe zit dat nu?

Rol RVO -> wie , waar , wat -> check, in beeld brengen bij HP?

Benoemen kennisleemtes, onderzoeksvragen, praktijkproeven

Onderzoek

dieetonderzoek wolf
ecologische draagkracht
zendering
preventieve maatregelen
Aanpassing genetische methoden

Met name indien de monsteraantallen voor periodieke monitoring toenemen, valt nog winst te behalen in met name de doorlooptijd en kostenefficiëntie. Een overstap naar analyse via zogenaamde High-throughput sequencing (HTS) lijkt hiervoor het meest kansrijk, en biedt de kans om in 1 analyse een groter aantal monsters te verwerken. Daarbij kan per monster direct een combinatie van verschillende typen DNA merkers geanalyseerd worden, waarmee meerdere onderzoeksvragen tegelijk worden beantwoord: merkers voor soortsbepaling, merkers voor individuele herkenning en een gerichte set van SNP merkers voor detectie van hybriden. Deze methodiek wordt steeds goedkoper en een overstap is wellicht binnen enkele jaren zinvol

Benoemen vervolgacties (na wolvenplan 2022)

Bij de vaststelling van het Wolvenplan 2022 zijn wellicht nog vervolgacties te benoemen. In dat geval deze opnemen in een planning en evt. begroting.
p.m.

Algemeen proces gang

WP22

vaststelling via IPO lijn zie planning
totstandkoming WP22 communicatie, participatie alleen LOW – apart te benoemen in com plan.

N.a.v. beschermingsregime -> HP: (naar aparte notitie)

Schade door wolf aan landbouw(huis)dieren

inzet/eisen preventieve maatregelen

- Wat verstaan wij onder 'goed beschermd vee'. Zeker als een wolf herhaaldelijk 'bij goed beschermd vee' schade veroorzaakt en er alleen dan actie tegen de wolf ondernomen mag/kan worden.
- Wat verstaan wij onder 'herhaaldelijk'? Hoe vaak 'accepteren' wij aanvallen op vee voordat er actie ondernomen wordt?
- Welke acties worden dan toegestaan en wanneer welke (>handelingsprotocol)

financiering/regels tegemoetkomingsregeling

subsidie preventieve maatregelen

verjagingsmethoden dit in relatie tot gegeven dat verjaging vooral gelinkt moet worden aan het gedrag van de wolf t.o.v. het vee. Bij verjaging voor mens is dat niet het vee maar iets van de mens...

Overig

inzet instrumentarium: programma?

Gevolgen voor tegemoetkomingsregeling?

Gevolgen voor monitoringsplan en monitoringsprotocollen?

Monitoring probleemwolven

Uitwerking aanpak, voorziet [REDACTED] 26/2/2021

Kader:

In het Interprovinciaal Wolvenplan 2019 zijn een aantal situaties onderscheiden waarbij het wenselijk is een wolf met problematisch gedrag gericht te volgen door deze te zenderen.

- Wolf benadert meermaals mensen: Zenderen en verjagen, publiek waarschuwen niet te voeren, indien geen resultaat wolf doden;
- Wolf benadert meermaals mensen met honden: Afhankelijk van de locatie en periode wolf zo snel mogelijk zenderen en verjagen dan wel honden uit het gebied houden...;
- Wolf verblijft langdurig in of nabij bebouwd gebied: Oorzaak opsporen en wegnemen, wolf zenderen en verjagen...;

Het plan zegt verder: ...vanuit het perspectief omgaan met een probleemsituatie is het niet steeds nodig om een wolf te vangen en te zenderen. Zenderen dient hier geen ander doel dan het dier te kunnen identificeren en/of snel te kunnen opsporen. Het heeft in deze context nadrukkelijk geen wetenschappelijke onderzoeksdoelen.

Ontwikkelingen:

WEnR heeft bij Gelderland een ontheffing gevraagd voor het doen van onderzoek aan o.a. de wolf. Het gaat dan niet primair om zenderen van wolven met problematisch gedrag. Deze ontheffing geldt dan bovendien voor andere deelnemende provincies. De ontheffing is verleend onder voorwaarde dat per geval tevens een plan wordt uitgewerkt en voorgelegd zoals deze ook wordt gebruikt voor een toestemming in het kader van de Wet dierproeven.

Faunabeheereenheid Gelderland heeft een faunabeheerplan monitoringsoorten gemaakt die ook betrekking heeft op de wolf. Nog niet bedoeld voor beheer maar het kan al wel als basis dienen voor het zo nodig vangen van wolven met problematisch gedrag. FBE Gelderland en WEnR hebben afstemming gezocht. FBE Gelderland wil desgevraagd optreden als ontheffinghouder voor het verdoven en laten zenderen van problematische wolven door een dierenarts. Wie vervolgens monitort is dan nog niet geregeld, dat is geen werk voor de FBE of een dierenarts. We zijn wel doende om in contact te komen met ervaren dierenartsen.

De discussie over de Wet op dierproeven is nog niet klaar maar dat wordt ook nog uitgezocht in het kader van de juridische analyse wolf.

Wat moet er geregeld worden:

Het is nu niet geregeld wie de feitelijk monitoring van wolven met problematisch gedrag op zich kan nemen. Verdoven en zenderen zonder geborgd vervolgtraject kan niet. Bovendien moet er rekening mee worden gehouden dat het monitoren grensoverschrijdend moet kunnen plaatsvinden. WEnR zou dat aanbrengen van een zender en vervolgens volgen kunnen doen mits daartoe gevraagd en met een opdracht. Wellicht zijn ook andere onderzoekers in beeld zoals bijvoorbeeld [REDACTED] die ook over een onderzoeksontheffing van meerdere provincies beschikt.

Overigens is er nu nog geen oplossing voor aangereden wolven. Als deze niet dood is, is er helaas geen opvang mogelijk dus is het een kwestie van achterlaten in de natuur of ter plekke doodschieten. In voorkomende gevallen zal een dierenarts uitsluitsel moeten geven. Gelderland ziet nu geen meerwaarde in het eventueel zenderen van een dergelijk dier.

Alternatief zou kunnen zijn dat een gewonde wolf wordt ondergebracht bij de Duitse wolvenopvang dan wel dat initiatief genomen wordt om in een dergelijke opvang in Nederland te gaan voorzien.

“Opvang wolf” is onderdeel van de praktische uitwerking van het handelingsperspectief, en voortel daarover dient nog te worden opgesteld. In juridisch opzicht eveneens onderdeel van de juridische analyse.

Bespreekpunten:

1. Is het werken d.m.v. een ontheffing voor het volgen van een wolf met problematische gedrag door tussenkomst van de faunabeheereenheid een goede optie?
2. Aan welke onderzoekers zou een dergelijke ontheffing dienen toe te komen?
3. Vind u het in algemene zin zinvol om een gewonde wolf (gezond genoeg om weer los te laten) te zenderen of niet?
4. Zijn er al gedachten over een oplossing voor de eventuele wolvenopvang (is wel punt in huidige wolvenplan).

Bijlage 8.1 Wolvenwerkgroep 160321

Ingekomen stuk van [REDACTED] (FPG)

Betreft: Vergoeding preventiemaatregelen overige dieren.

Namens de Federatie Particulier Grondbezit heeft [REDACTED] zitting in zowel de Gelderse Wolven Commissie als in het Landelijk Overleg Wolf. Binnen de Gelderse wolvencommissie wordt nagedacht over hoe een eventuele subsidieregeling (voor preventieve maatregelen) voor overige dieren (NIET ZIJNDE SCHAPEN EN GEITEN) zouden kunnen opzetten.

Dit is in de Gelderse commissie besproken, waarbij zij tot de conclusie kwamen dat het beter zou zijn om zoiets landelijk op te pakken om te voorkomen dat iedere provincie straks opnieuw het wiel probeert uit te vinden. En om te voorkomen dat er een lappendeken van afwijkende subsidiemogelijkheden ontstaat. Het idee is dat het Landelijk Overleg Wolf aan de hand van dit stuk een onderzoek kan laten doen naar een haalbare regeling voor de in het stuk beschreven overige dieren.

Onderstaand volgt de ingebrachte notitie. Aan het einde van het stuk (de laatste pagina) staat ook een voorbeeld beschreven (gespreksverslag) van een bedrijf dat mini-pony's fokt ([REDACTED]) en zodoende contact heeft gezocht met de Gelderse Wolvencommissie. Ze heeft daarbij aangegeven dat ze graag ziet dat de subsidieregeling voor preventieve maatregelen ook voor mini-pony's en andere kwetsbare diersoorten gaat gelden.

Voor ons landelijk overleg zijn de volgende vragen relevant:

- 1. Vinden de provincies dat het wenselijk is om ook preventieve maatregelen voor meerdere diersoorten te gaan subsidiëren?**
- 2. Zo nee waarom niet, zo ja waarom wel en welke diersoorten zou dit moeten gaan betreffen?**
- 3. Wilt u dit landelijk oppakken of juist per provincie kunnen regelen?**

Ter toelichting:

In de huidige situatie beperkt de tegemoetkomingsregeling voor schade zich tot bedrijfsmatig gehouden dieren en hobbymatig gehouden schapen en geiten.

Tot op heden zijn er bewijsbaar wolf 2x kalf, 1 x schotshooglander (kalf) gevallen geweest. Daarnaast niet bewijsbaar wolf meldingen van 2x alpaca's, 4 x kalf, 1x schotse hooglander. Nog onbekend/in onderzoek: 1 x alpaca, 2x damhert.

M.a.w. van de 268 totaal overall bekende meldingen is dat dus relatief weinig.

Aanwezige provinciale subsidieregelingen voor inzet preventieve maatregelen beperken zich tot schapen en geiten.

Ingekomen notitie:

Vergoeding preventiemaatregelen overige dieren.

De schade die door wolven wordt aangericht, beperkt zich niet enkel tot schapen en geiten. Ook andere landbouwhuisdieren, hobbydieren en wilde grazers met natuurbeheersfunctie lopen risico (andere wilde dieren laten we hier buiten beschouwing). Bij de herintreding van de wolf moet ook rekening gehouden worden met de schade die aan deze dieren wordt aangericht. Hiervoor dient onderzocht te worden of het schadepreventieplan uitgebreid moet worden met een regeling voor overige landbouwhuisdieren, hobbydieren en wilde grazers met natuurbeheersfunctie.

Integreren overige landbouwhuisdieren en hobbydieren.

Voor de integratie van overige landbouwhuisdieren, hobbydieren en wilde grazers met natuurbeheersfunctie is het van belang dat er gekomen wordt tot een duidelijk definitie van deze begrippen. Voor de landbouwhuisdieren wordt door het ministerie van LNV reeds een duidelijke definitie gebezigd.

Hierbij wordt van landbouwhuisdieren gesproken wanneer zij gehouden worden in verband met de productie van bijvoorbeeld melk, vlees, wol, veren of eieren of in verband met het berijden van dieren. Bijvoorbeeld paarden, rundvee, schapen, geiten, varkens, kippen, eenden, pelsdieren, konijnen, parelhoenders, paarden, struisvogels, waterbuffels, herten, lama's en fazanten - mits ze voor productiedoeleinden worden gehouden. Denk aan een paardenmanege, een stoeterij, een veehouderij en dergelijke.

Voor hobbydieren bestaat geen éénduidige definitie. Vaak zijn hobbydieren dieren van dezelfde soorten als landbouwhuisdieren maar is de doelstelling anders. Bij hobbydieren is de doelstelling niet productie of economisch gewin, maar is de doelstelling veelal recreatief of educatief of pure liefhebberij (advies 2003 i.o.v. raad voor dierenaangelegenheden). De vraag is of het maken van onderscheid tussen hobbydieren en bedrijfsmatig gehouden landbouwhuisdieren gewenst is. Dit is aan de commissie. Als een onderscheid gewenst is dan is een goede definitie van hobbydieren noodzakelijk. Het is uiteraard mogelijk om voor een regeling een eigen definitie te bepalen/hanteren. In de praktijk zal een definitie die rekening houdt met aantallen of waarde van de dieren wellicht praktischer/duidelijker zijn dan een definitie die gericht is op de doelstelling waarom de dieren worden gehouden.

Of de beschermingsmiddelen voor deze landbouwhuisdieren dezelfde zijn als die gebruikt worden ter bescherming van schapen en geiten, verdient nader onderzoek. Naast de expertise die in de commissie aanwezig is kan het gesprek worden aangegaan met vertegenwoordigers uit de betreffende sectoren.

Integreren wilde grazers met natuurbeheersfunctie

Voor grazers met een natuurbeheersfunctie bestaat een definitie zoals voor landbouwhuisdieren nog niet. Wel heeft een rechter in een casus over de Oostvaardersplassen de grote grazers aldaar "gehouden wilde dieren" genoemd, maar het is natuurlijk de vraag of de grazers in de Oostvaardersplassen gelijkgetrokken kunnen worden met grazers met een natuurbeheersfunctie in ander gebieden in Nederland. Bij wilde grazers met een natuurbeheersfunctie moet men denken aan door de mens geïntroduceerde diersoorten met een specifieke begrazingstaak zoals wilde paarden, wilde runderen en bijvoorbeeld de moeflon. Dit zijn geen inheemse soorten zoals reeën, die geen

eigenaar kennen, maar zijn hier doelbewust geïntroduceerd door of in samenspraak met de terreineigenaar.

Daar deze dieren een specifieke functie hebben in het natuurbeheer is het niet wenselijk dat deze dieren door de komst van de wolf verdwijnen of sterk worden gedecimeerd.

Deze dieren kunnen een belangrijke rol vervullen in het behouden/versterken van de biodiversiteit. De begrazing van met name heidegebieden is onmisbaar voor het behoud van bepaalde natuurtypen, die op hun beurt weer enorm bijdragen aan de biodiversiteit. En omdat dergelijke soorten met name voorkomen/geïntroduceerd zijn in (semi)natuurgebieden, is de kans op een confrontatie met een wolf relatief groot, afhankelijk van de weerbaarheid van de soort.

Voor deze diersoorten geldt, net als voor de overige landbouwhuisdieren dat er onderzocht dient te worden welke beschermingsmiddelen mogelijk zijn om deze diersoorten tegen de wolf te beschermen en of deze meegenomen kunnen worden in het preventieplan wolvenschade.

Vergoeding bij schade

Op de website van BII12 is te lezen dat schade veroorzaakt door wolven aan landbouwhuisdieren grotendeels wordt vergoed. Er wordt echter niets gezegd over vergoedingen voor schade aan hobbydieren of wilde grazers met een natuurbeheersfunctie. Aangezien het op veel plaatsen niet wenselijk is dat deze dieren door de wolf gepredeerd worden, bijvoorbeeld omdat de eigenaar (veel) kosten voor deze dieren maakt, zou een schadevergoeding op z'n plaats zijn. Hierbij is het van belang dat er gekeken wordt naar meer dan alleen aanschafwaarde maar ook inkomstenderving in nevenschade door bijvoorbeeld verlies biodiversiteit of intensivering beheerwerkzaamheden door wegvallen begrazing. Ook hiervoor geldt dat het van belang is het gesprek hierover aan te gaan met vertegenwoordigers vanuit de sector. Nog beter zou het zijn dat er daarnaast voor deze dieren ook een regeling komt voor het nemen van preventiemaatregelen zodat schade kan worden voorkomen.

Wanneer is het wenselijk om een regeling voor een diersoort open te stellen?

Het spreekt voor zich dat het onlogisch is om een regeling in het leven te roepen voor een diersoort waarbij schade veroorzaakt door wolven niet verwacht wordt/voor de hand ligt. Het is dus zaak een lijst van soorten op te stellen waarbij schade te verwachten is. Om tot deze lijst te komen zou de commissie kunnen kijken naar welke soorten in het buitenland schade ondervinden van de wolf. Blijkt er toch onverhoopt een diersoort te zijn waar geen regeling voor is, maar waar de wolf wel schade aan blijkt te veroorzaken dan moet daar snel een regeling voor gemaakt kunnen worden. Een regeling moet echter wel proportioneel zijn. Zijn er 100 kippenbedrijven met vrije uitloop kippen op de Veluwe en is het slechts 1 keer voorgekomen dat een wolf 10 kippen pakt dan zou het buitenproportioneel zijn op alle kippenbedrijven dure afrasteringen te subsidiëren. Maar ontstaat er echt een patroon waarbij regelmatig kippenbedrijven worden aangevallen door wolven dan moet een passende regeling overwogen worden en moet snel gehandeld kunnen worden.

Het aantal locaties van een bepaalde diersoort mag geen criteria zijn. Een individueel geval mag niet gedupeerd worden door een brede wens in de (Europese) samenleving om de wolf nagenoeg overal te gedogen. Net zo min als een groot aantal locaties ook geen criteria mag zijn in relatie tot de vergoeding van preventie maatregelen. Toelichting/voorbeeld: Als er op de Veluwe maar twee Alpaca farms zijn mag het feit dat het er "maar twee zijn" geen reden zijn om daarvoor geen regeling in het leven te roepen en deze ondernemers zelf voor de kosten op te laten draaien. Aan de andere kant mag het feit dat er 1000 schapenbedrijven zijn geen reden zijn om de vergoeding voor de preventieve maatregelen te verlagen naar een niveau dat de extra kosten om een afrastering

wolfwerend te maken niet dekt omdat het voor de overheid anders te veel zou kosten. Dan krijg je weer de scheve verhouding dat een deel van de maatschappij iets wil en dit oplegt aan een klein deel van de maatschappij die dit (in veel gevallen) niet wil en dit kleine deel ook nog eens voor de kosten laat opdraaien. Dat is niet goed voor het draagvlak.

Preventieve maatregelen voor “diverse hobbydieren”

Voor hobbydieren zou een denkrichting kunnen zijn dat er in hoog risico gebieden een subsidie mogelijk is van een vast bedrag voor aanschaf van een stoomapparaat en schrikdraden. Als de uitkering pas plaatsvindt nadat het geplaatst is kan misbruik voorkomen worden. Niemand zal immers een afrasteringen met schrikdraad aanleggen als hij niet ook daadwerkelijk dieren wilde gaan houden.

Welke diersoorten komen het eerst in beeld?

Pony's/paarden, gehouden runderen en wilde dieren met een begrazingsfunctie (veelal runderen) komen het eerste in beeld, maar zijn niet de enige risicosoorten. Van deze dieren is echter al bekend dat er in het buitenland gevallen van predatie door de wolf op deze dieren hebben plaatsgevonden. Het lijkt echter niet nodig om voor al deze dieren/bedrijven een generieke regeling te maken. Het risico op predatie lijkt erg afhankelijk te zijn 3 factoren; namelijk de locatie waar deze dieren gehouden worden, of het jonge of oude dieren zijn en de grootte van de dieren in het algemeen. Bij het maken van een regeling zouden er dus op deze punten criteria geformuleerd moeten worden.

Conclusie/advies

- **Gevoelige soorten in kaart brengen en de gebieden in kaart brengen waar deze soorten een reëel gevaar lopen**
- **Regeling maken voor gevoelige soorten in gevoelige gebieden**
- **Duidelijke definities en criteria opstellen**
- **Snel kunnen/mogen handelen als er een schadepatroon ontstaat bij nieuwe diersoort**
- **Voor hobbydieren (anders dan schapen en geiten) wordt maatwerk waarschijnlijk lastig, nadenken over een generieke regeling**

Bijlage 1

Hieronder een kort gespreksverslag van een voorbeeld waarbij een overige diersoort gevaar loopt terwijl er nog geen subsidiemogelijkheden voor preventieve maatregelen zijn voor overige diersoorten. Het betreft een gesprek met [REDACTED] die bedrijfsmatig mini-pony's houdt.

Naar aanleiding van een mail van [REDACTED] heb ik contact met haar opgenomen. Ze houdt bedrijfsmatig kleine shetlander pony's (hoogte 80 cm) nabij het Wisselse Veen in Epe. Ze laat ook weleens 2 hectare op landgoed [REDACTED] door haar pony's begrazen. Daarnaast fungeert ze als een soort begrazingsbedrijf dat in de winter met haar pony's stukken land begraast zoals sommige schapenhouders dat ook doen. Dit vind normaal plaats bij boeren dicht bij het Wisselse Veen. Doordat er in het gebied in September tweemaal meerdere schapen gedood zijn door wolven heeft ze besloten om dit komende winter niet te doen omdat het veel gaat kosten als ze steeds wolfwerende rasters moet gaan plaatsen. Op haar eigen terrein van 5 hectare heeft ze al wat maatregelen getroffen door metalen beugels op de afrastering te plaatsen op advies van [REDACTED] (leverancier afrasteringen). Schrikdraden kan ze echter niet overal plaatsen omdat de bestaande afrastering op de grens staat met de buurman en deze niet graag ziet dat zijn perceel kleiner wordt doordat er schrikdraden aan zijn kant (buitenkant) van de afrastering geplaatst worden. Ze vindt dat pony's ook in aanmerking zouden moeten komen voor preventieve maatregelen. Ik heb aangegeven dat we in Gelderland nadenken over een regeling, maar dat het niet zeker is dat deze er op korte termijn komt. Ze gaf aan al blij te zijn dat we er mee bezig zijn en wilde ook nog even vermelden dat ze niet anti-wolf is, maar dat ze het ook niet acceptabel vindt dat er vee wordt aangevallen.

Wolvenwerkgroep 16 maart 2021

1. Welkom en opening

■■■■■ (■■■■■ BIJ12) stelt zichzelf voor. Zij zal met enkelen ook nog kennismakingsgesprekken inplannen.

2. Master thesis UU – 'Samenleven wolf en mens in Nederland'

■■■■■ licht het onderzoeksvoorstel van zijn master thesis toe.

Vragen naar aanleiding van zijn toelichting:

Is er op dit moment een goed genoeg beeld van de subsidieregelingen? ■■■■■ geeft aan dat het op dit moment nog niet het geval is van alle provincies. Hij zal nog contact opnemen met bijvoorbeeld ■■■■■ van provincie Drenthe om hier meer informatie over te krijgen.

Hoelang zal het onderzoek gaan duren?

De deadline is ergens eind juli. De dataverzameling zal plaatsvinden in april, mei en gedeeltelijk in juni. Er wordt aangegeven dat dit een ambitieuze planning is, het is een breed onderzoek in weinig tijd. Het advies wordt gegeven om het nader af te bakenen.

Is dit onderzoek niet wat aan de vroege kant, alleen in Gelderland een lopende subsidieregeling, hoe representatief is het databestand straks?

Kan nog altijd nuttig zijn op dit moment. Wat is de gedachtegang van schapenhouders om wel of geen preventieve maatregelen te treffen? Dit zal onderzocht gaan worden .

Wie gaat ■■■■■ begeleiden?

De begeleiding zal plaatsvinden vanuit de universiteit, door de coördinator van de master. Vanuit BIJ12 is er nog geen begeleider, ■■■■■ neemt waar, dit was ■■■■■ en wordt ■■■■■.

3. Ingekomen stuk: LIFE wolf aanvraag

■■■■■ licht de notitie LIFE wolf aanvraag toe.

Vragen naar aanleiding van haar toelichting:

Kan deze notitie met de wolvencommissies worden gedeeld?

Ja, dat kan. De Zoogdiervereniging zou dan wel een korte mondelinge toelichting willen geven. Ook in het Landelijk Overleg Wolf zal het besproken en toegelicht gaan worden.

Wat zijn concrete voordelen voor de provincies om mee te werken aan het LIFE project? Worden er duizend veehouders uitgenodigd? Wordt naar aanleiding van het LIFE project ook daadwerkelijk door 500 veehouders preventieve maatregelen toegepast? Hoe realistisch is het om de EU wetgeving te harmoniseren?

Bilateraal contact met de Zoogdiervereniging over dit soort vragen is altijd mogelijk.

Komende maanden zal er samen met de projectpartners worden gekeken naar detaillering. Enerzijds zoveel mogelijk 'value for money', maar anderzijds moet het ook haalbaar blijven.

Opmerkingen naar aanleiding van de twee externe toelichtingen:

Er komen zowel positieve als terughoudendere geluiden over het LIFE project. Het gaat om veel geld voor een ambitieus project. Anderzijds is het wellicht goed om het in

handen van een niet-overheidsinstantie te leggen, maar bij een maatschappelijke organisatie, zodat zij de kar kunnen trekken, dat werkt soms beter.

Oproep wordt gedaan om met een reactie vanuit de provincies te komen of er steun is voor dit project. Reacties kunnen naar [REDACTED] doorgestuurd worden.

4. Vaststelling agenda en mededelingen

Er zijn geen aanvullende agendapunten.

[REDACTED] had de BAC terugmelding ook al via de mail gestuurd, maar wil wel nog terugkomen op de opmerking van Provincie Overijssel op één van de notities, terwijl deze notitie al naar de AAC en BAC waren gegaan.

Problemen zaten voor Overijssel vooral bij bijlage 2. Ze zijn nog niet zo ver om overal hekken neer te zetten of te subsidiëren. Sommige dingen gaan wat Overijssel betreft te snel, zoals breed inzetten op wolfwerende maatregelen. Dit had van te voren besproken moeten worden met het secretariaat IPO.

[REDACTED] komt, vanuit Overijssel, met een voorstel hoe het anders zou moeten in de notitie om er verder uit te komen.

5. Voorstel uitwerking handelingsprotocol

Er is een oplegnotitie opgesteld met meerdere bijlagen, namelijk een plan van aanpak met daarin een voorbeeld van een melding aangereden wolf en een bijlage die meer gaat over beleidsmatige keuzes en discussiepunten.

Opmerkingen naar aanleiding van het plan van aanpak:

Hoe wordt de ontheffing en vergunning verweven met dit stuk?

Wordt zeker naar gekeken, staat nu nog niet in het voorbeeld, omdat het nog uitgezocht moet worden en ook verband houdt met de juridische analyse. Per handelingsprotocol zal worden aangegeven welke toestemmingen, ontheffingen of vergunningen er al zijn of wat nog aanvullend geregeld zou moeten worden.

Eerder heeft [REDACTED] ook een schema opgesteld van hoe te handelen, wordt dit schema ook nog meegenomen?

Wordt ook zeker naar gekeken, maar dit schema is nog niet helemaal compleet. Roepen wel nog veel vragen op, zeker vragen die je niet wil beantwoorden op het moment dat zo'n situatie zich voordoet.

Plan van aanpak zal als stuk doorgestuurd worden naar het Landelijk Overleg Wolf en daar besproken worden.

Opmerkingen naar aanleiding van de melding aangereden wolf:

Opmerking bij het schema: de dierenambulance zal door de politie worden getipt, en niet via het wolvenmeldpunt.

Opmerkingen naar aanleiding van de beleidsmatige keuzes en discussiepunten:

Handig om een protocol op te stellen wat ook draait zonder een provincieambtenaar.

Mocht het 's avonds of in het weekend gebeuren en provincieambtenaren zijn moeilijker bereikbaar, dan kan de uitvoering van het protocol in ieder geval wel doorgaan.

Ten allen tijde vermijden dat boa's een gewonde wolf doden. Altijd die beslissing aan een dierenarts overlaten. Maar aan de andere kant ook niet onderschatten in welke mate een wolf in staat is zich in de natuur te redden en er weer bovenop te komen. Goed bepalen wanneer welke situatie van toepassing is: wolf verzorgen, wolf 'aan lot overlaten' en wolf

doden. Daarbij ook in acht nemend wat het doden van een wolf voor impact kan hebben op de structuur van een roedel.

Afspraken instellen over maximale aanrijdtijden. Niet alle verantwoording bij één deskundige leggen. Poule van deskundigen die digitaal geraadpleegd kunnen worden om advies in te winnen. Bepaalde tijdslimiet hanteren. Goed omschrijven wie deskundig is en wie niet.

Waarom voor een wolf een ander handelingsprotocol bij een aanrijding dan voor bijvoorbeeld een das? Goede insteek om nog even na te gaan.

Ook meenemen wat er moet gebeuren met welpen als er bijvoorbeeld een zogend vrouwtje wordt aangereden. Hoe, wie, etc.

De wens voor een opvang voor gewonde wolven is ook geweest. Op dit moment niet beschikbaar in Nederland. Is dit nog gewenst? Moet dit dan in Nederland zijn of in het buitenland?

Als uit het protocol handelingsperspectief blijkt dat een gewonde wolf verzorgd moet gaan worden, dan moet die wolf toch ergens opgevangen worden. Er is ooit contact geweest met een opvanglocatie, maar daar is destijds niets uitgekomen. In België is een opvangcentrum, maar er moet ook rekening gehouden worden met bijv. CITES. Als CITES het enige probleem zou zijn, moet dit geregeld worden met het Ministerie van LNV. Wel moet ook rekening gehouden worden met hoe lang een wolf maximaal opgevangen gaat worden. Voor twee dagen opvang hoeft een wolf niet helemaal van Drenthe naar België gebracht te worden.

██████████ zal als trekker de uitwerking nader vorm geven in samenwerking met ██████████, ██████████ en ██████████

6. Aanpak communicatie activiteiten wolf

Er ligt een communicatieplan, deze is nog opgesteld door ██████████. ██████████ zal deze aanpassen waar zij dit nodig acht en meer haar eigen maken.

Opmerkingen naar aanleiding van het communicatieplan:

Pagina 8 Handelingsperspectieven iets te veel 'wild west'. Wat neutralere zinnen en woorden gebruiken. Met voorbeelden voorzichtig zijn, het is tamelijk suggestief.

Er staat nog in het plan dat het wolvenmeldpunt in april 2021 naar BIJ12 zal komen, maar dat gaat niet lukken. Dat moet aangepast worden naar een andere termijn, ██████████ zal nog met ██████████ overleggen wanneer dit gaat zijn.

Onder punt 8 wordt gesproken over een landelijk wolvenplatform: waar zit de expertise? Door de verschillende landbouworganisaties is de wens voor een expertiseteam ook uitgesproken. Apart discussiepunt waar later nog een keer over gesproken moet worden.

Bij de begroting staat € 15.000 euro aan fotomateriaal begroot. Vanuit communicatie al wel ooit bedacht om foto's te laten maken, maar hoe op dit bedrag is gekomen moet even uitgezocht worden.

Afbakening mist; wat doet BIJ12, wat doen de provincies, wat doen de maatschappelijke organisaties? Daar is al eens een notitie van geweest, maar het zal prettig zijn als deze ook terug kan komen in het communicatieplan.

7. Notitie monitoren probleem wolf

FBE Gelderland heeft al aangeboden ontheffingshouder te willen zijn voor het monitoren van eventuele probleemwolven.

Opmerkingen naar aanleiding van deze notitie:

In wolvenplan is gezegd dat het monitoren van een probleemwolf niet wordt gezien als onderzoek, maar als maatregel. Met die gedachte past die taak bij een FBE. Als de conclusie gaat zijn dat het geen maatregel is, maar onderzoek, dan is de FBE niet de juiste organisatie voor de monitoring, maar zou bijvoorbeeld WENR of een vergelijkbaar instituut beter passen.

Is het effectief om een wolf die veel vee doodt ook te zenderen, of zal het in de praktijk zo zijn dat wolven alleen als probleemwolf aangeduid kunnen worden zodra zij minder dan 30 meter in de buurt van mensen zullen komen? Hoe realistisch en functioneel is het om dit te doen? Dit moet gezien worden als tussenstap voor het doden van een probleemwolf.

WENR heeft een ontheffing aangevraagd, maar alleen voor het doen van onderzoek, niet voor het uitvoeren van een maatregel met als eventueel gevolg het doden van een probleemwolf.

8. Ingekomen stuk: notitie vergoeding preventiemaatregelen overige dieren

Dit stuk wordt ook ingebracht in het Landelijk Overleg Wolf.

In Vlaanderen is net een nieuwe regeling in gebruik genomen, goed om daar kennis van te nemen. Uiteindelijk geconcludeerd dat in de volle breedte subsidie gefinancierd moet worden, voor alle dieren, ook alpaca's etc. Voorkomen moet worden dat wolven zich gaan specialiseren in gehouden dieren.

Eerst focussen op (perfectioneren) van de subsidieregelingen voor preventieve maatregelen van schapen en geiten? Ook voor hobbyhouders of niet? In Drenthe en Gelderland komen hobbyhouders al in aanmerking voor de subsidieregeling.

In Vlaanderen hebben ze een splitsing gemaakt: hobbyhouders krijgen subsidie door middel van natuurgeld, professionele houders krijgen preventieve maatregelen via GLB.

9. Landelijk Overleg Wolf (LOW)

Aantal agendapunten geduid (handelingsperspectief, master thesis, notitie vergoeding preventiemaatregelen overige dieren), LIFE komt daar nog bij.

Volgend LOW zal de samenstelling, taak, rol etc. ook bediscussieerd worden.

Afspraak is dat vergaderstukken LOW gedeeld worden met deze werkgroep.

10. Jaarplanning

Geen op- of aanmerkingen over de jaarplanning. De jaarplanning wordt vastgesteld.

11. Nieuws uit de provincies (provinciale wolvencie's)

Oproep om nieuws uit de provincies/provinciale wolvencie's met elkaar te delen. Zeker ook met [REDACTED] en [REDACTED] zodat zij voorbereid zijn tijdens een Landelijk Overleg Wolf.

Afspraak is dat secretarissen van de provinciale wolvencie's de vergaderstukken delen met [REDACTED] en [REDACTED].

12. Overige bijlagen ter kennisname

Fact finding-study zit er nog niet bij, volgt later. Juridische analyse wolf zit er wel bij. De beoogde persoon zal de juridisch analyse niet gaan uitvoeren, wordt nu een ander voor gezocht.

13. Rondvraag en sluiting

Het leefgebied van de wolf op de Veluwe wordt uitgebreid, zowel aan de noord- als de zuidzijde.

Voorstel planning wolf overleg

- Maandelijks (incl. reserve data): IPO wolvenwerkgroep: 13.30 – 15.30 uur
- Vier keer per jaar: LOW: 13.30 – 15.30 uur
- Invulling van de onderwerpen wordt nog nader geactualiseerd

IPO wolven overleg	LOW	Onderwerpen	
16 maart		Com plan Opzet handelingsprotocol	
	30 maart		
27 april (reserve)			
18 mei		Balansnotitie prov. cie Waardering diersoorten	
15 juni (reserve)			
6 juli		Analyse Juridisch kader Fact Finding Study Werkwijze internationaal management plan	
	20 juli		
<i>vakantieperiode</i>			
21 september		Handelingsprotocol Tegemoetkomingsregeling Jaarverslag/ meerjarenverslag	
	5 oktober		
19 oktober			
23 november		1 ^e concept Wolvenplan 2.0 Aangepaste taxatie richtlijn	
	14 december		
		<i>p.m.</i>	
		<i>Goudjakhals ?</i>	
		<i>Thesis UU ?</i>	

Aan: BIJ 12, t.a.v. [REDACTED]

Van: bestuur VGSN

Betreft: verzoek om financiering Voorbeeldproject innovatie van schapenrasters ter preventie van predatie door wolven.

Datum: 2 augustus 2021

Geachte [REDACTED]

De Vereniging van Gescheperde Shaapskuddes Nederland (VGSN) wil graag via een voorbeeld project verkennen hoe elektrische raster van nachtkralen aangepast kunnen worden zodat ze zowel voldoen aan de Arbotechnische als de wolfwerende voorwaarden.

Daartoe heeft de VGSN contact gezocht met een consortium van ARK Natuurontwikkeling, Van Bommel Faunawerk, Canine Efficiency en Provinos Schapenadviesgroep en is er ook contact geweest met BIJ12.

Er is inmiddels een projectvoorstel gemaakt (zie bijlage). Dit projectvoorstel gaat uit van twee sporen:

1. Aanpassing van bestaand systeem met hoogte van 0,90 m met elektrische fladderlinten.
2. Ontwerp en ontwikkeling van een innovatief systeem met hoogte van 1,2 m.

In het projectvoorstel zijn de doelstellingen, aanpak en begeleiding, afbakening, producten, partners, planning beschreven.

Tevens is een begroting opgenomen. De eerste kostenraming komt uit op 68.510 euro. Dit is exclusief de kosten van de deelnemende schapenhouders/herders. De VGSN stelt voor de inzet van de herders tegen de helft van het gangbare uurtarief voor hen te honoreren.

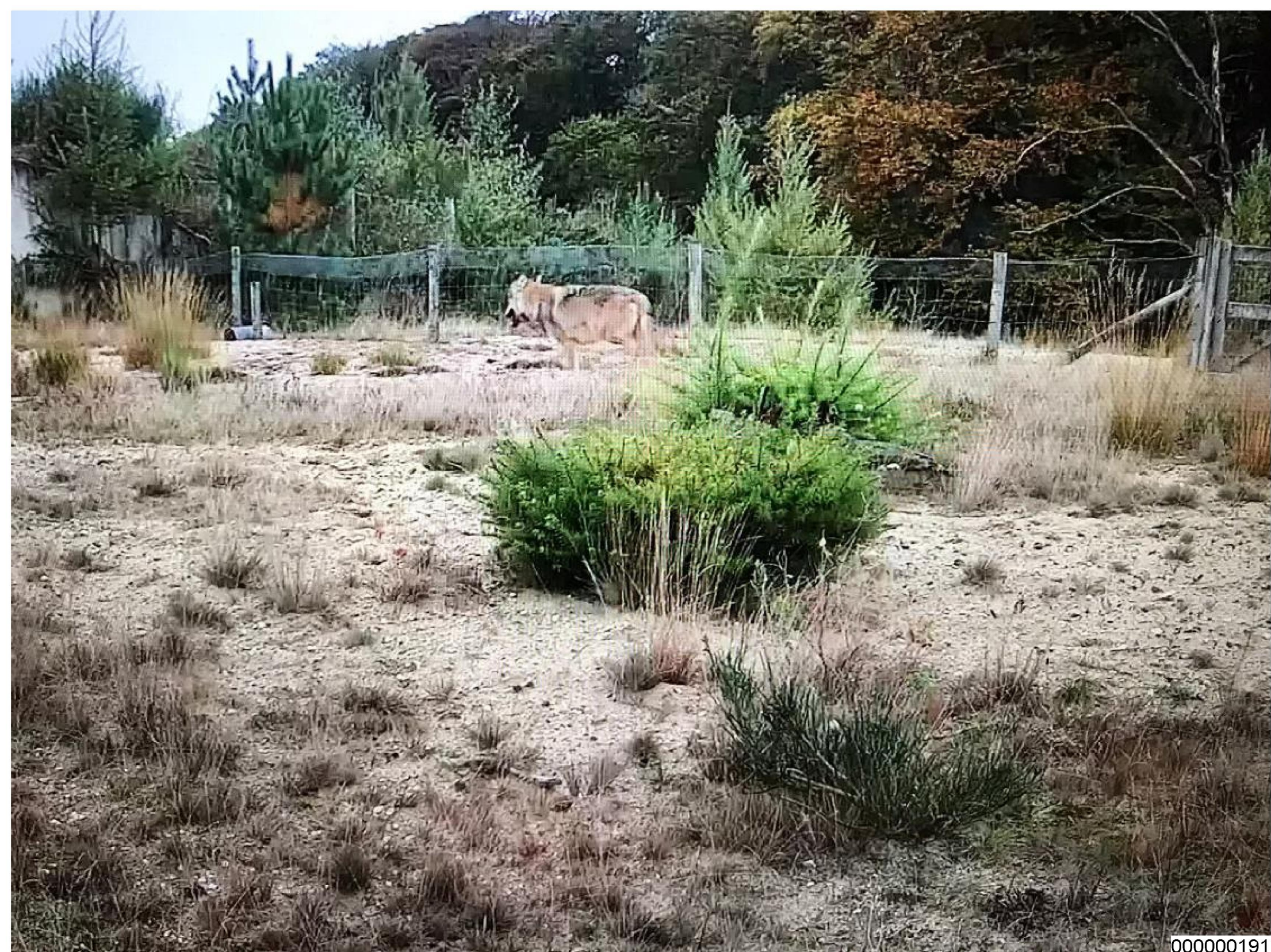
Aan BIJ12 zouden wij willen verzoeken of zij mogelijkheden zien om het project te financieren. Het gaat daarbij om 68.510 plus de helft van de het uurtarief van de betrokken herders (ca. 15.000 Euro).

Graag zouden wij met u willen overleggen over het indienen van een aanvraag bij BIJ12 : ziet u mogelijkheden?, voldoet het projectvoorstel?, is nadere informatie nodig? wat voor rol zou B12 willen spelen? welke voorwaarden stelt BIJ12 bij financiering? etc. Uiteraard zijn wij bereid uw vragen over het project – desgewenst voorafgaand aan een overleg - te beantwoorden cq de aanvraag nader toe te lichten.

Wij zien uw reactie met belangstelling tegemoet.

Met vriendelijke groet, namens het VGSN bestuur,

[REDACTED]

0000001917

0000001918

BIJ12
Leidseveer 2
3511 SB Utrecht
T: 085 - 486 22 22
F: 085 - 486 22 33
bij12.nl

Tilburg University
T.a.v. [redacted]
Postbus 90153
5000 LE TILBURG
[redacted]@tilburguniversity.edu

Uw brief van	Uw kenmerk	Ons kenmerk	Datum
-	-	BIJ12.2021.080.FZ	3 maart 2021

Contactpersoon	Bijlage(n)
[redacted]	-

Onderwerp
2021.069 Offerteaanvraag betreffende juridische analyse wolf

Geachte [redacted]

Hierbij stuur ik u een uitnodiging om een offerte in te dienen voor een enkelvoudig onderhandse aanbestedingsprocedure. Hieronder kunt u in detail lezen wat de opdracht inhoudt en waaraan u en uw offerte dienen te voldoen. Indien u vragen over deze offerteaanvraag heeft dan kunt u mij bereiken op inkoop@bij12.nl. Voor inhoudelijke vragen kunt u contact opnemen met [redacted]@BIJ12.nl.

Wat is BIJ12?

BIJ12 is de uitvoeringsorganisatie voor de 12 provincies en brengt kennis en informatie bijeen over het landelijk gebied en de fysieke leefomgeving in Nederland. Wij zorgen voor uniformiteit in informatievoorziening en de uitvoering van provinciale regelingen. Voor meer informatie verwijzen wij u graag naar onze website: www.bij12.nl.

Inhoud van de opdracht

Scope:

Over de juridische aspecten m.b.t. de wolf (*Canis lupus*) blijft discussie aanwezig. De wens is om één document te verkrijgen waarin alle vraagstukken (zie hieronder) worden geduid.

De doel van de offerteaanvraag is om duidelijkheid te geven over de juridische status van de wolf in Nederland alsmede duidelijkheid te geven over welke ontheffing-/vergunningsprocedures gevolgd dienen te worden bij de praktische invulling in de Nederlandse situatie. Daarbij dienen de gevolgen van die juridische status in breder perspectief te worden geduid. M.a.w. wat zijn de gevolgen daarvan voor onze beleidsvorming en de handelingsmogelijkheden.

Resultaten:

Een advies(-rapport) (A) én een separate praktische handleiding (mogelijk te dienen als toekomstig achtergronddocument/bijlage voor een nieuw wolvenplan; B). U wordt verzocht deze apart te offren.

- A. **Een beschrijving van het natuurbeschermingsrecht dat in Nederland van toepassing is op de wolf.** D.w.z. de juridische status van de wolf in de context van de Europese

en Nederlandse wet- en regelgeving. Inclusief interpretatie/aanbevelingen van de bijbehorende wettelijke voorwaarden. Het gaat hierbij over de algemene, wettelijke voorwaarden die situatie specifiek dienen te worden toegepast cq. afgewogen.

- B. **Een handleiding voor een aantal specifieke situaties** waarin aangegeven staat hoe in juridisch opzicht te handelen in praktische situaties (stappenplan). Welke stappen, vergunningen, ontheffingen zijn nodig om bepaalde handelingen uit te mogen voeren. Dit blijft algemeen in het besef dat er altijd sprake is van maatwerk en specifieke omstandigheden, kennis en praktische zaken als draagvlak, uitvoerbaarheid e.d.. Dat blijkt pas in de toepasbaarheid van de praktijk.
- C. Hetzelfde m.b.t. onderdeel A voor de **Goudjakhals** (apart te offeren, om dit apart te kunnen besluiten).

Welke vragen dient het adviesrapport te beantwoorden:

Sub A:

1. **Analyse wettelijk/Europeesrechtelijk, idem m.b.t. nationaal Nederlands**, kader en relevante ontwikkelingen en de meeste recente jurisprudentie daarin meegenomen; Waaruit blijkt wat wel of niet is toegestaan bij het omgaan met wolven d.w.z. de handelingen die hiermee samenhangen. Daarbij dient ook in juridisch opzicht een uitspraak te worden gedaan op welke basis een '**Gunstige staat van instandhouding**' kan worden bepaald.
2. Onderdeel is tevens een **rechtsvergelijkend onderzoek** tussen de verschillende Europese landen, waarbij in ieder geval Duitsland, België, Frankrijk in ogenschouw dienen te worden genomen. Indien relevante informatie beschikbaar is dan kunnen ook andere landen worden meegenomen zoals Denemarken, Zweden en Centraal-Europese landen (waaronder Polen). Daarbij dient bij de keuze onderbouwd te worden of deze situaties vergelijkbaar/toepasbaar zouden zijn op Nederland. Duidelijk dient te zijn op basis waarvan eventuele verschillen in toepassing van Europese wetgeving mogelijk zouden zijn.
3. Analyse juridische mogelijkheden m.b.t. **de ruimtelijke aspecten**. Er dient duidelijkheid gegeven te worden over de (juridische) vraag of de provincies (of andere overheden) bevoegd zijn om gebieden aan te wijzen waar de wolf op voorhand welkom is respectievelijk niet welkom is. U dient hierbij duidelijk te maken onder welke voorwaarden dit kan en wat de juridische consequenties zijn. Bijvoorbeeld om corridors, (zones waarin vooral zwerende wolven zich verplaatsen), gebieden als wolf vrije zones of juist als toegestane wolvenzones of -verblijfplaats e.d. aan te wijzen. Dat dit vervolgens zou kunnen leiden tot het wel of niet toepassen van financiële regelingen is geen deel van de vraag.
4. Analyse m.b.t. **het beheer van wolven**. Specifiek wat zijn de wettelijke mogelijkheden m.b.t. onder andere het nemen van wolfwerende maatregelen (van verjagen tot weren/voorkomen) en indien mogelijk; onder welke voorwaarden? Idem m.b.t. het bewust en gericht doden van (afschot) wolven.

De analyse in het advies dient tevens antwoord te geven op de volgende specifieke vragen:

5. Voor welke handelingen een ontheffing/vergunning mogelijk is en zo ja onder welke voorwaarden of indien niet mogelijk op basis van welke gronden dit het geval is/zou zijn. Dit dient aan de hand van de opgesomde hypothetische situaties onder B. nader worden uitgewerkt.

Het idee is dat dit onderdeel kan volstaan met een samenvattend en concluderend overzicht gebaseerd op bestaande publicaties (actuele literatuurstudie). Uiteraard te voorzien van referenties, jurisprudentie e.d..

Sub B:

In de praktijk van het omgaan met wolven kunnen zich verschillende situaties voordoen waarin actief handelen wenselijk of zelfs geboden is, maar waarbij de betreffende handeling voorafgaand daaraan juridisch getoetst moet zijn (zie onder A).

In dit onderdeel willen wij helderheid over:

- Welke juridische mogelijkheden hebben provincies om in probleemsituaties, een ontheffing op grond van de Wet natuurbescherming te verlenen die is gericht op het verjagen, vangen en verplaatsen of doden van de wolf en welke juridische onderbouwing is hierbij nodig gelet op de in de Wet natuurbescherming genoemde eisen?
- Welke vergunningen of ontheffingen zijn, anders dan een ontheffing o.g.v. de Wet natuurbescherming, nodig voor de hieronder genoemde handelingen m.b.t. een wolf?

De wens is om hiervoor een protocol of handleiding/stappenplan/draaiboek/stroomschema te hebben waardoor men voorafgaand -dan wel op het moment dat het zich voordoet- adequaat in actie kan komen en tot de juiste toestemmingen kan komen om de beoogde handelingen wel/niet mogelijk te maken. Duidelijk moet zijn welke ontheffing/vergunning op basis van welke wetten/regelgevingen en bijbehorende voorwaarden benodigd is en wie deze kan of dient aan te vragen en waar deze dient te worden aangevraagd.

Aldus ontstaat een overzicht waarin aangegeven wordt in welke situaties, welke instantie bij welk orgaan vergunning/ontheffing moet aanvragen.

De situaties die wij u vragen uit te werken en waarin wij hierbij minimaal willen voorzien zijn:

1. Het aantreffen van een gewonde wolf en dientengevolge handelingen die gericht zijn op vervoer, (veterinaire) behandeling, opvang en het weer loslaten van het dier.
2. Het aantreffen van een dode wolf, incl. het vervoeren, opslag en sectie van het dier..
3. Het verjagen van een wolf. Zoals in (situaties in) het Interprovinciale wolvenplan genoemd.
4. Het vangen van een wolf.
5. Het vervoeren van een dode/levende wolf.
6. Het verdoven van een wolf. etc. zie 1.
7. Het zenderen van een wolf.
8. Het loslaten/uitzetten van een wolf.
9. Het doden van een wolf m.b.v. een geweer of anderszins.
10. Het omgaan (w.o. verzamelen, vervoeren, bemonsteren) met 'wolf haren' en 'wolf drollen'.
11. Het monitoren van een 'risico-wolf'.
12. Alle voorgaande handelingen als het gaat om hybride wolven.

De wens is om per (groep van) situatie(s) te komen tot een soort van stroomschema waarin is aangegeven, wanneer, hoe en waar, bij wie (bevoegd gezag e/o instantie) te handelen om in juridisch opzicht zuiver te kunnen opereren in de genoemde situaties.

Mocht u zelf nog andere situaties willen voorstellen, houden wij ons aanbevolen voor suggesties ter zake.

Sub C:

Goudjakhals

Ter voorbereiding op het vaker voorkomen van de Goudjakhals in Nederland willen wij apart geoffreerd, eenzelfde soort van uitwerking (zoals onder A benoemd) voor deze diersoort hebben. Bekend is dat deze soort een andere onderscheidende juridische status heeft. Specifiek geldt hier de vraag welke noodzakelijke stappen/besluiten nodig zijn om op vergelijkbare wijze als bij de wolf tot schadeafhandeling over te kunnen gaan.

Werkzaamheden:

BIJ12 gaat er vanuit dat u beschikt over de benodigde kennis en reeds publicaties hierover heeft gedaan. In eerste instantie denken wij dan ook aan een kortlopende opdracht, gebaseerd op

literatuurstudie, verwerking van de laatste jurisprudentie en inzichten. M.a.w. het wiel hoeft hierover niet uitgevonden te worden, veel is bekend, maar dit is wel aan verandering en nieuwe ervaring onderhevig. Het resultaat mag daarmee een update zijn van bestaande kennis en/of publicaties.

Tegelijkertijd met deze adviesvraag loopt een zgn. Fact Finding Studie Wolf en wordt ook nadere invulling gegeven aan het "handelingsprotocol/escalatieladder". Het ligt voor de hand over deze separate sporen tussen tijds afstemming te hebben. U kunt hiervoor een tweetal eventuele overlegmomenten opnemen.

Overige voorwaarden:

1. De opdracht dient vóór 1 augustus 2021 te zijn afgerond.
2. U dient het eindresultaat in PDF én Word vorm op te leveren.
3. De analyse dient over een deugdelijke samenvatting te beschikken die ook voor niet juristen begrijpelijk leesbaar is (op taalniveau C1).
4. Wij voorzien voor deze opdracht minimaal een vijftal overlegmomenten tussen opdrachtgever en opdrachtnemer. te weten: bij de start, eenmaal tussentijds, een maal over de concept versie en een tweetal eindpresentaties voor enerzijds de IPO werkgroep en anderzijds het Landelijk Overleg Wolf.

Tijdsplanning:

De beoogde overeenkomst wordt aangegaan voor een periode van 19 maart 2021, voor bepaalde tijd, en zal van rechtswege eindigen op 30 juli 2021. Het resultaat dient uiterlijk 30 juli 2021 in bezit te zijn van BIJ12. Een concept resultaat dient uiterlijk 25 juni 2021 in bezit te zijn van BIJ12. Deze zal in de maand juli éénmaal worden besproken met de IPO wolvenwerkgroep en éénmaal worden besproken in het Landelijk Overleg Wolf. Na deze besprekingen is er nog de mogelijkheid om op verzoek van de opdrachtgever aanpassingen aan te brengen.

Indienen offerte:

Uw offerte dient uiterlijk **12 maart 2021 12:00 uur**, volledig en rechtsgeldig ondertekend digitaal ingediend te worden via: inkoop@bij12.nl.

Plafondbedrag

Het budgetplafond voor deze opdracht is maximaal **€ 24.793,38 excl. btw** (€ 30.000 incl. btw). Hogere inschrijvingen zijn ongeldig en worden uitgesloten van de opdracht.

Knock-out eisen

Inschrijver dient zich aan de volgende knock-out eisen te conformeren:

- U gaat onverkort akkoord met de bij deze offerteaanvraag bijgevoegde algemene inkoopvoorwaarden BIJ12 2018, met uitsluiting van uw voorwaarden.
- Het budgetplafond voor deze opdracht is maximaal € 24.793,38 excl. btw.

Indien uw offerte niet aan bovenstaande knock-out eisen voldoet of u bijvoorbeeld een voorbehoud hierop maakt, wordt uw offerte niet in behandeling genomen en als ongeldig terzijde gelegd.

Gunning van de opdracht of afwijzing van de offerte

Uw offerte zal worden beoordeeld op de volgende onderdelen:

- Conformiteit aan de gestelde eisen
- Prijs – kwaliteit verhouding
- Opgegeven tijdspad / duur voor het verrichten van de werkzaamheden
- Wijze van invulling van de gevraagde dienstverlening

Wanneer uw offerte niet voldoet aan het gevraagde in deze offerteaanvraag dan zal uw offerte afgewezen worden. U ontvangt daarover dan bericht. Als uw offerte voldoet krijgt u de opdracht gegund. U krijgt dan een opdrachtbrief toegestuurd. Een overeenkomst komt slechts tot stand nadat u een schriftelijke bevestiging van BIJ12 heeft ontvangen in de vorm van een door BIJ12 opgestelde en opdrachtbrief. Mondelinge mededelingen, toezeggingen of afspraken hebben geen rechtskracht tenzij zij schriftelijk zijn bevestigd door BIJ12.

BIJ12 heeft geen verplichting tot gunning en behoudt zich het recht voor de aanbesteding tijdelijk / permanent of gedeeltelijk / in totaliteit te stoppen. Dit kan zich onder meer voordoen indien wij gebreken in uw offerteaanvraag hebben geconstateerd, de kwaliteit van uw aanbieding ondermaats is of omdat een andere ondernemer bezwaar heeft gemaakt tegen de enkelvoudig onderhandse offerteaanvraag voor deze opdracht. U kan zich in een dergelijke situatie niet beroepen op een vergoeding van gemaakte kosten of een andere compensatie aangaande tijd of personele inzet.

Wij zien uw offerte met belangstelling tegemoet.

Met vriendelijke groet,
BIJ12

Inkoper

Deze brief is digitaal vastgesteld, daardoor staat er geen fysieke handtekening in de brief.

AIV BIJ12 2018 voor leveringen en diensten

Deel A. Algemeen deel

De bepalingen van deel A zijn van toepassing zowel op leveringen als op diensten.

Artikel 1 Begripsbepalingen

De hierna volgende begrippen worden in deze algemene inkoopvoorwaarden in de hierna vermelde betekenis gebruikt:

- a. opdrachtgever: de Vereniging het Interprovinciaal Overleg, onderdeel BIJ12, uitvoeringsorganisatie van de gezamenlijke provincies, Leidseveer 2 Utrecht, ingeschreven in het Handelsregister van de Kamer van Koophandel onder nummer 27261712 ten deze vertegenwoordigd door [REDACTED] MPA, directeur van BIJ12, hierna te noemen: "BIJ12"
- b. opdrachtnemer: iedere (rechts)persoon alsmede diens vertegenwoordiger(s), gemachtigde(n) en rechtsverkrijgende(n), die met de opdrachtgever een overeenkomst sluit tot het verrichten van leveringen en/of diensten, waarop deze algemene inkoopvoorwaarden toepasselijk zijn, alsmede zijn werknemers en door hem bij de uitvoering van de overeenkomst ingeschakelde derden;
- c. partij(en): de opdrachtgever en/of de opdrachtnemer;
- d. overeenkomst: de overeenkomst van opdracht tussen de opdrachtgever en de opdrachtnemer op basis waarvan de opdrachtnemer leveringen en/of diensten verricht voor de opdrachtgever en de opdrachtgever een tegenprestatie voldoet aan de opdrachtnemer;
- e. dag: kalenderdag;
- f. schriftelijk: door middel van geschreven documenten, fax- of e-mailcommunicatie, alsmede andere door de wet daarmee gelijk gestelde vormen van communicatie;
- g. prestatie: het door de opdrachtnemer op basis van een overeenkomst tot stand te brengen resultaat;
- h. zaak: roerende zaak, waaronder mede begrepen energie en water;
- i. resultaten: alle resultaten van een overeenkomst waaronder begrepen doch niet uitsluitend alle adviezen, ontwerpen, rapporten, rapportages, protocollen, modellen e.d. die een opdrachtnemer in het kader van een overeenkomst voor en in opdracht van de opdrachtgever worden opgesteld, samengesteld of vervaardigd.

Artikel 2 Overeenkomst

- 1. Afwijkingen van deze algemene inkoopvoorwaarden zijn uitsluitend geldig voor zover ze uitdrukkelijk schriftelijk door de opdrachtgever zijn aanvaard en gelden slechts voor de overeenkomst waarop ze betrekking hebben.
- 2. Een wijziging van de overeenkomst komt uitsluitend tot stand nadat een partij een voorstel van de andere partij schriftelijk heeft aanvaard.
- 3. Indien enige bepaling van deze algemene inkoopvoorwaarden nietig is of vernietigd wordt, blijven de overige bepalingen onverkort en volledig van kracht.
- 4. In geval van toepassing van het derde lid treden partijen in overleg teneinde nieuwe rechtsgeldige bepalingen ter vervanging van de nietige dan wel vernietigde bepalingen overeen te komen, waarbij zoveel mogelijk het doel en de strekking van laatstbedoelde bepalingen in acht worden genomen.
- 5. In geval van strijdigheid tussen een bepaling in een overeenkomst en een bepaling in deze algemene inkoopvoorwaarden, prevaleert de bepaling uit de overeenkomst.
- 6. Indien de opdrachtgever tekeningen, modellen, specificaties, instructies, planningen, keuringsvoorschriften en dergelijke voorschrijft, maken deze deel uit van de overeenkomst.

Artikel 3 Meerwerk en minderwerk

1. Indien door aanvullende wensen of door gewijzigde inzichten van de opdrachtgever of door wijziging van wettelijke voorschriften, de prestatie die de opdrachtnemer op grond van de overeenkomst moet verrichten, aantoonbaar wordt verzaamd dan wel uitgebreid, is sprake van meerwerk.
2. Tot meerwerk als bedoeld in het eerste lid worden niet gerekend essentiële werkzaamheden die de opdrachtnemer bij het sluiten van de overeenkomst had behoren te voorzien.
3. Indien de prestatie die de opdrachtnemer op grond van de overeenkomst moet verrichten, aantoonbaar wordt verlicht dan wel verminderd, is sprake van minderwerk.
4. Indien een partij meent dat van meer- en/of minderwerk sprake is, doet zij daarvan tijdig en schriftelijk mededeling aan de andere partij onder opgave van de financiële en andere gevolgen daarvan voor de uitvoering van de overeenkomst.
5. De opdrachtnemer vangt niet aan met de uitvoering van meerwerk dan na een schriftelijke opdracht daartoe van de opdrachtgever.
6. Meerwerk dat niet vooraf schriftelijk is overeengekomen, wordt niet door de opdrachtgever vergoed.
7. De opdrachtnemer zendt een aparte en gespecificeerde nota voor het meer- en/of minderwerk.

Artikel 4 Verplichtingen opdrachtnemer

1. De opdrachtnemer besteedt de uitvoering van de overeenkomst niet in zijn geheel uit aan een derde.
2. De opdrachtnemer besteedt de uitvoering van de overeenkomst niet gedeeltelijk uit aan een derde, tenzij hiermee voorafgaand schriftelijk is ingestemd door de opdrachtgever.
3. De opdrachtnemer vervangt de personen die zijn belast met de uitvoering van de overeenkomst en die in de overeenkomst zijn benoemd, tijdelijk noch definitief, tenzij hiermee vooraf schriftelijk is ingestemd door de opdrachtgever.
4. De opdrachtgever onthoudt haar instemming als bedoeld in de vorige leden niet en verbindt daaraan geen voorwaarden, tenzij dit in het voorkomende geval redelijk kan worden geacht.
5. De opdrachtnemer levert zijn prestatie goed en zorgvuldig, naar beste weten en kunnen op een wijze die aan de overeenkomst beantwoordt en binnen de overeengekomen termijn. De opdrachtnemer maakt daarbij geen inbreuk op intellectuele of industriële eigendomsrechten van derden en leeft alle van toepassing zijnde wettelijke eisen en overige overheidsvoorschriften na.
6. De opdrachtnemer gebruikt de in het kader van de overeenkomst door de opdrachtgever aan de opdrachtnemer verstrekte informatie en documentatie, waaronder tekeningen en modellen, alleen indien en voor zover dat in het kader van de uitvoering van de overeenkomst noodzakelijk is.
7. De informatie en documentatie als bedoeld in het zesde lid, blijft te allen tijde eigendom van de opdrachtgever.
8. Verplichtingen die naar hun aard zijn bestemd om ook na uitvoering van de overeenkomst voort te duren, behouden hun werking ook nadat de overeenkomst is uitgevoerd.

Artikel 5 Geheimhouding en bekendmaking

1. Partijen zijn verplicht alle direct of indirect van de andere partij vertrouwelijk verkregen informatie en (persoons)gegevens vertrouwelijk te behandelen, ook na afloop van de overeenkomst.
2. Partijen maken de informatie en (persoons)gegevens als bedoeld in het eerste lid, niet aan derden openbaar, tenzij hiermee vooraf schriftelijk is ingestemd door de andere partij, of op grond van een wettelijke verplichting of een rechterlijk bevel. Artikel 4, vierde lid, is van overeenkomstige toepassing.
3. De opdrachtnemer maakt in publicaties of reclame-uitingen geen melding van de overeenkomst en de resultaten hiervan en gebruikt de naam en/of het logo van de opdrachtgever niet als referentie, tenzij de opdrachtgever hiermee vooraf schriftelijk heeft ingestemd. Artikel 4, vierde lid, is van overeenkomstige toepassing.

4. In geval van overtreding van de voorgaande leden door de opdrachtnemer, verbeurt de opdrachtnemer aan de opdrachtgever een onmiddellijk opeisbare boete van € 5.000, - per geval.
5. Voor de opeisbaarheid van deze boete(s) is geen ingebrekestelling vereist en deze geldt onverminderd enig ander aan de opdrachtgever toekomend recht, waaronder het recht op volledige schadevergoeding en nakoming.
6. De opdrachtgever kan persberichten en andere openbare mededelingen coördineren.

Artikel 6 Toetsing

1. De opdrachtgever heeft het recht de prestatie te (laten) toetsen.
2. De opdrachtgever kan de toets bedoeld in het eerste lid, zowel voor, tijdens als binnen een redelijke termijn na de levering van de prestatie (laten) uitvoeren.

Artikel 7 Niet-tijdige nakoming

1. De opdrachtnemer meldt een dreigende termijnoverschrijding zo spoedig mogelijk schriftelijk aan de opdrachtgever, waarbij hij de aard van de dreigende termijnoverschrijding, de te treffen maatregelen en de verwachte duur van de vertraging vermeldt.
2. De opdrachtgever bevestigt schriftelijk de ontvangst van de melding als bedoeld in het eerste lid en geeft daarbij aan of zij instemt met de voorgestelde handelwijze. Deze instemming houdt niet in dat opdrachtgever de oorzaak van de dreigende vertraging erkent en laat alle andere rechten of vorderingen die de opdrachtgever op grond van de overeenkomst toekomen, onverlet.

Artikel 8 Tekortkoming in de nakoming

1. Een tekortkoming in de nakoming tengevolge van de volgende omstandigheden is in ieder geval toerekenbaar aan de tekortschietende partij: gebrek aan personeel, ziekte of staking van personeel, verlate levering van zaken, files, liquiditeitsproblemen, toerekenbare tekortkoming in de nakoming van door de opdrachtnemer ingeschakelde derden en andere, voorzienbare omstandigheden waarop de opdrachtnemer had kunnen en moeten anticiperen.
2. De opdrachtgever heeft het recht om voor rekening van en na overleg met de opdrachtnemer herstel of vervanging zelf uit te voeren of door derden te laten uitvoeren, onverminderd de mogelijkheden die de wet biedt en de overige rechten die haar toekomen, in de volgende gevallen:
 - a. nakoming is blijvend onmogelijk;
 - b. de in een schriftelijke ingebrekestelling gestelde termijn voor nakoming is ongebruikt verlopen;
 - c. er is sprake van zodanige spoedeisendheid dat onmiddellijke actie is geboden.

Artikel 9 Aansprakelijkheid

1. Tenzij anders overeengekomen, is de partij die toerekenbaar tekortschiet in de nakoming van haar verplichtingen, tegenover de andere partij aansprakelijk voor de door de andere partij geleden dan wel te lijden schade, met dien verstande dat de aansprakelijkheid per contractperiode beperkt is tot een bedrag van:
 - voor opdrachten waarvan de totale waarde kleiner is dan of gelijk aan € 50.000,-: € 150.000,- per gebeurtenis met een maximum aantal van 3 gebeurtenissen;
 - voor opdrachten waarvan de totale waarde meer is dan € 50.000,- maar kleiner dan of gelijk aan € 100.000,-: € 300.000,- per gebeurtenis met een maximum aantal van 3 gebeurtenissen;
 - voor opdrachten waarvan de totale waarde meer is dan € 100.000,- maar kleiner dan of gelijk aan € 150.000,-: € 500.000,- per gebeurtenis met een maximum aantal van 3 gebeurtenissen;
 - voor opdrachten waarvan de totale waarde meer is dan € 150.000,- maar kleiner dan of gelijk aan € 500.000,-: € 1.500.000,- per gebeurtenis met een maximum aantal van 3 gebeurtenissen;
 - voor opdrachten waarvan de totale waarde meer is dan € 500.000,-: € 3.000.000,- per gebeurtenis met een maximum aantal van 3 gebeurtenissen.

2. Samenhangende gebeurtenissen als bedoeld in het eerste lid, worden aangemerkt als één gebeurtenis.
3. De beperking van de aansprakelijkheid als bedoeld in het eerste lid komt te vervallen:
 - a. in geval van aanspraken van derden op schadevergoeding voor dood- en letselschade;
 - b. indien sprake is van opzet of grove schuld aan de zijde van de tekortschietende partij;
 - c. in geval van schending van intellectuele eigendomsrechten als bedoeld in artikel 4, vijfde lid.

In deze gevallen zijn de bepalingen uit afdeling 6.1.10 BW onverkort van toepassing, wat betekent dat de aansprakelijkheid van partijen niet door deze algemene voorwaarden wordt beperkt maar door de regeling daarvan in de wet.

4. Onder derden als bedoeld in het derde lid, worden mede begrepen volksvertegenwoordigers, bestuurders, werknemers en andere voor de opdrachtgever werkzame personen.
5. Indien een derde de opdrachtgever aansprakelijk stelt voor handelen of nalaten waarvoor de opdrachtnemer aansprakelijk is op grond van het bepaalde in de wet, deze algemene voorwaarden, de overeenkomst en bijbehorende documenten, neemt de opdrachtnemer de behandeling van deze aanspraak op eerste verzoek van de opdrachtgever en voor eigen rekening en risico over en vrijwaart de opdrachtgever terzake, met inachtneming van de leden 1, 2 en 3 van dit artikel.
6. Alle kosten, waaronder begrepen schadevergoeding, boetes en rente, die de opdrachtgever heeft gemaakt in verband met de behandeling van een aanspraak als bedoeld in het vijfde lid, komen voor rekening van de opdrachtnemer.
7. In het geval de belastingdienst of instanties aan wie de uitvoering van de sociale verzekeringswetgeving is opgedragen de rechtsverhouding tussen partijen aanmerken als een fictieve dienstbetrekking, neemt de opdrachtnemer de behandeling van alle aanspraken, waaronder begrepen boetes, rente en kosten, op eerste verzoek van de opdrachtgever en voor eigen rekening en risico over.
8. De opdrachtnemer verklaart dat hij genoegzaam is verzekerd en zich genoegzaam verzekerd zal houden tegen de aansprakelijkheid zoals bedoeld in deze algemene voorwaarden, de overeenkomst en bijbehorende documenten.

Artikel 10 Ontbinding

1. Partijen hebben het recht, onverminderd de mogelijkheden die de wet biedt en de overige rechten die hen toekomen, de overeenkomst tussen partijen buiten rechte te ontbinden, indien de andere partij enige verplichting uit de overeenkomst niet tijdig of niet behoorlijk nakomt en voor zover de tekortkoming vatbaar is voor herstel, nalaat zodanige tekortkoming te herstellen binnen de in een schriftelijke ingebrekestelling gestelde termijn voor nakoming.
2. Onverminderd de mogelijkheden die de wet biedt en de overige rechten die haar toekomen, heeft de opdrachtgever het recht om de overeenkomst tussen partijen direct en zonder ingebrekestelling buiten rechte te ontbinden, indien:
 - a. de opdrachtnemer in staat van faillissement of in surséance van betaling verkeert, of op een aanmerkelijk deel van haar vermogen beslag wordt gelegd;
 - b. de opdrachtnemer overlijdt of anderszins in de (fysieke) onmogelijkheid komt te verkeren om de overeenkomst uit te voeren;
 - c. de bedrijfsvoering van de opdrachtnemer (deels) is stilgelegd, hij zijn activiteiten (deels) heeft gestaakt of overgedragen of hij in liquidatie verkeert;
 - d. de zeggenschap over of binnen de onderneming van de opdrachtnemer wijzigt bijvoorbeeld door wijziging van aandeelhouders of wisseling van bestuursleden;
 - e. personeelsleden van of personen die werkzaam zijn bij de opdrachtgever, een al dan niet betaalde nevenfunctie bij de opdrachtnemer vervullen of ten tijde van de onderhandelingen hebben vervuld of die belangen hebben bij de opdrachtnemer of bij diens bedrijfsvoering, zonder dat de opdrachtgever daarvan voor de totstandkoming van de overeenkomst in kennis is gesteld;
 - f. feiten of omstandigheden in relatie tot het bedrijf of de persoon van de opdrachtnemer bekend worden, die, waren deze bekend geweest vóór het tot stand komen van de overeenkomst, aanleiding zouden zijn geweest om geen overeenkomst met deze opdrachtnemer aan te gaan.
3. De opdrachtnemer is verplicht de opdrachtgever terstond te informeren over het optreden of redelijkerwijs voorzienbaar zijn van een van de omstandigheden als bedoeld in het tweede lid.
4. In geval van ontbinding van de overeenkomst heeft de opdrachtnemer geen recht op enige schadevergoeding.
5. In geval van ontbinding heeft de opdrachtgever het recht om de reeds door de opdrachtnemer geleverde en door de opdrachtgever betaalde prestatie te blijven gebruiken.
6. De opdrachtgever kan afgifte vorderen van hetgeen reeds op basis van de overeenkomst is ontwikkeld of gerealiseerd en van de gegevens die nodig zijn om een en ander te kunnen voltooien en gebruiken, tegen betaling van een corresponderend deel van de overeengekomen tegenprestatie.
7. Partijen kunnen overeenkomen dat de opdrachtnemer de prestatie zodanig afrondt, dat deze voldoet aan hetgeen is overeengekomen dan wel dat deze door een ander kan worden voltooid.

Artikel 11 Prijzen en tarieven

1. Prijzen en tarieven zijn vast voor de duur van de overeenkomst en in euro's en omvatten alle belastingen, maar exclusief btw en betreffen de overeengekomen prestatie, alsmede alle overige kosten, zoals die van training of inwerking van personeel, reis- en verblijf- en voorrijkosten, administratiekosten en de kosten van de verpakking.
2. De in het eerste lid bedoelde prijzen gelden ook voor meer- en minderwerk als bedoeld in artikel 3.

Artikel 12 Betaling

1. Tenzij factureringsmomenten zijn overeengekomen, zendt de opdrachtnemer niet eerder een factuur aan de opdrachtgever dan nadat de prestatie is verricht en geaccepteerd.
2. In een factuur is in ieder geval opgenomen:
 - a. opgave van het aantal werkelijk en noodzakelijk bestede uren, alsmede de data waarop een en ander is verricht, of
 - b. een korte omschrijving van de verrichte prestatie.
3. De opdrachtgever voldoet binnen dertig dagen na ontvangst en goedkeuring van de desbetreffende factuur de op grond van de overeenkomst verschuldigde bedragen, mits gefactureerd overeenkomstig de factureringsafspraken en na acceptatie van de prestatie en de bijbehorende documentatie.
4. In geval van te late betaling is de opdrachtgever de wettelijke rente verschuldigd.
5. In geval van vooruitbetaling door de opdrachtgever verstrekt de opdrachtnemer op eerste verzoek daartoe en voorafgaand aan de eerste vooruitbetaling, op zijn kosten voldoende zekerheid voor (terug)betaling, voor het geval de opdrachtnemer op enigerlei wijze tekort schiet in de nakoming van zijn verplichtingen waarop de vooruitbetaling ziet.
6. De zekerheid wordt verstrekt door middel van een originele verklaring (bankgarantie "op afroep") van een erkende kredietinstelling ter hoogte van het door de opdrachtgever vooruit te betalen of vooruitbetaalde bedrag, vermeerderd met eventuele rente en kosten, een en ander goed te keuren door de opdrachtgever.
7. Indien is overeengekomen dat betaling volgens nacalculatie plaatsvindt, specificeert de opdrachtnemer de factuur zoals overeengekomen.
8. Betaling door de opdrachtgever houdt op geen enkele wijze afstand van enig recht in.
9. Het is de opdrachtnemer niet toegestaan zijn prestatie te verrekenen met een vordering op de opdrachtgever, uit welken hoofde dan ook verschuldigd.
10. De opdrachtgever heeft het recht de voldoening van een factuur op te schorten in het geval van een dreigende vertraging als bedoeld in artikel 7, eerste lid, of een toerekenbare tekortkoming als bedoeld in artikel 8, eerste lid.
11. Overschrijding van een betalingstermijn door de opdrachtgever of niet-betaling van een factuur op grond van vermoedelijke inhoudelijke onjuistheid daarvan of in geval van ondeugdelijkheid van de prestatie, geeft de opdrachtnemer niet het recht zijn werkzaamheden op te schorten dan wel te beëindigen.
12. De opdrachtgever kan de factuur door een door haar aan te wijzen accountant als bedoeld in artikel 393, eerste lid, van Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek op inhoudelijke juistheid laten controleren. De opdrachtnemer verleent de betrokken accountant inzage in boeken en bescheiden en verstrekt hem alle gegevens en informatie die deze verlangt.
13. De controle als bedoeld in het twaalfde lid, is vertrouwelijk en strekt zich niet verder uit dan voor het verifiëren van de facturen is vereist.
14. De accountant brengt zijn rapportage zo spoedig mogelijk aan partijen uit.
15. De kosten van het accountantsonderzoek als bedoeld in de vorige leden, komen voor rekening van de opdrachtgever, tenzij uit het onderzoek van de accountant blijkt dat de factuur niet juist dan wel onvolledig is, in welk geval bedoelde kosten voor rekening van de opdrachtnemer komen.

Artikel 13 Zaken van de opdrachtgever

1. In het geval de opdrachtgever aan de opdrachtnemer zaken, zoals grondstoffen, hulpstoffen, gereedschappen, tekeningen, specificaties en software, ter beschikking heeft gesteld ten behoeve van de uitvoering van de overeenkomst, blijven deze zaken eigendom van de opdrachtgever. Aan de terbeschikkingstelling kunnen voorwaarden worden verbonden.
2. De opdrachtnemer bewaart de ter beschikking gestelde zaken afgescheiden van soortgelijke zaken welke behoren aan hemzelf of aan derden.
3. De opdrachtnemer zal de ter beschikking gestelde zaken merken als eigendom van de opdrachtgever.
4. De opdrachtnemer retourneert al hetgeen hij in het kader van de uitvoering van de overeenkomst van de opdrachtgever onder zich heeft, binnen veertien dagen nadat de overeenkomst is uitgevoerd zonder kosten aan de opdrachtgever.
5. Het is de opdrachtnemer niet toegestaan een kopie van de in het eerste lid bedoelde zaken te bewaren of te gebruiken, anders dan in het kader van zijn archiveringsverplichtingen.

Artikel 14 Arbeidsvoorwaarden en arbeidsdiscriminatie

1. Opdrachtnemer houdt zich bij het verrichten van de werkzaamheden aan de geldende wet- en regelgeving op het gebied van arbeidsvoorwaarden en aan de CAO die op hem en zijn werknemers van toepassing is.
2. Opdrachtnemer legt alle arbeidsvoorwaardelijke afspraken ten behoeve van het verrichten van de werkzaamheden op een inzichtelijke en toegankelijke wijze vast.
3. Opdrachtnemer verschaft desgevraagd en onverwijld aan bevoegde instanties toegang tot deze arbeidsvoorwaardelijke afspraken en werkt mee aan controles, audits of loonvalidatie.
4. Opdrachtnemer verschaft desgevraagd en onverwijld aan opdrachtgever toegang tot de in lid 2 genoemde arbeidsvoorwaardelijke afspraken indien opdrachtgever dit noodzakelijk acht in verband met het voorkomen van of de behandeling van een loonvordering aangaande verrichte arbeid ten behoeve van het verrichten van de werkzaamheden.
5. Opdrachtnemer legt de verplichtingen voortvloeiend uit de vorige leden onverkort op aan alle partijen waarmee hij contracten aangaat ten behoeve van het verrichten van werkzaamheden en bedingt tevens dat deze partijen vervolgens bedoelde verplichtingen onverkort opleggen aan alle partijen met wie zij op hun beurt contracten aangaan ten behoeve van het verrichten van de werkzaamheden.
6. Ter voorkoming van het maken van ongeoorloofd onderscheid, in het bijzonder naar godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, geslacht, ras, nationaliteit, seksuele geaardheid, burgerlijke staat, handicap, chronische ziekte, leeftijd of welke grond dan ook, zullen alleen functierelevante eisen betreffende de uitvoering van de overeenkomst door de opdrachtnemer aan haar personeel en/of onderaannemers kunnen worden gesteld en door de opdrachtgever worden meegewogen.

Artikel 15 Overdracht van rechten en/of verplichtingen

1. Het is partijen niet toegestaan hun rechten en verplichtingen op basis van de overeenkomst zonder voorafgaande schriftelijke instemming van de andere partij geheel of gedeeltelijk over te dragen aan een derde. Aan dit verbod komt goederenrechtelijke werking toe in de zin van artikel 3:83, tweede lid, van het Burgerlijk Wetboek. Artikel 4, vierde lid, is van overeenkomstige toepassing.
2. Het eerste lid geldt niet ten aanzien van het vestigen van een pandrecht.

Artikel 16 Toepasselijk recht en geschillen

1. Op de overeenkomst en alle overeenkomsten die daaruit voortvloeien is uitsluitend Nederlands recht van toepassing.
2. Partijen lossen waar mogelijk hun geschillen op door middel van goed overleg.
3. Indien partijen niet tot een oplossing komen of in spoedeisende gevallen, zullen de geschillen worden voorgelegd aan de aan de bevoegde rechter in het arrondissement Den Haag.

Deel B. Leveringen

De bepalingen van deel B zijn van toepassing op leveringen, naast de bepalingen van deel A.

Artikel 17 Specifieke garanties voor leveringen

1. Een geleverde zaak bezit tenminste de eigenschappen die zijn overeengekomen en welke de opdrachtgever op grond van de overeenkomst mag verwachten.
2. Voor een geleverde zaak geldt een garantietermijn van 24 maanden, tenzij uit wet of jurisprudentie een langere termijn volgt dan wel de opdrachtnemer of de branche van de opdrachtnemer een langere termijn hanteert, in welk geval de langste termijn geldt.
3. De opdrachtnemer herstelt voor eigen rekening alle fouten en gebreken die zich binnen de garantietermijn openbaren en die niet te wijten zijn aan normale slijtage of onoordeelkundig gebruik.
4. De opdrachtnemer garandeert dat gedurende de gebruikelijke levensduur van de geleverde zaak nieuwe onderdelen voorhanden zijn om fouten en gebreken aan deze zaak te kunnen herstellen.

Artikel 18 Aflevering van een zaak

1. Aflevering vindt plaats op de overeengekomen locatie en het overeengekomen tijdstip en geschiedt voor rekening en risico, waaronder transport en verzekeringen, van de opdrachtnemer.
2. De opdrachtnemer overhandigt alle documenten die betrekking hebben op of verband houden met een te leveren zaak, zoals certificaten, paklijsten, gebruiksaanwijzingen (in Nederlandse taal gesteld), uiterlijk ten tijde van de aflevering aan de opdrachtgever of zendt deze, zo mogelijk, op voorhand aan de opdrachtgever.
3. De opdrachtnemer voert alle gebruikte verpakkingsmaterialen voor zijn rekening en risico af en draagt zorg voor een milieuvriendelijke verwerking.

Artikel 19 Risico- en eigendomsovergang

De eigendom en het risico van een zaak gaat pas over op de opdrachtgever zodra de zaak is gemonteerd en/of geïnstalleerd, zich in de feitelijke macht van de opdrachtgever bevindt en na acceptatie van de levering.

Artikel 20 Toepasselijk recht

De toepasselijkheid van het Weens koopverdrag, en van eventuele andere, internationale regelingen inzake koop van roerende zaken, voor zover de werking hiervan door partijen kan worden uitgesloten, is uitgesloten.

Deel C. Diensten

De bepalingen van deel C zijn van toepassing op diensten, naast de bepalingen van deel A.

Artikel 21 Verplichtingen van de opdrachtnemer

1. De opdrachtnemer verricht de dienst met de zorgvuldigheid, deskundigheid en professionaliteit die gebruikelijk is binnen de branche of beroepsgroep van de opdrachtnemer.
2. De opdrachtnemer zet uitsluitend gekwalificeerde personen in voor het uitvoeren van de overeenkomst.
3. Indien nodig, zorgt de opdrachtnemer voor adequate vervanging van de in het tweede lid bedoelde personen.
4. De aan vervanging als bedoeld in het derde lid verbonden meerkosten zijn voor rekening van de opdrachtnemer.
5. De opdrachtnemer zet uitsluitend personen in die in Nederland arbeid mogen verrichten.

Artikel 22 Intellectuele en industriële eigendomsrechten

1. A) Alle intellectuele en industriële eigendomsrechten en databankrechten die zullen ontstaan of kunnen worden uitgeoefend ten aanzien van de resultaten van de overeenkomst berusten in beginsel te allen tijde bij de opdrachtgever.
B) Dit uitgangspunt geldt niet:
 - inzake rechten op eventueel ten behoeve van de opdracht door de opdrachtnemer ontwikkelde software modellering en de daarvoor gebruikte softwareprogrammatuur,
 - op andere door de opdrachtnemer in het kader van de overeenkomst ontwikkelde kennis en knowhow die ten grondslag ligt aan het aan de opdrachtgever geleverde resultaat.
2. De opdrachtnemer draagt alle intellectuele en industriële rechten die mochten ontstaan ten aanzien van de prestatie – voor zover mogelijk – op het moment van het ontstaan daarvan bij voorbaat en om niet over aan de opdrachtgever, welke overdracht door de opdrachtgever reeds nu voor alsdan wordt aanvaard. Voor zover voor de overdracht van de genoemde rechten op enig moment een nadere akte zou zijn vereist, machtigt de opdrachtnemer de opdrachtgever reeds nu voor alsdan onherroepelijk om zodanige akte op te maken en mede namens de opdrachtnemer te ondertekenen, onverminderd de verplichting van de opdrachtnemer om op eerste verzoek van de opdrachtgever aan de overdracht van deze rechten medewerking te verlenen, zonder daarbij voorwaarden te kunnen stellen.
3. De opdrachtnemer doet met de totstandkoming van de overeenkomst afstand jegens de opdrachtgever van alle eventueel aan hem, opdrachtnemer, toekomende zogenoemde persoonlijkheidsrechten, in de mate als de toepasselijke regelgeving zodanige afstand toelaat. De opdrachtnemer doet, hiertoe gevolmachtigd, ook namens het aan zijn zijde betrokken personeel, afstand jegens de opdrachtgever van alle eventueel aan deze personeelsleden toekomende persoonlijkheidsrechten, in de mate waarin de toepasselijke regelgeving zodanige afstand toelaat.
4. De opdrachtnemer mag de resultaten van de overeenkomst waarop krachtens het eerste lid een eigendomsrecht ten behoeve van de opdrachtgever rust enkel voor zichzelf of ten behoeve van derden gebruiken zolang de belangen van de opdrachtgever hierdoor niet worden geschaad.
5. Indien de intellectuele eigendomsrechten niet berusten bij de opdrachtgever zoals gesteld in lid 1, verleent opdrachtnemer de opdrachtgever door het sluiten van de overeenkomst een

eeuwigdurend gebruiksrecht ten aanzien van de in het eerste lid bedoelde, uitgezonderde rechten.

6. De opdrachtgever geldt als ontwerper in de zin van artikel 6, tweede lid, van de Eenvormige Beneluxwet inzake tekeningen en modellen en heeft bij uitsluiting het recht om een eindproduct dat daarvoor in aanmerking komt te deponeren bij het in artikel 8 van die wet bedoelde bureau, al dan niet door tussenkomst van een nationale dienst.
7. Indien een derde de opdrachtgever aansprakelijk stelt ter zake van (gestelde) inbreuk op intellectuele of industriële eigendomsrechten van die derde, vergelijkbare aanspraken met betrekking tot kennis, ongeoorloofde mededinging en dergelijke daaronder begrepen, waarvoor de opdrachtnemer aansprakelijk is op grond van het bepaalde in deze algemene voorwaarden, de overeenkomst en bijbehorende documenten, neemt de opdrachtnemer de behandeling van deze aanspraak op eerste verzoek van de opdrachtgever en voor eigen rekening en risico over. De opdrachtnemer verplicht zich tot het op zijn kosten treffen van alle maatregelen die kunnen bijdragen tot voorkoming van stagnatie en tot beperking van de te maken extra kosten en/of te lijden schade als gevolg van bedoelde inbreuken.

Wolvenwerkgroep 19 januari 2021

3.1 Fact finding study

Algemene vragen/opmerkingen bij het stuk:

Wat is het beleid in andere landen? Welke overwegingen hanteren andere lidstaten? Welke ervaringen zijn er met verjagingsmethoden en de effectiviteit daarvan?

Bij paragraaf 2.4 recreatie, verkeersveiligheid en volksgezondheid. Wat wordt daar bedoelt met volksgezondheid? Bijvoorbeeld een wolf valt mens aan, of ook verspreiding van zoönose?

Volksgezondheid moet afgebakend worden.

Secundaire vragen: attitudes/draagvlak wolf is al onderzocht door Ministerie van LNV, dus dubbel?

Vergelijken met onderzoek Motivaction in opdracht van Ministerie van LNV. Bij veel overlap hoeft nog een onderzoek naar draagvlak niet. Vragen 2, 3 en 4 hoeven er niet in.

Vraag 1 is redelijk sturend en exclusief zoals 'ie nu is geformuleerd. Aangeven waar wolven vandaan komen. Wat betekent Nederland voor de wolvenpopulatie in Europa?

1.5 Wat is de ecologische draagkracht voor de wolf? Wanneer hebben we de instandhoudingsdoelen/het instandhoudingsdoel van deze soort in Nederland bereikt?

Conclusie

Vragen 2, 3 en 4 zullen niet worden meegenomen. [REDACTED] zullen nog kijken naar de verwoording.

Er komt een meervoudige aanbesteding voor de fact finding study. BIJ12 heeft hierin de trekkende rol.

3.2 Analyse juridisch kader

Algemene vragen/opmerkingen bij het stuk:

Worden de juiste vragen gesteld, geven die vragen de antwoorden die gezocht worden? Waar voor gegaan wordt is een rechtsvergelijkend onderzoek tussen Europese landen (Duitsland, Frankrijk, België). Ministerie van LNV geeft aan dat de goudjakhals nog niet meegenomen hoeft te worden hierin. Het Ministerie van LNV is nog niet beleidsverantwoordelijk voor de goudjakhals. De provincies willen wel graag meer duidelijkheid over de goudjakhals. In de provincie Gelderland zijn nu al twee aanvallen van goudjakhals geweest en de provincie wil deze schade gaan vergoeden. Indien er vragen zijn, kunnen deze aan [REDACTED] van het Ministerie van LNV worden doorgegeven.

Conclusie

De goudjakhals zal niet worden meegenomen in de uitvraag van het juridische kader. Wel zal er een rechtsvergelijking onderzoek uitgevoerd gaan worden. De juridische status van de goudjakhals zal namelijk wel een discussie/vragen oproepen.

Er zal een enkelvoudige aanbesteding komen richting [REDACTED] Vanuit de Gelderse gebiedscommissie is er geen wantrouwen richting [REDACTED] Dit zal ook nog in het Landelijk Overleg Wolf besproken gaan worden.

3.3 Uitwerking draaiboek handelingsperspectief

Algemene vragen/opmerkingen bij het stuk:

Informatie publieksvoorziening, hoe urgent en belangrijk is dat? Er wordt aangegeven dat dit punt minder urgent is dan de andere punten.

Er wordt voorgesteld om het scenario van een aangereden wolf als eerste uit te werken, omdat dit bij wijze van spreken morgen kan gebeuren.

Conclusie

Volgende bijeenkomst van de wolvenwerkgroep zal er een dusdanige notitie liggen, zodat dit stuk ook in het Landelijk Overleg Wolf meegenomen kan worden.

3.6 Voortzetting tegemoetkomingsregeling

Algemene vragen/opmerkingen bij het stuk:

Dit stuk kan richting het Landelijk Overleg Wolf. Er wordt iets meer nuance aangebracht.

4. Ingekomen stukken

4.a Brief LTO

Waarnemingen moeten worden opgenomen in het NDFF. Indien er meldingen zijn die nog niet in het NDFF staan, moet dit worden hersteld. Op iedere melding die in het NDFF komt te staan, moet een validatie hebben plaatsgevonden. Die validatie heeft nog niet plaatsgevonden, daarom staan de meldingen nog niet in het NDFF. In juni zal dit plaatsvinden.

Europa denkt dat er in Nederland nog geen wolven zijn, hoe krijgen we deze data bij Europa?

Conclusie

Een overzicht met wat er in Nederland al gedaan wordt met betrekking tot de wolf en wat we niet kunnen doen moet worden opgesteld.

Dit zal ook worden geagendeerd in het Landelijk Overleg Wolf.

4.b Notitie kennisinstituut Preventie Wolvenschade

Vragen die het stuk van [REDACTED] oproepen zijn:

Wat ontbreekt aan de huidige kennisinstituten en wat gaat dit toevoegen? Hoe kunnen bestaande kennisinstituten geholpen worden om beter te worden?

Conclusie

Dit stuk zal ook geagendeerd worden in het Landelijk Overleg Wolf. Daar zal worden gekeken hoe de verschillende partijen hier op reageren. Daarna zal er indien nodig vanuit de provincies nog een reactie komen.

4.c Startnotitie RDA

In het onderzoek van Motivaction in opdracht van het Ministerie van LNV komen alle vragen uit deze startnotitie aan de orde.

4.d Master thesis UU

Gedrag sluit niet aan bij de achtergrond van de student. Er zal hem geadviseerd worden om hier terughoudend in te zijn. BIJ12 zal deze student niet gaan begeleiden in zijn master thesis.

5. Landelijk Overleg Wolf

5.a Vooruitblik LOW

Tijdens het volgende overleg van het Landelijk Overleg Wolf zullen de volgende notities worden besproken: fact finding study, analyse juridisch kader, voortzetting tegemoetkoming, brief LTO, startnotitie RDA, notitie kennisinstituut preventie wolvenschade.

5.b Verhouding WiN t.o.v. LOW

Dit zal besproken worden in het WiN overleg van aanstaande donderdag. Hier zal vanuit de IPO wolvenwerkgroep niet op gereageerd worden.

6. Nieuws uit provinciale wolvencie's

Gelderland

De sfeer in de Gelderse gebiedscommissie is goed. Het is fijn dat het preventieplan nu klaar is.

Noord-Brabant

De Gedeputeerde Staten hebben een adviescommissie nu formeel ingesteld. Het eerste advies was op 12 januari. Besproken werd wat de taken van de commissie en manier van samenwerking zouden gaan worden.

MAIL [REDACTED] Praktijknetwerk

Van: [REDACTED] <[REDACTED].nl>

Verzonden: maandag 8 maart 2021 14:07

Aan: [REDACTED] <[REDACTED].nl>

Onderwerp: Praktijknetwerk preventie wolvenschade

Allen,

Het Platform KSG heeft een praktijknetwerk preventie wolvenschade opgezet. Een aantal schapen- en geitenhouders, die wolfwerende maatregelen hebben genomen, is bereid om op afspraak andere schapen- en geitenhouders te ontvangen om hun ervaringen te delen en te laten zien hoe de maatregelen in de praktijk zijn uitgevoerd.

Tot nu toe zijn er 5 deelnemers: 2 in Drenthe, 2 op de Veluwe en 1 in de Achterhoek. Het is de bedoeling dat dit aantal wordt uitgebreid zodat een volledige dekking van alle risicogebieden in Nederland wordt verkregen. Met name in het zuiden van het land en in Overijssel zoeken wij nog deelnemers. Graag kom ik in contact met schapen- en geitenhouders, die bereid zijn om af en toe een belangstellende andere houder te ontvangen.

Meer informatie is te vinden op de website van het Platform KSG. Hier staat ook een overzicht van de subsidieregelingen in de verschillende provincies.

<https://www.platform-ksg.nl/index.php/wolven>

Met vriendelijke groet,

[REDACTED]

Platform Kleinschalige Schapen- en Geitenhouders dossierhouder wolven

06- [REDACTED]

0000001911

To: [REDACTED]@vitens.nl[REDACTED]@vitens.nl
Cc: WOLVENCOMMISSIE[WOLVENCOMMISSIE@gelderland.nl]
From: [REDACTED] Blaekend
Sent: Tue 6/8/2021 7:22:48 AM
Subject: 14 juni: online sessie de wolf & preventiemaatregelen in Heerde & Oldebroek
Received: Tue 6/8/2021 7:23:23 AM
[Brief schapen- en geitenhouders Heerde Oldebroek.docx](#)

Beste [REDACTED]

U heeft eerder contact gehad met [REDACTED] van de gemeente Oldebroek over de schapen die op de terreinen van Vitens worden ingezet voor beweiding. De wolvencommissie Gelderland organiseert op 14 juni een sessie over de wolf en preventiemaatregelen in/rondom het nieuw aangewezen leefgebied. Schapenhouders in dit gebied zijn persoonlijk aangeschreven. Wellicht is de informatie over preventiemaatregelen voor de beweidingsbedrijven ook interessant. U kunt de uitnodiging in de bijlage doorzetten naar de betrokkenen. *De wolvencommissie Gelderland gaat op maandag 14 juni om 19.30 uur online het gesprek aangaan met schapen- en geitenhouders in de regio om samen te kijken wat er gedaan kan worden om wolvenschade zoveel als mogelijk te voorkomen. In de online sessie krijgt de veehouder informatie over wat de aanwezigheid van de wolf in uw regio betekent en wat ze zouden kunnen doen. Er wordt stilgestaan bij de praktische uitvoering van de afrastering en uitgangspunten voor een subsidieaanvraag. Men kan ervaringen delen met andere dierhouders en een virtueel kijkje nemen bij de vijf wolfwerende afrasteringen die in aanmerking komen voor subsidie van de provincie Gelderland. De bijeenkomst is een initiatief van de wolvencommissie Gelderland, in samenwerking met gemeenten Ede en Renkum.* Mocht u nog vragen hebben, aarzel niet om contact op te nemen.

Met vriendelijke groet,
namens de Gebiedscommissie preventie wolvenschade Gelderland

[REDACTED]
Projectleider communicatie
[REDACTED]

To: [REDACTED]@zoogdiervereniging.nl]
Cc: WOLVENCOMMISSIE[WOLVENCOMMISSIE@gelderland.nl]; [REDACTED]@zoogdiervereniging.nl];
[REDACTED]@zoogdiervereniging.nl]
From: [REDACTED] Blaekend
Sent: Thur 6/10/2021 6:58:45 AM
Subject: 14 juni?
Received: Thur 6/10/2021 6:58:51 AM

Goedemorgen [REDACTED],

[REDACTED] 13 Ik zou graag ergens vandaag of morgen de bijdrage "De wolven op de Veluwe en in Heerde & Oldebroek" afstemmen met jou of je vervanger. Even kijken wat er bij jou qua onderwerpen op de agenda staan in relatie tot de tijd. Kijken of het niet dubbelt met het verhaal van [REDACTED] en enig verwachtingsmanagement inbouwen op basis van de aanmeldingen (hobbyboer versus professioneel schapenhouder, in het nieuwe leefgebied of daarbuiten. Schikt het bijvoorbeeld vandaag ergens tussen 12 en 15 uur of morgen tussen 12 en 15 uur? Is er een presentatie die je kunt delen?

Hartelijke groet,
[REDACTED]

BLAEKEND

PROJECTMANAGEMENT

Het Woldhuis 24
7325 WN Apeldoorn
[REDACTED]

Van: [REDACTED] | Blaekend <[REDACTED].com>

Datum: maandag 7 juni 2021 om 17:03

Aan: [REDACTED]@zoogdiervereniging.nl>

CC: [REDACTED] nl>, Wolvencommissie <WOLVENCOMMISSIE@gelderland.nl>, [REDACTED]
<[REDACTED]@zoogdiervereniging.nl>, [REDACTED]@zoogdiervereniging.nl>

Onderwerp: Re: Overleg?

Hoi [REDACTED],
[REDACTED] 13 Kun je donderdag laten weten hoe de vlag erbij hangt, dan weet ik waar ik voor maandag op moet werken. Zou graag inhoudelijk zaken nog even afstemmen.

Hartelijke groet,
[REDACTED]

BLAEKEND

PROJECTMANAGEMENT

Het Woldhuis 24
7325 WN Apeldoorn
06 [REDACTED]

Van: [REDACTED]@zoogdiervereniging.nl>

Datum: maandag 7 juni 2021 om 11:42

Aan: [REDACTED] | Blaekend <[REDACTED].com>

CC: [REDACTED] nl>, Wolvencommissie <WOLVENCOMMISSIE@gelderland.nl>, [REDACTED]
<[REDACTED]@zoogdiervereniging.nl>, [REDACTED]@zoogdiervereniging.nl>

Onderwerp: Re: Overleg?

Hoi [REDACTED],
Daar kom ik nog op terug. [REDACTED] 13 anders dit te laten overnemen door een collega ([REDACTED] of [REDACTED]).

Groetjes
[REDACTED]

Op ma 7 jun. 2021 11:40 schreef [REDACTED] | Blaekend <[REDACTED].com>:

0000001132

Hoi [redacted]
13

In de categorie scenario-denken...

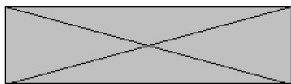
Wat is je inschatting voor aanstaande maandag 14 juni, denk je dat je voor de eerste online sessie voldoende herstelt bent?

Zo nee, is er dan vanuit Wolven in Nederland een mogelijke vervanger die ik zou kunnen benaderen?

Zo ja, heb jij een basispresentatie die je vaker gebruikt die je wel alvast zou kunnen sturen, dan kan ik zaken samenvoegen en klaar zetten.

Take care!

Hartelijke groet,
[redacted]

Het Woldhuis 24
7325 WN Apeldoorn
06 [redacted]

Van: [redacted] <[redacted]@zoogdiervereniging.nl>

Datum: maandag 7 juni 2021 om 11:01

Aan: [redacted] <[redacted].nl>

CC: [redacted] | Blaekend <[redacted].com>

Onderwerp: Re: Overleg?

Hoi beiden

[redacted] 13

[redacted] kan ik morgen niet deelnemen aan het overleg.

Mvg

Op di 1 jun. 2021 14:17 schreef [redacted] <[redacted].nl>:

Beste [redacted]

Ik kan alle dagen.

Deze presentatie heb ik gehouden voor schapen- en geitenhouders in Drenthe. Die zal ik nog wat ombouwen. Het duurde ongeveer 20-25 minuten zonder vragen.

Met vriendelijke groet,
[redacted]

Op 01-06-2021 om 12:56 schreef [redacted] | Blaekend:

Hoi [redacted]

Hebben jullie een dezer dagen een moment om te overleggen over de invulling van de informatiesessies?

Bijvoorbeeld:

- Vrijdag 4 juni om 11.00 uur
- Vrijdag 4 juni om 13.00 uur
- Maandag 7 juni om 10.30 uur
- Dinsdag 8 juni om 10.00 uur

Programma op hoofdlijnen:

19.30	Aanvang
19.45	De wolven op de Veluwe en in Ede & Renkum: wat betekent dat?
20.00	Wolfwerende maatregelen en 5 rasters in subsidieregeling
20.15	Subsidiemogelijkheden

20.30 Dialoog/vragen

20.45 Einde

Zouden jullie presentatie/slides die jullie zouden willen gebruiken/eerder gebruikt hebben met mij willen delen?
Hartelijke groet,

[Redacted]

Fout! Bestandsnaam niet
opgegeven.

Het Woldhuis 24
7325 WN Apeldoorn
06 [Redacted]

Bijlage 14.1- nazending Tweede kamervragen - Wolvenwerkgroep 160321

Ter bespreking:

Onderstaand de kamervragen en de conceptantwoorden van LNV op vragen 1,2 en 3, op vraag 7 volg die later.

Vragen 4,5 en 12 zijn voor de provincies en vraag 10 in het bijzonder voor provincie Gelderland. Vragen 8,9 en 11 worden door Defensie opgepakt, 6 en 7 horen bij I&W/RWS.

Op verzoek van LNV wordt gevraagd of de wolvenwerkgroep input kan leveren.

TK-vragen Wassenberg

1. Kent u het bericht 'Natuurmonumenten weet het zeker: mensen stoorden doodgereden wolf'?

Antw: Ja, ik ken dit bericht.

2. Deelt u de mening dat de drukte in natuurgebieden een risico vormt voor de rust van dieren? Zo nee, waarom niet?

3. Deelt u de mening dat dieren in de kraam- en zoogtijd meer rust zou moeten worden gegund? Zo nee, waarom niet? Zo ja, op welke wijze wilt u dat bewerkstelligen?

Antw. 2 en 3: Drukke in natuurgebieden vormen op zich geen risico voor de rust van dieren als bezoekers zich aan de gestelde gedragsregels houden. Wel constateer ik dat er in het voorjaar, tijdens het voorplantingsseizoen, er een verhoogd risico op verstoring van de rust kan optreden als bezoekers zich niet aan deze gedragsregels houden. Een aantal terreinbeheerders organiseren dan ook, juist in die periode, campagnes om bezoekers bewust te maken van het nut en de noodzaak van deze gedragsregels. Naar mijn mening draagt dat voldoende bij tot een vermindering van het risico op verstoring van de rust.

4. Deelt u de mening dat een drachtige wolf in haar eigen territorium, zonder dat zij gestoord wordt, niet snel een drukke weg zou oversteken overdag? Zo nee, waarom niet? Zo ja, beaamt u dat de doodgereden wolvijn gestoord is door recreanten?

Antw: provincies

5. Is het waar dat er nauwelijks dieren worden aangereiden in gebieden waar de maximumsnelheid 60 kilometer per uur bedraagt?

Antw: provincies

6. Bent u bereid de maximumsnelheid op secundaire wegen in het leefgebied van de wolf substantieel te verlagen? Zo nee, waarom niet? Zo ja, tot welk maximum en in welk tijdslot?

Antw: Min. I&W

7. Bent u bereid om de maximumsnelheid rond het leefgebied van de otter te verlagen, gezien een derde van de otters de dood vindt door verkeer? Zo nee, waarom niet? Zo ja, tot welk maximum? 2)

Antw: min.I&W.

8. Deelt u de mening dat extra rust in natuurgebieden niet samengaat met militaire oefenvluchten boven de Veluwe en met activiteiten die samenhangen met afschot van dieren in draag- en zoogtijd? Zo nee, waarom niet?

Antw: Defensie

9. Kunt u aangeven of er dezer dagen militaire oefenvluchten boven de Veluwe gehouden worden en/of wanneer deze gehouden zullen worden?

Antw: Defensie

10. Kunt u aangeven of er dezer dagen afschotactiviteiten gehouden worden op de Veluwe? Zo ja, welke diersoorten worden geschoten?

Antw: provincie Gelderland

11. Bent u bereid een verbod op laagvliegen en afschot uit te vaardigen gedurende draag- en zoogtijd van de wolf in het leefgebied van de wolf? Zo nee, waarom niet? Zo ja, op welke termijn en wijze?

Antw: Defensie

12. Bent u bereid tot het nemen van beleidsmaatregelen om het leefgebied van de wolf beter te beschermen? Zo nee, waarom niet? Zo ja, op welke termijn en wijze?

Antw: Provincies

To: [redacted]@ gelderland.nl]
From: [redacted]
Sent: Thur 6/11/2020 9:07:42 AM
Subject: 17 juni wolvencommissie
Received: Thur 6/11/2020 9:07:44 AM

Dag [redacted]

Alle leden van de wolvencommissie kunnen erbij zijn woensdag van 14:00 tot 15:30. Hoewel de aanleiding bekend is constateert de voorzitter dat het goed zou zijn als PS aangeeft wat de strekking en het doel van het gesprek is, de commissie gaat er van uit dat ze er zijn om toe te lichten.

De 'wolvencommissie' bestaat uit vertegenwoordigers van de schapen en geitenhouderij, terreineigenaren en gemeenten onder voorzitterschap van [redacted]

[redacted] vertegenwoordiger van Land- en Tuinbouw Organisatie Nederland (LTO)
[redacted] vertegenwoordiger van Stichting Beheer Platform Kleinschalige Schapen- en Geitenhouders (KSG)
[redacted] vertegenwoordiger namens de Vereniging Gescheperde Schaapskudden Nederland (VGSN)
[redacted] vertegenwoordiger namens Gelders Particulier Grondbezit (GPG)
[redacted] vertegenwoordiger namens terrein beherende organisaties
[redacted] vertegenwoordiger namens de gemeenten.
[redacted] faciliteert de commissie als secretaris namens de provincie

Voorzitter [redacted]@ [redacted].eu

[redacted].nl

[redacted]@gmail.com

[redacted]@hotmail.com

[redacted]@natuurmonumenten.nl

[redacted]@gmail.com

[redacted]@gmail.com

Secretaris: [redacted]@ gelderland.nl

Is het mogelijk dat onze communicatieadviseur ook meekijkt? [redacted] | Blaekend [redacted].com

Groet, [redacted]

0000001873

0000001874

0000001875

0000001876

5°C 41°F 2021/11/12 01:44:45 0657

0000001877

weetje van
de week

NATUUR- HERSTEL

Ah... de
vrije natuur!

Hier en daar zie je al de effecten van na-
tuurherstel.

20 dode scha-
pen! Nondeju!

Ik was hier
eerst, hoor!
Oorspronke-
lijk en zo.

Het is even wennen.

Neen! Bruut! Niet schieten!
Dat is Vrije Natuur! Barbaar!

Fuk!

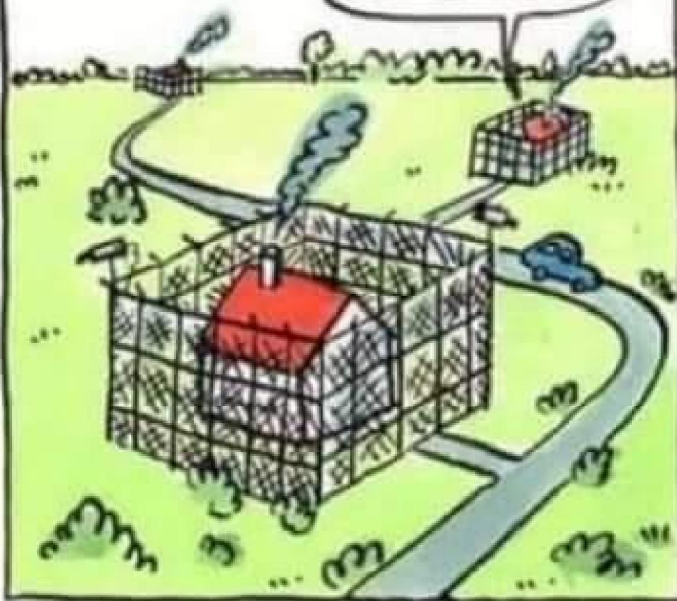
Haha!

Watjes!

Volgende stap: het landschap herin-
richten.

Ziezo, de scha-
pen zijn veilig.

Zodat we op een dag weer kunnen ge-
nieten van de Vrije Natuur!

Ooh, wat mooi,
zo'n wolf van
dichtbij!

Sst! Niet zo
hard praten!
Straks schrikt
hij en gaat hij
weg uit onze
streek!

smek-smak!

WEEF WAT GELEERD!

Provincie Gelderland
T.a.v. [REDACTED]
Postbus 9090
6800 GX Arnhem

Wijzijnwolf.nl
Oranjelaan 2
7316 AL Apeldoorn

info@wijzijnwolf.nl

KvK: 52109844
Btw: NL 850303175B01
Bank: NL95 BUNQ 2035 9497 85

Offerte 2020-0033

Kenmerk: Wolfwerende Maatregelen

Offertedatum: 16-03-2020
Vervaldatum: 15-04-2020

Beste [REDACTED]

	Omschrijving	Bedrag	Totaal	Btw
03	Filmen op locatie. Uitgaande van twee draaidagen	03		21%
	Monteren en nabewerken van het geschoten materiaal tot 03 van ongeveer 03	03		21%
	Per video zijn wij ongeveer 03 bezig met montage. Daarvan brengen wij in zijn totaliteit 03 van in rekening.			
		Subtotaal	€ 2.400,00	
		21% btw	€ 504,00	
		Totaal	€ 2.904,00	

- Bij het accepteren van de offerte ga je akkoord met onze algemene voorwaarden terug te vinden in de bijlage en op wijzijnwolf.nl/algemene-voorwaarden.

Met super vriendelijke groeten,

de Wolfpack

Wijzijnwolf.nl
Grafisch Ontwerp | Video & Animatie | Website

0000001984

Ervaringen gevestigde wolf Noord-Brabant en Limburg (6 juli 2021)

Noord-Brabant: [REDACTED] – Limburg: [REDACTED]

Mogelijke discussiepunten t.b.v. actualisatie wolvenplan

1. Samenwerking in geval van grensoverschrijdend territorium

Vanwege het grensoverschrijdende territorium van de wolf op de Groote Heide is er intensieve afstemming tussen Noord-Brabant en Limburg. In het Interprovinciaal Wolvenplan (IW) is echter niets beschreven over de wijze van samenwerking tussen provincies in geval van een grensoverschrijdend territorium en de formele besluitvorming daarover door de betrokken provincies. Gelet op de boodschap van provincies in het IW dat wolven zich niet aan grenzen houden, verdient het aanbeveling het proces in het geval van een grensoverschrijdend (provincie- en landsgrensoverschrijdend) territorium op hoofdlijnen in het IW te beschrijven.

2. Mogelijke uitvoering van escalatieladder in Noord-Brabant in relatie tot de actualisatie van het Interprovinciaal Wolvenplan

De huidige escalatieladder bij diverse mogelijke probleemsituaties met wolven in het IW mist concreetheid om stappen te kunnen zetten. Ten behoeve van de actualisatie van het IW worden daarom diverse handelingsprotocollen uitgewerkt, o.a. ten aanzien van een melding dat een wolf goed beschermd vee heeft aangevallen. Ten behoeve van deze handelingsprotocollen worden, als onderdeel van de Juridische analyse die ten behoeve van de actualisatie van het IW wordt uitgevoerd, ook juridische bouwstenen aangeleverd. De aanpak van probleemsituatie in Noord-Brabant en Limburg (zie hierna de op p. 3 beschreven stap 4) kan niet wachten op de volledige uitwerking van deze IPO-sporen. Wel worden de relevante IPO-sporen versneld en zoveel mogelijk parallel uitgewerkt. Voor situaties waarin het huidige IW geen uitgewerkt kader biedt kunnen de provincies maatwerk leveren of een voorlopige oplossing kiezen.

3. Toepassing preventieve maatregelen zo gebiedsdekkend mogelijk

Dierhouders zijn o.g.v. het Besluit gehouden dieren verplicht hun dieren te beschermen tegen predatoren, zoals de wolf. In het IW is echter ook beschreven dat schade door zwervende wolven niet voorzienbaar is en het nemen van preventieve maatregelen daardoor niet goed mogelijk is. Schade door een gevestigde wolf is wel voorzienbaar en te voorkomen door de inzet van preventieve maatregelen conform de FPK¹. Voor de periode *tot* vestiging van een wolf, is de boodschap minder duidelijk. Zeker bij een lage acceptatie van de aanwezigheid van een wolf, vergroot dit de kans dat er geen of onvoldoende preventieve maatregelen worden genomen. Dit vergroot vervolgens de kans op vestiging van een wolf die zich in de periode tot formele vestiging heeft gespecialiseerd in het doden van onbeschermd vee, en zich op termijn mogelijk specialiseert in het doden van goed beschermd vee. Subsidieverlening kan een positieve prikkel zijn voor het nemen van preventieve maatregelen, maar is o.b.v. het huidige IW pas aan de orde na vestiging van een wolf. Zelfs in geval een subsidieregeling eerder opengesteld zou worden (zoals het geval was in Limburg), is het de vraag of enkel positieve prikkels volstaan of dat er aanvullend ook negatieve prikkels wenselijk en mogelijk zijn en in welk stadium (voorafgaand aan vestiging wolf of daarna). Het gaat daarbij bijvoorbeeld om het vereisen van goede bescherming als voorwaarde bij tegemoetkoming in de schade. Aanbeveling is om deze vraag t.b.v. de actualisatie van het IW verder uit te werken.

4. Reikwijdte gebiedsgericht schadepreventieplan

In Noord-Brabant is aanvankelijk, door sommige partijen met veel onbegrip gereageerd op de uitvoering van het IW. Gelderland liep voorop en in Noord-Brabant zou het preventieplan wolvenschade van de gebiedscommissie in Gelderland één-op-één overgenomen kunnen worden. Hierbij lijkt uit beeld te zijn geraakt dat het met name gaat om een *gebiedsproces* waar in een maatwerkaanpak *per locatie en bedrijf* aangegeven wordt welke preventieve maatregelen daar

¹ Hoewel tot in elk geval 2022 geen vereiste om in aanmerking te komen voor een tegemoetkoming in faunaschade.

redelijkerwijs nodig en/of mogelijk zijn². Als we dit willen continueren verdient het aanbeveling dit uitgebreider toe te lichten in het geactualiseerd IW.

Ervaringen gevestigde wolf Groote Heide (GW1625m)

Inleiding

De aanwezigheid van wolf GW1625m is o.b.v. DNA op dode schapen en uit keutels vastgesteld in de regio Noord-Limburg en Oost-Brabant. Nadat deze wolf schapen in de regio Noord-Limburg en Oost-Brabant heeft aangevallen, is de wolf doorgelopen in de richting van het zuidoosten van Noord-Brabant naar het (Natura 2000-)gebied de Groote Heide. In dit gebied is de wolf sinds eind maart 2020 aanwezig. Ook in Limburg is zijn aanwezigheid meerdere keren vastgesteld. Eind september 2020 was wolf GW1625m aantoonbaar minstens 6 maanden aanwezig in het provinciegrensoverschrijdende gebied, waarmee officieel sprake is van vestiging. Het betreft de eerste gevestigde wolf in Nederland die afkomstig is uit de Frans-Alpiene populatie.

Chronologisch

Stap 1 Overleg gebiedspartijen (juni 2020)

- Gebiedsoverleg Groote Heide:
Na drie maanden aanwezigheid van de wolf op de Groote Heide, is regionaal overleg opgestart met gebiedspartijen³ om feitelijke informatie over de aanwezigheid van GW1625m uit te wisselen en om de voorbereiding op een mogelijke vestiging te bespreken. Bij de startbijeenkomst namen ook het Agentschap Natuur en Bos (vanwege eerdere waarnemingen van dezelfde wolf in België) en het Duitse Wolvenbureau (Sachsen Anhalt) deel. I.v.m. de vastgestelde aanwezigheid in Limburg en de destijds waarschijnlijk geachte vestiging in een grensoverschrijdend leefgebied, is ook Limburg intensief betrokken. Enerzijds t.b.v. afstemming over het gebiedsproces en anderzijds t.b.v. de voorbereiding van formele besluitvorming (aanwijzing leefgebied en instelling van gebiedscommissie).
- Platform wolven Noord-Brabant:
Parallel aan het regionaal overleg heeft de provincie samen met de betrokken partners⁴ onder voorzitterschap van [REDACTED] het Platform Wolven Noord-Brabant geïnitieerd. Dit platform heeft zoveel mogelijk gebruik gemaakt van de ervaringen met GW1554m/'Billy' in mei 2020 in de regio Heusden (zwervende wolf) en van de ervaringen en aanbevelingen vanuit de provincie Gelderland (gevestigde wolven Noord en Midden Veluwe). Doel: in de toekomst beter voorbereid zijn op zwervende wolven die veel problemen veroorzaken én voorbereid zijn op de gevolgen van een mogelijke vestiging van de wolf in Brabant.

Stap 2 Start actieve monitoring (oktober 2020)

Monitoring is in 2020 informeel gestart met vrijwilligers. Nadat de aanwezigheid van de wolf gedurende een periode van 6 maanden was vastgesteld, is intensievere monitoring (actieve monitoring) opgestart. Doel: conform het Interprovinciaal Wolvenplan het leefgebied van de wolf in beeld brengen. Het zoekgebied omvatte mede Limburgs grondgebied omdat actieve monitoring plaatsvindt per territorium dat, in het geval van GW1625m, naar verwachting een provinciegrensoverschrijdend territorium zou betreffen. Actieve monitoring is uitgevoerd conform de met instemming van Noord-Brabant en Limburg door BIJ12 verstrekte offerte, waaronder monitoring met

² Interprovinciaal Wolvenplan, Bijlage 4 Procesoverzicht Pilot gebiedsgericht schadepreventieplan

³ Gemeenten, ZLTO, TBO's uit Brabant en Limburg, Wolvenmeldpunt, provincie Brabant en lokale schapenhouders.

⁴ ZLTO, ITO-Vakgroep Schapenhouderschap, Vereniging Gescheperde Schaapskuddes

Nederland, Platform kleinschalige schapen- en geitenhouders, Terreinbeherende organisaties (Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Brabants Landschap), Brabants Particulier Grondbezit, Zoogdierverseniging, Faunabeheereenheid, Gemeente, Provincie.

behulp van wildcamera's en het actief zoeken naar sporen waaronder markeringen. De coördinatie van de inzet van vrijwilligers is een aandachtspunt, er is qua monitoring nog weinig samenwerking over de provinciegrens.

Stap 3 Oprichting projectgroep schadepreventie wolf Limburg (november 2020)

In Limburg is door de organisatie Instandhouding Kleine Landschapselementen (IKL) met subsidie van de provincie een project gestart om voorbeeldlocaties voor preventieve maatregelen in de schapenhouderij te organiseren door de betreffende schapenhouders te helpen met het nemen van maatregelen. Het gaat daarbij om de inzet van wolfwerende rasters en kuddebewakingshonden, waarbij vrijwilligers, onder andere van de organisatie Wolf fencing de schapenhouders ondersteunen. Ook Ark Natuurontwikkeling is met subsidie van de provincie een schadepreventieproject gestart. Voor de begeleiding van beide projecten én voor algemene afstemming over het beleid ten aanzien van de wolf in Limburg is een overlegplatform ingesteld waar natuurorganisaties, organisaties van schapenhouders, en deskundigen aan deelnemen.

Stap 4 Instelling Adviescommissie preventie wolvenschade Noord-Brabant (december 2020)

In december 2020 hebben GS van Noord-Brabant besloten een formele wolvenadviescommissie in te stellen. Deze adviescommissie bestaat uit vertegenwoordigers van landbouw- en natuurorganisaties, gemeenten, professionele en kleinschalige schapenhouderij, terreineigenaren, de Faunabeheereenheid en de Zoogdiervereniging onder voorzitterschap van Pieter van Geel. De Adviescommissie wordt ondersteund door de provincie die het secretariaat voert.

De adviescommissie heeft tot taak:

- Het opstellen van een schadepreventieplan en te nemen beschermingsmaatregelen voor gehouden dieren waaronder schapen en geiten;
- Het adviseren over de financiering van de in het schadepreventieplan opgenomen beschermingsmaatregelen;
- Het adviseren over een goede voorbereiding op de komst van zwervende wolven.

Met de instelling van de adviescommissie is het Platform Wolven Noord-Brabant, bedoeld ter overbrugging naar de instelling van een formele adviescommissie, beëindigd. Het Gebiedsoverleg Groote Heide is wel blijven bestaan, mede ter advisering van de commissie.

Omdat het zwaartepunt van het territorium in de provincie Noord-Brabant ligt heeft de adviescommissie in deze provincie de lead bij het opstellen van het schadepreventieplan voor het provinciegrensoverschrijdende territorium. Om hiervoor input van Limburgse belanghebbenden te krijgen zijn deze aangesloten bij het Gebiedsoverleg Groote Heide.

Stap 5 Onderzoek naar wijze waarop de wolf goed beschermd vee aanvalt

GW1625m heeft diverse malen schapen gedood⁵. In beide provincies zijn hierop preventieve maatregelen genomen conform de Faunaschade Preventie Kit. In veel schadegevallen waren de schapen echter niet beschermd.

In sommige gevallen is de wolf er, ondanks genomen preventieve maatregelen, in geslaagd binnen de afrastering te komen, waarbij er in aantal gevallen aanwijzingen zijn dat de stroomnetten niet juist stonden opgesteld. Hierop is door al bestaande samenwerking tussen schapenhouders en vrijwilligers, die ondersteunen bij het plaatsen van wolfwerende rasters, geïntensiveerd. In de andere gevallen waarin preventieve maatregelen waren genomen, is er geen enkele aanwijzing hoe de wolf binnen het stroom raster is gekomen. Door meerdere betrokkenen is gespeculeerd dat de wolf heeft geleerd om over de stroomrasters te springen, iets dat ongebruikelijk is bij wolven. Omdat we dit niet kunnen uitsluiten of bevestigen, is nog niet duidelijk of er al sprake is van een probleemsituatie zoals beschreven in het Interprovinciaal Wolvenplan: *“Wolf doodt herhaaldelijk goed beschermd vee*

⁵ In 2020: ca. 40 meldingen van wolvenschade (35 Noord-Brabant, 5 Limburg) met in totaal ca. 60 gedode dieren (57 schapen, 1 Schotse Hooglander, 2 kalveren).

en vindt steeds manieren om preventieve maatregelen te overwinnen". Ongeacht of hier sprake van is, is het van belang om vast te stellen hoe de wolf erin slaagt om binnen de afrastering te komen. Daarom wordt ingezet op onderzoek hiernaar. Dit onderzoek is tevens van belang om de eerste stap in de escalatieladder te kunnen uitvoeren: *"preventieve maatregelen zo mogelijk verbeteren"*. In dit verband is in opdracht van de provincie Noord-Brabant ook een pilot gestart voor de inzet van kuddebewakingshonden en toepassen van extra maatregelen zoals o.a. Turbo-fladry en een andere opstelling van de rasters.

Parallel aan het onderzoek naar hoe de wolf erin slaagt preventieve maatregelen te overwinnen, worden de mogelijkheden onderzocht om een eventuele volgende stap in de escalatieladder te zetten: *"proberen de wolf negatief te conditioneren"*. Of inzet hiervan kansrijk is, staat niet op voorhand vast. Het doden van de wolf, waar door een aantal betrokkenen om wordt gevraagd, is vooralsnog geen optie vanwege de eis dat er een geen afbreuk gedaan mag worden aan het streven de populatie van de wolf in een gunstige staat van instandhouding te brengen en het feit dat de wolvenpopulatie in Nederland nog niet in een gunstige staat van instandhouding verkeert.

Stap 6 Opstellen schadepreventieplan door Adviescommissie

De adviescommissie beoogt haar advies voor het zomerreces uit te brengen. De haalbaarheid hiervan is niet zeker.

Stap 7 Begrenzing leefgebied en besluit over subsidieregeling

Noord-Brabant heeft op basis van de monitoringsgegevens een concept-begrenzing van het leefgebied van de wolf opgesteld. Deze is afgestemd met de partijen in het gebiedsoverleg Groote Heide, de Adviescommissie en de provincie Limburg. De wijze van vaststelling wordt nog gezien: een aanwijzingsbesluit zoals bedoeld in het Interprovinciaal Wolvenplan dan wel anderszins. Ook het moment van vaststelling wordt nog gezien: vooruitlopend op vaststelling van de subsidieregeling door Noord-Brabant dan wel gelijktijdig daarmee.

In Limburg konden schapenhouders in 2020 gebruik maken van de toen reeds bestaande subsidieregeling Inrichting Landelijk Gebied, op basis waarvan subsidie kan worden verleend voor duurzame preventieve maatregelen ter voorkoming van schade aan o.a. vee, veroorzaakt door in het wild levende beschermde diersoorten zoals de wolf. Met deze regeling zijn bij een tiental schapenhouders preventieve maatregelen genomen. De regeling wordt in 2021 herzien. Omdat de begrenzing van het leefgebied van de wolf op korte termijn met name dienst doet als basis voor subsidieverlening, zal Limburg het leefgebied van de wolf op Limburg pas formeel vaststellen wanneer er besluitvorming over de subsidieregeling heeft plaatsgevonden. Door de bestuurlijke situatie in de provincie Limburg (het college van GS is afgetreden) zal de besluitvorming waarschijnlijk pas in het najaar van 2021 plaatsvinden.

Declaratieformulier vacatiegelden Gebiedscommissie preven

Naam	
Adres	
Postcode/ plaats	
IBAN rekeningnummer	
Productnummer provincie	

2021	aanduiding vergadering/overleg of commissie	plaats	aanvang bijeenkomst	einde bijeenkomst	vacatie gelden €367,59
14/01/21	commissievergadering	digitaal	19.30	21.30	367.59
1/04/21	commissievergadering	digitaal	19:30	21:30	367.59
1/07/21	commissievergadering	digitaal	19.30	21.30	367.59
Totaal					1,102.77

Naar waarheid ingevuld:

Handtekening:

Handtekening secre

d.d.

Naam:

d.d.

tie wolvenschade
 Gelderland

reiskosten			overige kosten	totaal
Auto		OV		
Km	0,28/km	kosten		
	€ -			€ 367.59
	€ -			€ 367.59
	€ -			€ 367.59
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
0	€ -	€ -	€ -	€ 1,102.77

taris

Declaratieformulier vacatiegelden Gebiedscommissie preven

Naam	
Adres	
Postcode/ plaats	
IBAN rekeningnummer	
Productnummer provincie	

2021	aanduiding vergadering/overleg of commissie	plaats	aanvang bijeenkomst	einde bijeenkomst	vacatie gelden €367,59
14/01/21	commissievergadering	digitaal	19.30	21.30	367.59
1/04/21	commissievergadering	digitaal	19:30	21:30	367.59
1/07/21	commissievergadering	digitaal	19.30	21.30	367.59
Totaal					1,102.77

Naar waarheid ingevuld:

Handtekening:

Handtekening secre

d.d.

Naam:

d.d.

tie wolvenschade
 Gelderland

reiskosten			overige kosten	totaal
Auto		OV		
Km	0,28/km	kosten		
	€ -			€ 367.59
	€ -			€ 367.59
	€ -			€ 367.59
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
0	€ -	€ -	€ -	€ 1,102.77

taris

Besluit Verlenen ontheffing

Wageningen University & Research
T.a.v. [REDACTED]
Akkermaalsbos 12
6708 WB Wageningen

Datum

7 september 2021

Zaaknummer

2020-003274

Onderwerp

Wet natuurbescherming -
soortbescherming

Inlichtingen bij

026 [REDACTED]
post@gelderland.nl

Blad

1 van 25

Locatie

Heel Gelderland, Drenthe, Flevoland, Friesland, Groningen, Noord-Brabant en Utrecht.

Activiteit

Wetenschappelijk en ecologisch onderzoek naar wilde flora en fauna.

Beste [REDACTED]

Hierbij ontvangt u een besluit over bovengenoemde aanvraag. Wij verlenen u deze ontheffing.

De bijlagen zijn onderdeel van dit besluit

Bijlage 1 bevat een toelichting op ons besluit. De voorschriften behorende bij deze ontheffing zijn opgenomen in bijlage 1. In bijlage 2 is een lijst met contactgegevens van de provincies opgenomen. In bijlage 3 staan de te gebruiken vangmiddelen en methoden per soortgroep. In bijlage 4 de richtlijnen voor het vangen en hanteren van vleermuizen. Neem alle bijlagen goed door.

Definitief besluit

Wij verlenen u deze vergunning.

U ontvangt nu het definitieve besluit. Wij publiceren dit besluit op www.overheid.nl. Diegenen die een zienswijze hebben ingediend, kunnen in beroep gaan tegen het besluit.

Markt 11 | 6811 CG Arnhem
Postbus 9090 | 6800 GX Arnhem

026 359 99 99
post@gelderland.nl
www.gelderland.nl

BNG Bank Den Haag
NL74BNGH0285010824
BIC-code BNG Bank: BNGHNL2G

Btw-nummer: NL001825100.B03
KvK-nummer: 51468751

provincie
Gelderland

0000000614

Datum
7 december 2021

Zaaknummer
2020-003274

Blad
2 van 25

Meer informatie

Heeft u nog vragen? Kijk daarvoor op [gelderland.nl](https://www.gelderland.nl). U kunt ook contact opnemen met het Provincieloket via telefoonnummer 026 359 99 99. Houdt u het zaaknummer van deze brief bij de hand. We kunnen u dan sneller helpen.

Met vriendelijke groet,
namens Gedeputeerde Staten van Gelderland,

Erik Steenberghe
Plv. Teammanager Vergunningverlening

Documentnummers inzage stukken:

03217368, 03292427, 03320380, 03320384, 03320391, 03320716, 03360240, 03360241, 03360243, 03371137, 03377890, 03408532, 03408535, 03408536, 03412406, 03514207, 03519900, 03532635, 03532638.

Bijlagen

- Bijlage 1 - Toelichting besluit en voorschriften
- Bijlage 2 - Contactgegevens provincies met zaakkenmerk
- Bijlage 3 - Vangmiddelen en methoden per soortgroep
- Bijlage 4 - Richtlijnen vangen en hanteren vleermuizen

Beroep

Belanghebbenden kunnen binnen zes weken na de dag waarop het besluit ter inzage is gelegd hiertegen een beroepschrift indienen bij de rechtbank Gelderland (Postbus 9030, 6800 EM Arnhem). Zij die partij zijn in de hoofdzaak kunnen bij de voorzieningenrechter van de rechtbank Gelderland (Postbus 9030, 6800 EM Arnhem) een verzoek indienen om een voorlopige voorziening te treffen.

Voor individuele burgers (niet voor advocaten en ook niet voor gemachtigden namens een bedrijf of een organisatie) bestaat de mogelijkheid digitaal beroep of een verzoek om een voorlopige voorziening in te dienen. Meer informatie kunt u vinden op www.rechtspraak.nl.

Voor het behandelen van een verzoek om een voorlopige voorziening wordt griffierecht geheven. Over de hoogte en de wijze van betaling van het griffierecht kunt u informatie verkrijgen bij de rechtbank Gelderland via telefoonnummer (088) 361 2000 of op www.rechtspraak.nl.

Datum
7 december 2021

Zaaknummer
2020-003274

Blad
3 van 25

BIJLAGE 1

Beslissing van GEDEPUTEERDE STATEN VAN GELDERLAND op het verzoek van Wageningen University & Research, Akkermaalsbos 12, 6708 WB Wageningen, hierna te noemen de aanvrager, van 9 maart 2020 om een ontheffing op grond van de Wet natuurbescherming, hierna de Wnb.

De opbouw van deze beslissing is als volgt:

- Allereerst worden de ingediende *aanvraag en het procesverloop* toegelicht;
- Daarna volgt het *besluit* met inbegrip van de voorschriften;
- Onder het kopje '*beoordeling*' wordt de onderbouwing van het besluit gegeven;
- De beslissing wordt afgesloten met een conclusie en overige verplichtingen.

AANVRAAG EN PROCESVERLOOP

Op 9 maart 2020 ontvingen wij een aanvraag van Wageningen University & Research voor een ontheffing, in het kader van hoofdstuk 3 van de Wnb, voor het uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek naar wilde flora en fauna door Stichting Wageningen Research (WR) en geldig in geheel Nederland.

Stichting Wageningen Research doet onderzoek en ontwikkelt kennis om beleid en beheer voor een groene en duurzame leefomgeving wetenschappelijk te onderbouwen. Zij doet op projectbasis ecologisch onderzoek aan inheemse en uitheemse soorten, in opdracht van de rijksoverheid, provincies, lagere overheden of terrein-beherende organisaties.

Voor het onderzoek is in het kader van de Wnb voor de volgende verboden handelingen ontheffing aangevraagd:

- Vogels, reptielen, beschermde zoogdieren, amfibieën, vissen en ongewervelden verstoren, vangen of doden;
- Verblijfplaatsen van vogels, reptielen, beschermde zoogdieren, amfibieën, vissen en ongewervelden beschadigen of vernielen;
- Eieren van vogels, reptielen, beschermde amfibieën, vissen of ongewervelden vernielen, beschadigen of verzamelen;
- Vogels, reptielen, beschermde zoogdieren, amfibieën, vissen en ongewervelden onder zich hebben of vervoeren;
- Beschermde planten opzettelijk te plukken, te verzamelen, af te snijden, te onwortelen of te vernielen.

Voor de volgende in de Wnb verboden vangmiddelen is een ontheffing aangevraagd: Vangkooien, kastvallen, bal-chatri, fuiken, vangnetten (waaronder mistnetten en schepnetten), geluidsdragers, elektrovis-apparatuur en verdovingsgeweer of -pistool.

Voor onderzoek dat behalve onder de Wet natuurbescherming ook valt onder de Wet op Dierproeven (WOD) heeft de aanvrager in het kader van de WOD, een algemene projectvergunning voor dierproeven met inheemse en uitheemse beschermde diersoorten, (Soortbescherming fauna 2017.D-0045) die is verleend door de Centrale Commissie Dierproeven (CCD). Onderzoeksprojecten, die onder de WOD vallen, worden op basis van een projectplan of werkprotocol vooraf getoetst door een Instantie voor Dierenwelzijn (IvD).

De ontheffing wordt aangevraagd in het kader van de in de Wnb genoemde algemene belang: voor onderzoek en onderwijs.

Datum
7 december 2021

Zaaknummer
2020-003274

Blad
4 van 25

De aanvraag en het projectplan met aanvulling, maken deel uit van deze ontheffing.

Er is voor het uitvoeren van ecologisch onderzoek in geheel Nederland eerder een ontheffing verleend. Het betreft de ontheffing voor Alterra-Wageningen University en Researchcentrum, voor verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet, die op 18 maart 2015 is afgegeven door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) met kenmerk FF/75A/2015/007. Deze ontheffing liep af op 18 maart 2020.

De aangevraagde ontheffing, valt onder het bevoegd gezag van de provincies. De ontheffing is aangevraagd in de provincie Gelderland. De provincie waar de aanvrager is gevestigd. Voor de geldigheid van een ontheffing, geldig buiten de provincie Gelderland, is instemming met deze ontheffing van de desbetreffende provincie nodig. Indien de betreffende provincie geen instemming heeft verleend zal een afzonderlijke ontheffing moeten worden aangevraagd. Dit geldt ook voor hoofdinfrastructuur, gebieden of terreinen die nog onder bevoegd gezag van het Rijk (RVO) vallen.

Op 7 september is een gedoogbeschikking voor de provincie Gelderland afgegeven op basis van de verlopen ontheffing FF/75A/2015/007. Met onderhavig besluit komt de gedoogbeschikking te vervallen, tenzij aan onderhavig besluit schorsende werking wordt verleend.

De provincies Limburg, Zuid-Holland en Overijssel hebben op voorhand aangegeven niet in te willen stemmen met deze ontheffing. De provincies Friesland, Groningen, Drenthe, Utrecht, Flevoland, Noord-Holland, Zeeland en Noord-Brabant is gevraagd in te stemmen met deze ontheffing.

De provincies Friesland, Groningen, Drenthe, Flevoland en Utrecht hebben aangegeven in te kunnen stemmen met deze ontheffing.

Op 31 augustus en 16 oktober 2020 hebben wij van de aanvrager aanvullende stukken ontvangen waarom wij per e-mail van 7 juli, 29 juli, 25 augustus 2020 hebben verzocht.

Het ontwerpbesluit heeft gedurende zes weken ter inzage gelegen. Er is geen zienswijze binnengekomen als reactie op de terinzagelegging van het ontwerpbesluit. Er heeft een ambtshalve aanpassing plaatsgevonden van de ontheffing. De voorschriften zijn gewijzigd. De aanvrager en de provincies die hebben ingestemd met het ontwerpbesluit, is gevraagd in te stemmen met deze wijzigingen. De aanvrager en de provincies Groningen, Friesland, Drenthe, Flevoland en Utrecht hebben ingestemd met deze wijzigingen voor het definitieve besluit.

De provincie Noord-Brabant heeft aangegeven alleen in te stemmen met het deel van de ontheffing dat betrekking heeft op onderzoek naar de wolf.

Op deze aanvraag is afdeling 3.4 van de Algemene wet bestuursrecht van toepassing verklaard.

Datum
7 december 2021

Zaaknummer
2020-003274

Blad
5 van 25

BESLUIT

Gedeputeerde Staten van Gelderland

HEBBEN BESLOTEN

gelet op de artikelen 3.1 lid 1, 2 en 3; 3.2 lid 6; 3.3 lid 1, 4 en 5; 3.4 lid 2; 3.5 lid 1, 2 en 4; 3.6 lid 2; 3.8 lid 1 en 5; 3.9 lid 1 en 2; 3.10 lid 1 en 2; 3.24 lid 2 en 3; 3.25 lid 4, 3.26 lid 3 en 3.34 lid 3 van de Wet natuurbescherming,

ONTHEFFING TE VERLENEN

aan Stichting Wageningen Research, Akkermaalsbos 12, 6708 WB te Wageningen;

voor de soorten, de verbodsbepalingen en in het kader van het wettelijk belang zoals weergegeven in tabel 1 en voor de middelen en verbodsbepalingen zoals weergegeven in tabel 2 van deze ontheffing.

Tabel 1 Soorten, verboden en belangen

Soort(groep)	Verbod Wnb	Belang ¹
Als bedoeld in artikel 1 van de Vogelrichtlijn: Vogels (<i>Aves</i>)	Artikel 3.1 lid 1	Vangen en doden
	Artikel 3.1 lid 2	Nesten, rustplaatsen of eieren beschadigen, vernielen of wegnemen
	Artikel 3.1 lid 3	Eieren rapen of onder zich hebben ²
	Artikel 3.2 lid 6	Onder zich hebben of vervoeren van delen of producten van vogels anders dan voor verkoop
Als bedoeld in Bijlage IV HR en Bijlage A Wnb: Zoogdieren (<i>Mammalia</i>)	Artikel 3.5 lid 1	Vangen en doden
	Artikel 3.5 lid 2	Opzettelijk verstoren
	Artikel 3.5 lid 3	Eieren vernielen, rapen
	Artikel 3.5 lid 4	Rustplaatsen beschadigen of vernielen
Reptielen (<i>Reptilia</i>)	Artikel 3.10 lid 1a	Vangen en doden
	Artikel 3.10 lid 1b	Opzettelijk vernielen van verblijfplaatsen
Vissen (<i>Pisces</i>)		C
Amfibieën (<i>Amphibia</i>)	Artikel 3.6 lid 2	Onder zich hebben of vervoeren
Ongewervelden (<i>Invertebrata</i>)		B
Alle inheems voorkomende soorten	Artikel 3.34 lid 1	Gevangen dieren terug uitzetten
Planten (<i>plantea</i>)	Artikel 3.5 lid 1	Het opzettelijk plukken en verzamelen, afsnijden, onwortelen of vernielen van planten
	Artikel 3.10 lid 1a	

¹⁾ Belang: onderzoek en onderwijs, zoals genoemd onder A: artikel 3.3 lid 4b onder 5, B: artikel 3.8 lid 5b onder 4 en C: artikel 3.10 lid 2 van de Wnb.

Datum
7 december 2021

Zaaknummer
2020-003274

Blad
7 van 25

Tabel 2 Middelen

Soort	Verbod 3.4 lid 1	Middel
Vogels (Aves)	Vangen	Mistnetten, fuik, inloopkooi, klapvallen, klapnetten, bal-chatri
Soort	Verbod 3.9 lid 1	Middel
Grondgebonden zoogdieren (Mammalia)	Vangen	Inloopvallen, kastvallen, driftnetten, haarvallen, verdovingsgeweer/ -pistool
Vleermuizen (Chiroptera)	Vangen	Mistnetten, harpval, heligolandtrap
Vissen (Pisces)	Vangen	Schepnet, fuiken, lichtval elektrovis-apparatuur
Amfibieën (Amphibia)	Vangen	Schepnet, vangemmer, fuiken
Reptielen (Reptilia)	Vangen	Potval/ vangemmer, stropje
Ongewervelden (Invertebrata)	Vangen	Schepnet, sleepnet, potval, fuiken, piramide-/ malaiseval, lichtval
Soort	Verbod 3.24 lid 2	Middel
Alle soorten	Bezit middel buiten gebouwen	Alle genoemde middelen in deze tabel
Soort	Verbod 3.26 lid 1	Middel
Grondgebonden zoogdieren (Mammalia)	Verboden gebruik geweer	Verdovingsgeweer/ -pistool

Aan deze ontheffing zijn op grond van artikel 5.3 van de Wet natuurbescherming de volgende voorschriften verbonden:

Algemene voorschriften

- 1) De ontheffing geldt voor de provincies Gelderland, Friesland, Groningen, Drenthe, Flevoland en Utrecht. De ontheffing geldt ook voor de provincie Noord-Brabant voor zover deze ontheffing betrekking heeft op de wolf (*Canis lupus*).
- 2) De geldigheidsduur van de ontheffing eindigt op 1 oktober 2026.
- 3) Een provincie die heeft ingestemd met deze ontheffing kan ingevolge artikel 5.4 van de Wnb, op elk moment haar instemming intrekken of de provincie Gelderland verzoeken om de ontheffing te wijzigen.
- 4) De ontheffing geldt uitsluitend voor de soorten, verboden en belangen zoals weergegeven in tabel 1 en voor het gebruik van de middelen zoals weergegeven in tabel 2.
- 5) De ontheffinghouder dient direct telefonisch of per email contact op te nemen, met de provincie waar de handelingen plaatsvinden, indien er verbodsbepalingen worden overtreden, waarvoor op dat moment geen ontheffing is verleend. Dit kan het geval zijn als er onverwachte negatieve effecten optreden op andere soorten, dan waarvoor vooraf melding is gedaan (zie voorschrift 12 en 13).

Datum
7 december 2021

Zaaknummer
2020-003274

Blad
8 van 25

- 6) Deze ontheffing kan uitsluitend gebruikt worden door (medewerkers van) de ontheffinghouder of in opdracht van de ontheffinghouder handelende (rechts-)personen. De ontheffinghouder blijft verantwoordelijk en aansprakelijk voor de juiste naleving van deze ontheffing.
- 7) Diegene die de handelingen uitvoert, waarvoor aanspraak op deze ontheffing wordt gemaakt, dient een afgeronde MBO, HBO of universitaire opleiding in ecologie, biologie of natuurbeheer te hebben en aantoonbare ervaring te hebben met de te verrichten onderzoekshandelingen óf dient onder direct toezicht te staan van een ervaren veldecoloog, die deze opleiding en ervaring heeft.
- 8) De in voorschrift 6 genoemde (rechts)personen beschikken op de plaats waar de activiteiten van de ontheffing worden uitgevoerd over een (digitale) kopie van deze ontheffing, en tonen deze op verzoek aan de daartoe bevoegde toezichthouders en opsporingsambtenaren.
- 9) De in voorschrift 6 genoemde (rechts)personen zijn op de hoogte van de inhoud en het doel van deze ontheffing en de daaraan verbonden voorschriften, zodanig dat zij daar ook invulling en uitvoering aan kunnen geven.
- 10) Indien de ontheffinghouder de ontheffing in zijn geheel wil overdragen dan dient voor deze naamswijziging toestemming te worden gevraagd bij de Provincie Gelderland, via e-mailadres post@gelderland.nl, onder vermelding van het zaaknummer 2020-003274.
- 11) De ontheffinghouder dient jaarlijks voor 1 februari (vanaf het jaar 2022) een overzicht van de uitgevoerde onderzoeken, waarvoor in het jaar daarvoor aanspraak op deze ontheffing is gemaakt, te zenden aan de provincies: Gelderland, Friesland, Groningen, Drenthe, Flevoland of Utrecht, voor zo ver die onderzoeken betrekking hebben op die provincie.
- 12) Alle onderzoeken of handelingen waarvoor aanspraak op deze ontheffing wordt gemaakt, dienen minimaal 3 weken voor aanvang daarvan bij de desbetreffende provincie gemeld te worden, via het in bijlage 2 vermelde emailadres o.v.v. het daarbij vernoemde kenmerk. Bij deze melding dient een projectplan voor het onderzoek of de handeling meegestuurd te worden. Een provincie kan voor wat betreft het onderzoek op hun grondgebied toestaan dat er geen projectplan bij de melding wordt meegestuurd.
- 13) Het projectplan bevat tenminste: 1. de contactgegevens van de onderzoeksleider, de opdrachtgever en de betrokken terreinbeheerders; 2. de onderzoeksdoelstelling en de betrokken soort(groep); 3. de locatie(s), tijdstippen en periode van het onderzoek; 4. de onderzoeksmethoden en vangmiddelen; 5. het aantal onderzoekers; 6 een effectbeoordeling en indien nodig te treffen maatregelen 7. een alternatievenafweging; 8. indien van toepassing een toetsing met beoordeling in het kader van de WOD.
- 14) Als binnen 3 weken na een melding, met ontvangstbevestiging, geen reactie van de betreffende provincie volgt, kan het onderzoek, zoals aangemeld, doorgang vinden. Binnen dit termijn van 3 weken, staat het de betreffende provincie vrij, dit termijn nog eenmaal met maximaal 5 weken te verlengen. De provincie kan binnen deze periode om aanvullingen, aanpassingen of een startgesprek vragen. Binnen de maximale termijn van 8 weken na de melding kan de betreffende provincie besluiten de ontheffing voor het gemelde onderzoek in te trekken of de ontheffing voor dat onderzoek van extra voorschriften te voorzien.

Datum
7 december 2021

Zaaknummer
2020-003274

Blad
9 van 25

- 15) Bij het doden of aan de natuur onttrekken van beschermde soorten, zoals bedoeld in artikel 3.1 lid 1; 3.5 lid 1 en 3.10 lid 1a, voor bijvoorbeeld ecotoxicologisch of zoönose-gerelateerd onderzoek, dient het projectplan zoals genoemd in voorschrift 12 en 13, op de volgende punten te worden aangevuld: 1. een beoordeling van de effecten op de staat van instandhouding van de betreffende soort(en); 2. de methoden en middelen die ingezet zullen worden voor het doden; 3. onderbouwing waarom doden noodzakelijk is voor het onderzoek; 4. in het geval van levend onttrekken; wijze van transport en periode van huisvesting.
- 16) De methoden en middelen die ingezet zullen worden voor doden en zijn beschreven in het projectplan, zoals genoemd in voorschrift 15, zijn voor het specifieke project in het kader van de WOD getoetst en goedgekeurd door de IvD, en in overeenstemming met de richtlijnen en voorschriften van de projectvergunning van de CCD.
- 17) Anders dan vernoemd in het Besluit natuurbescherming artikel 3.9 lid 7 en 9 mogen middelen en methoden die alleen mogen worden ingezet voor vogels in nood, ook worden ingezet voor het doden in het kader van onderzoek, mits vallend onder het bepaalde in voorschrift 16 en ingeval er redelijkerwijs geen alternatief middel voorhanden is met minder mogelijke nadelige gevolgen voor het welzijn van het desbetreffende dier.
- 18) De handelingen waarvoor aanspraak op deze ontheffing wordt gemaakt, mogen uitsluitend worden verricht in het kader van onderzoek.

Soortspecifieke voorschriften

- 19) De onderzoeksmethoden en bijbehorende handelingen voor de soortgroepen en verboden genoemd in tabel 1 en de middelen genoemd in tabel 2 worden, voor zover niet in strijd met de voorschriften uit deze ontheffing, uitgevoerd conform Hoofdstuk 2 en bijlage 1 van het projectplan "Aanvraag Wnb ontheffing WUR 2020+", en de daarin genoemde gangbare onderzoeksprotocollen van het Netwerk Groene Bureaus. De vangmiddelen en vangmethoden per soortgroep, uit bijlage 1 van het projectplan, zijn te vinden in bijlage 3 van deze ontheffing.
- 20) Indien soorten in een ander terrein dan waar ze gevangen zijn, weer worden losgelaten, dient dit in overleg te gaan met de betrokken terreinbeheerders/ -eigenaars van de vanglocatie en uitzetlocatie en de betrokken provincie(s) waar dit plaatsvindt. Voor herintroductie en re-populatie dient een separate ontheffing aangevraagd te worden.
- 21) Indien andere soorten als waarvoor het onderzoek is opgezet gevangen worden, dienen deze zo snel mogelijk op de vangplek weer te worden losgelaten.
- 22) Invasieve exoten die op de Unielijst staan en die gevangen worden, mogen niet worden losgelaten en dienen gemeld te worden bij de betreffende provincie.
- 23) Gevangen (verwilderde) huisdieren mogen niet zondermeer worden losgelaten, men dient deze te melden bij de betreffende provincie, om te vragen hoe hier mee om te gaan.

Datum
7 december 2021

Zaaknummer
2020-003274

Blad
10 van 25

Vogels:

- 24) Het vangen van vogels met mistnetten, klapnet, klapval of bal-chatri dient te gebeuren door, of onder toezicht van, een veldonderzoeker met aantoonbare ervaring in het hanteren van vogels, zoals een ringmachtiging van het Vogeltrekstation, of vergelijkbare veldervaring.
- 25) Het afspelen van lokgeluiden op geluidsdragers voor de effectiviteit van het onderzoek is toegestaan.
- 26) Klapnetten, kastvallen en mistnetten opgezet voor vogels dienen minimaal een keer per 45 minuten te worden gecontroleerd, of voorzien te zijn van een vangalarm. Bij slecht weer (aanhoudende regen, dichte mist, wind > 5 Bft.) of vangen in de volle zon, dient de controle van de vallen en netten zonder alarm, minimaal elke 20 minuten te gebeuren.
- 27) Het gebruik van de bal-chatri dient continue en onder direct toezicht te staan van een ervaren veldmedewerker.
- 28) Bij het gebruik van mistnetten dienen altijd minimaal twee personen in het veld aanwezig te zijn. Het aantal opgezette netten dient afgestemd te zijn op wat door de aanwezige vangers gehanteerd kan worden. Bij een onverwacht grote vangst dienen andere netten eerst dichtgezet te worden. Als het hanteren van een vogel bij het loshalen langer dan 2 minuten heeft geduurd, dient men deze vogel verder uit het net los te knippen.
- 29) In totaal mogen de vogels niet langer dan 1 uur in gevangenschap verkeren, tenzij dit noodzakelijk is voor het onderzoek in dat geval dient dit vooraf afgestemd te zijn bij de melding van het onderzoek, zie voorschrift 12.
- 30) Indien in het kader van het onderzoek, handelingen in de broedperiode van de betreffende vogel nodig zijn, dient bij het vangen en hanteren van de volwassen vogels rekening gehouden te worden met de mogelijke aanwezigheid van broedsels of te voeren jongen en dient de vangtijd zo kort mogelijk gehouden te worden. Om te voorkomen dat nestblijvers die op uitvliegen staan door de handelingen te vroeg uitvliegen, dienen deze zoveel mogelijk gehanteerd te worden rondom de tijd dat de slagpennen uit de bloedspoelen te voorschijn beginnen te komen.
- 31) Voor chemisch of genetisch onderzoek bij eieren van vogels dienen in eerste instantie; niet-uitgekomen eieren (eieren waarvan bij complete legsels werd vastgesteld dat deze geen levend embryo bevatten of niet bevrucht zijn geweest) of eierschalen, te worden gebruikt. Als het in het kader van het onderzoek noodzakelijk is verse eieren te gebruiken, worden deze zo vroeg mogelijk in de legperiode van de soort verzameld, zodat de vogels nog vervangende eieren kunnen produceren; maximaal 25% van het legsel, of bij soorten met legsels minder dan 4; maximaal 1 ei.

Vleermuizen:

- 32) Het vangen van vleermuizen met mistnetten, harpval of heligolandtrap dient te gebeuren door, of onder toezicht van, een veldonderzoeker met aantoonbare ervaring in het hanteren van vleermuizen, zoals een gecertificeerd zelfstandig vanger die geregistreerd is in het vleermuisvangststelsel (vleermuisenvangen.nl) of vergelijkbare veldervaring.
- 33) Het vangen en hanteren mag niet gebeuren in de kwetsbare winterperiode (niet van 1 november tot 1 april).

Datum
7 december 2021

Zaaknummer
2020-003274

Blad
11 van 25

- 34) Het afspelen van lokgeluiden op geluidsdragers voor de effectiviteit van het vangen of in het kader van het onderzoek, is toegestaan.
- 35) Bij het vangen van vleermuizen dient gewerkt te worden conform de richtlijnen van het vleermuisvang-systeem, zoals weergegeven in bijlage 4 van deze ontheffing.

Grondgebonden zoogdieren:

- 36) Het inzetten van een verdovingsgeweer of -pistool bij het vangen van zoogdieren dient te worden uitgevoerd door een gediplomeerd dierenarts met een vergunning voor de daarbij ingezette middelen. De contactgegevens van de betreffende dierenarts dienen bij de melding van het onderzoek, zoals genoemd in voorschrift 12 en 13, meegestuurd te worden.
- 37) Voor het dragen van een geweer van de categorie IV, waaronder een verdovingsgeweer/-pistool valt, is een draagverlof WM14 nodig en zijn de in het verlof vernoemde voorschriften en beperkingen van toepassing.
- 38) Onderzoek naar wolf of goudjakhals dient behalve bij de betreffende provincie, ook gemeld te worden bij het wolvenmeldpunt van BIJ12.
- 39) Vervoer van edelhert, damhert, ree of wild zwijn dient te worden gemeld bij de politie, de provincie en de terreinbeheerder. Deze dieren dienen door een, door de politie aangewezen vervoerder, vervoerd te worden (Artikel 3.22a; lid 3 van de Regeling Natuurbescherming).
- 40) Voor het vervoeren en onder zich hebben van levende of dode beschermde inheemse zoogdieren die onder de habitatrichtlijn vallen geldt, dat ontheffing van artikel 3.6, tweede lid van de wet, pas in werking treedt na melding daarvan bij de desbetreffende provincie.
- 41) De inlooppallen (life-traps) en kastvallen voor grondgebonden zoogdieren, dienen met intervallen van maximaal 3 uur gecontroleerd te worden. Bij de inlooppallen voor muizen en hamsters, dient voldoende droog hooi, fruit of groente (voor vocht) en voedsel voor insecteneters aanwezig te zijn. Kastvallen, inlooppallen of vangkooien kunnen ook van een valzender met alarmfunctie voorzien zijn, mits de onderzoeker binnen 3 uur ter plaatse kan zijn.

Amfibieën, reptielen, vissen en ongewervelden:

- 42) Bij eieren van beschermde vissen, amfibieën of ongewervelden, wordt maximaal 5% van het in het biotoop aanwezige legsel verzameld. Eieren van reptielen worden niet verzameld of hiervoor wordt een separate ontheffing aangevraagd.
- 43) Het doden van beschermde ongewervelden als gevolg van (niet te voorkomen) bijvangst van bijvoorbeeld, kwantitatief onderzoek naar voedselaanbod, is zonder aparte vermelding zoals genoemd in voorschrift 15, toegestaan.

Datum
7 december 2021

Zaaknummer
2020-003274

Blad
12 van 25

- 44) Vangemmers en potvallen voor het vangen van reptielen en amfibieën, worden 2 maal daags gecontroleerd, bij warm droog weer vaker. Emmers worden voorzien van een laagje water om uitdroging te voorkomen en een drijvend vlotje om verdrinking van juveniele te voorkomen. Voor onbedoelde bijvangsten, worden stokjes in de emmer of potval geplaatst, zodat kleine zoogdieren kunnen ontsnappen. De vallen worden voorzien van een afdakje om predatie te voorkomen.
- 45) Fuiken dienen voorzien te zijn van een “keerwant” of “stop-grid” om otters, bevers, vogels, ratten en grotere vissen buiten de fuiken te houden. De fuik dient voor een deel boven het water te steken zodat dieren die lucht nodig hebben, niet kunnen verdrinken.
- 46) Om verspreiding van ziekten te voorkomen dient het hygiëneprotocol voor veldwerk van RAVON van april 2020, opgevolgd te worden.

Planten:

- 47) Bij het verzamelen van hele planten die vallen onder artikel 3.5 lid 5 en onder artikel 3.10 lid 1 c van de Wnb, wordt maximaal 5 % van de aanwezige deelpopulatie verzameld en alleen als die ter plaatse uit minimaal 20 exemplaren bestaat. Onderdelen van planten verzamelen voor bijvoorbeeld determinatie, is ook bij kleinere hoeveelheden toegestaan.

Datum
7 december 2021

Zaaknummer
2020-003274

Blad
13 van 25

BEOORDELING VAN DE AANVRAAG

Project

In de aanvraag beschreven project

Het project betreft het uitvoeren van wetenschappelijk onderzoek naar in het wild voorkomende vogels, zoogdieren, reptielen, amfibieën, vissen, ongewervelden en planten in heel Nederland.

Wageningen Research doet onderzoek aan inheemse en uitheemse soorten op projectbasis (contract research), vaak in opdracht van de rijksoverheid, provincies en soms lagere overheden of terreinbeherende organisaties in het kader van vragen rond natuurwetgeving, beleidsontwikkeling, beleidsevaluatie, verkeersveiligheid, volksgezondheid, landbouwschade, wildbeheer, natuurbeheer of besmettelijke dierziekten. Het strategisch en toegepast wetenschappelijk onderzoek is gericht op het ontwikkelen van zowel fundamentele als direct praktisch bruikbare kennis, producten en methoden.

Veel van de onderzoeksprojecten zijn provinciegrens overschrijdend (o.a. wolf, ganzen). De projecten omvatten diverse handelingen en soms meerdere soortgroepen. Regelmatig speelt WR in op spoedeisende vragen van diverse overheden (dierziekten, "probleemwolf") waarvan de aard van de activiteiten en reikwijdte (diersoorten, locaties) niet vooraf zijn te voorzien. Flexibiliteit en een brede landelijke dekking van de ontheffing is dus van groot belang. De ontheffing is aangevraagd voor een termijn van 5 jaar.

Onderzoek

Beschrijving van uitgevoerd onderzoek ten behoeve van de aanvraag is niet aan de orde, omdat het onderzoek zelf de activiteit betreft.

In de aanvraag beschreven ecologische waarden

Alle beschermde ecologische waarden van de aangevraagde soortgroepen, waarop de in tabel 1 genoemde verboden van toepassing zijn, kunnen tijdens de uitvoering van de onderzoeken voorkomen.

In de aanvraag beschreven effecten van het project op de ecologische waarden

Door de uitvoering van de onderzoeken kunnen:

- Vogels, zoogdieren, reptielen, amfibieën, vissen of ongewervelden, gestoord of verstoord, gevangen en in uitzonderlijke gevallen gedood worden;
- Planten opzettelijk geplukt, afgesneden of verzameld worden;
- Voortplantings- of rustplaatsen van vogels, zoogdieren, reptielen, amfibieën, vissen of ongewervelden, vernield of beschadigd worden;
- Alle in Nederland voorkomende fauna vervoerd of onder zich gehouden worden;
- Eieren van vogels, vissen, amfibieën of ongewervelden weggenomen of vernield worden;

In het projectplan "Aanvraag Wnb ontheffing WUR 2020+" is beschreven wat de te verwachten effecten zijn per soortgroep in relatie tot de verboden Wnb en onderzoekshandelingen.

In de aanvraag beschreven preventieve maatregelen om effecten te voorkomen

Preventieve maatregelen om effecten te voorkomen zijn niet aan de orde.

De minst invasieve onderzoeksmethode die volstaat voor de onderzoeksdoelstelling wordt gekozen.

Het beoogde onderzoek uitvoeren zonder verstoring of vangen is niet mogelijk.

In de aanvraag beschreven gedragscode

Uit de aanvraag blijkt dat geen gebruik wordt gemaakt van een gedragscode.

Datum
7 december 2021

Zaaknummer
2020-003274

Blad
14 van 25

Nu preventieve maatregelen, ter voorkoming van overtreding van de in hoofdstuk 3 van de Wnb vermelde verboden, niet aan de orde zijn en er geen gedragscode van toepassing is, is voor het uitvoeren van de aangevraagde activiteit een ontheffing nodig.

In de aanvraag beschreven mitigerende maatregelen

Voor de onderzoeksmethode wordt, waar de onderzoeksvraag dit toe laat, zoveel mogelijk gewerkt conform de onderzoeksprotocollen van Netwerk Groene Bureaus. Sommige onderzoeksvragen vragen meer diepgaand onderzoek dan standaard inventarisaties. Daarbij kan vangen en hanteren voor biometrische gegevens nodig zijn. In uitzonderlijke gevallen voor genetisch of ecotoxicologisch onderzoek of in geval van besmettelijke dierziekten en zoönose, kan ook doden nodig zijn.

De minst invasieve onderzoeksmethode die volstaat voor de onderzoeksdoelstelling wordt gekozen.

Wanneer onverwachte en negatieve effecten optreden wordt altijd direct geëvalueerd en waar mogelijk bijgestuurd.

Waar het invasief onderzoek betreft dat onder de Wet op Dierproeven (WOD) valt, wordt gewerkt conform "Handreiking dierproeven met wilde dieren in hun biotoop". Belang, noodzaak en ingezette onderzoeksmethoden en middelen worden afgestemd met de IvD.

Beoordeling

Onderzoeksmethoden

Beoordeling van de in de aanvraag genoemde onderzoeksmethoden

Om onderzoeksvragen te beantwoorden is vaak al voldoende informatie beschikbaar in databanken of wetenschappelijke literatuur. In specifieke gevallen is aanvullend onderzoek noodzakelijk waarbij handelingen of ingrepen nodig zijn en waarvoor een ontheffing van de Wnb noodzakelijk is vanwege de impact op beschermde soorten:

- Onderzoek dat is gericht op het vaststellen van het terreingebruik van dieren in ruimte en tijd, bijvoorbeeld in relatie tot specifieke vragen vanuit het wildbeheer, natuurbeheer of volksgezondheid (risico's dierziekten/zoönosen), waarbij onderzoekstechnieken als vangen, verdoven, merken en/of telemetrie nodig zijn.
- Onderzoek dat is gericht op het vaststellen van genetische uitwisseling of genetische vershraling van kleine populaties, of verspreiding van ziekten tussen populaties, waarbij onderzoekstechnieken als vangen en het nemen van DNA-monsters, bloedmonsters, weefselmonsters, speekselmonsters e.d. nodig zijn. Dit kan ook voor flora worden toegepast.
- Onderzoek dat is gericht op het verkrijgen van inzicht in maatschappelijke risico's, zoals het vangen, verdoven en aanbrengen van een zender bij plotseling in Nederland opduikende grote carnivoren (wolf, goudjakhals).
- Onderzoek dat is gericht op het evalueren van concrete maatregelen die zijn genomen om diersoorten te beschermen, zoals de aanleg van faunamaatregelen bij verkeerswegen, voor zover onderzoekstechnieken als merken en telemetrie nodig zijn.

Met deze methoden kan ecologische kennis worden verkregen over habitatgebruik, mobiliteit, genetische fitness van populaties, interspecifieke en intraspecifieke interacties zoals effecten van begrazing op aanwezige flora en fauna. Aldus verkregen onderzoeksresultaten vormen de basis voor onze wetenschappelijk adviezen aan beleidsmakers, terreinbeheerders en andere stakeholders.

Datum
7 december 2021

Zaaknummer
2020-003274

Blad
15 van 25

Om negatieve effecten op de diverse soortgroepen te beperken wordt zover mogelijk volgens protocollen en in het ecologisch werkveld gangbare onderzoeksmethoden gewerkt. Waar dit vanuit de onderzoeksvraag niet mogelijk is blijven de negatieve effecten als gevolg van onderzoekshandelingen, bij de meeste soortgroepen, beperkt tot stress tijdens het hanteren.

Wij hebben het projectplan en de aanvulling daarop beoordeeld en wij oordelen dat de onderzoeksmethoden, zoals beschreven, functioneel zijn en in lijn met de onderzoeksdoelstellingen.

Alternatievenafweging

In de aanvraag beschreven andere bevredigende oplossingen

Op basis van de onderzoeksdoelstelling en onderzoeksvraag wordt de minst invasieve onderzoeksmethode gekozen.

Beoordeling van de andere bevredigende oplossingen

Het achterwege laten van de onderzoeken heeft weliswaar (tijdelijk) minder effect, maar het onderzoek is noodzakelijk om kennis, achtergronden en processen in vragen rond natuurwetgeving, beleidsontwikkeling, beleidsevaluatie, verkeersveiligheid, volksgezondheid, landbouwschade, wildbeheer, natuurbeheer of besmettelijke dierziekten te kunnen beantwoorden en onderbouwen. Hierdoor kunnen negatieve effecten op soortbescherming en behoud worden voorkomen of worden beperkt.

Het uitvoeren van het beoogde onderzoek zal bijdragen aan de kennisopbouw, behoud en ontwikkeling van de aangevraagde beschermde soortgroepen en hun leefgebieden. Er bestaat geen andere bevredigende oplossing.

Belang

In de aanvraag beschreven belangen

In paragraaf 1.3 van het bij de aanvraag gevoegde "Projectplan "Aanvraag Wnb ontheffing WUR 2020+" is beschreven voor welke wettelijke belangen de ontheffing wordt aangevraagd. Het strategisch en toegepast wetenschappelijk onderzoek is gericht op het ontwikkelen van zowel fundamentele als direct praktisch bruikbare kennis, producten en methoden. Het onderzoek is gericht op het vergroten van inzicht in de ecologie van dier- en plantensoorten en bedreigingen die de overlevingskansen van populaties kunnen verkleinen. Dit betreft beschermingsprogramma's voor zeldzame soorten, maar ook maatschappelijke ontwikkelingen zoals aanleg van windturbineparken en de effecten daarvan op vogels en vleermuizen. Ook het conflictarm samenleven met overlast veroorzakende soorten (b.v. hoefdieren en ganzen) is frequent aanleiding voor onderzoek. De verkregen inzichten worden primair verwerkt in aanbevelingen voor concrete beschermingsmaatregelen, gericht op o.a. het vergroten, verbinden en verbeteren van de kwaliteit van het leefgebied van de soorten en het voorkomen, mitigeren dan wel compenseren van negatieve effecten op populaties voortkomend uit genoemde bedreigingen.

Beoordeling van belangen

Wij kunnen instemmen met de in de aanvraag beschreven belangen. Het betreft de belangen die zijn weergegeven in tabel 1.

Gunstige staat van instandhouding

In de aanvraag beschreven effect op de staat van instandhouding van de desbetreffende soorten

Er worden geen negatieve effecten van de onderzoekshandelingen op de gunstige staat van instandhouding van de betrokken soorten verwacht. Voor alle soorten is het uitgangspunt dat de GSvI van de populaties en doelstellingen van Natura2000 niet in het geding komt en dat ongerief of onnodig lijden ten alle tijden zoveel mogelijk wordt voorkomen.

Datum
7 december 2021

Zaaknummer
2020-003274

Blad
16 van 25

Dit geldt ook voor soorten die niet beschermd zijn onder de Wnb (zorgplicht). Van tevoren wordt een gedegen afweging gemaakt, eventueel in afstemming met in- en externe deskundigen. Mocht onverhoopt toch een negatief effect van het onderzoek op de populatie dreigen te ontstaan dan wordt het onderzoek herzien of geannuleerd.

Beoordeling van de effecten op de staat van instandhouding van de desbetreffende soorten.
De onderzoekshandelingen hebben geen nadelige gevolgen en effecten op staat de instandhouding van beschermde soorten, omdat doden en verwonden van dieren zoveel mogelijk wordt voorkomen. De onderzoeken verschaffen gegevens over bedreigingen ten aanzien van beschermde soorten en dragen bij aan de noodzakelijke kennisopbouw. Met de onderzoeksgegevens kunnen de soorten beter beschermd worden, conflicten of externe negatieve invloeden beperkt worden en kan de ontwikkeling van de soorten en hun leefgebieden worden bevorderd, dit draagt bij aan een gunstige staat van instandhouding.

Conclusie

Wij hebben de aanvraag en het projectplan beoordeeld en wij oordelen dat de onderzoeksmethoden zoals beschreven functioneel zijn en in lijn met de onderzoeksdoelstellingen en het daarmee gediende belang ter bescherming van flora en fauna. De kennisopbouw draagt bij aan het onderbouwen en verantwoorden van beleidskeuzes en beheermaatregelen en zal in die zin een positief effect hebben op de staat van instandhouding van de betreffende soorten.

Wij zijn van mening dat met het volgen van de in het projectplan beschreven uitgangspunten, de effecten op de te onderzoeken soortgroepen beperkt blijven en dat voldaan wordt aan de zorgplicht, zoals die in het kader van de Wnb geldt. Er zijn geen alternatieven voorhanden met minder effect.

Op basis van het voorgaande hebben wij bepaald voor welke (aangevraagde) soorten welke verbodsbepalingen worden overtreden en welke middelen hiervoor kunnen worden ingezet. Deze zijn weergegeven in tabel 1 en 2. Wij achten het overtreden van deze verboden bij de uitvoering van de beschreven onderzoeksmethoden aannemelijk en mogelijk noodzakelijk. Voor het vangen van vogels met het middel "strikken" wordt geen ontheffing afgegeven. Het is niet aannemelijk gemaakt dat dit middel noodzakelijk is en er geen alternatieven mogelijk zijn. Artikel 3.1 lid 4 voor het opzettelijk verstoren van vogels is ook aangevraagd. Gelet op artikel 3.1 lid 5 waarin staat dat het verbod, bedoeld in het vierde lid, niet van toepassing is indien de storing niet van wezenlijke invloed is op de staat van instandhouding van de desbetreffende vogelsoort, is een ontheffing voor artikel 3.1 lid 4 niet nodig en wordt niet afgegeven, aangezien de ontheffing alleen geldt als de staat van instandhouding gewaarborgd blijft.

Gelet op het voorgaande kan de gevraagde ontheffing worden verleend.

OVERIGE VERPLICHTINGEN

Wij wijzen u erop dat u zelf verantwoordelijk bent voor het verkrijgen van eventueel benodigde ontheffingen, vergunningen of toestemmingen op grond van andere wet- en regelgeving

Datum
7 december 2021

Zaaknummer
2020-003274

Blad
17 van 25

Bijlage 2

Emailadressen en kenmerken voor meldingen en toezenden onderzoekverslagen per provincie.

Provincie	Kenmerk/ zaaknummer	Adres
Gelderland	2020-003274	post@gelderland.nl
Friesland	217243	wnb@fryslan.frl
Groningen	K1082	loketvth@provinciegroningen.nl
Drenthe	202003605	vth@drenthe.nl
Flevoland	2703879	wetnatuurbescherming@flevoland.nl
Utrecht	Z-WNB-SB-OV-2020-1398	servicebureau@provincie-utrecht.nl
Noord-Brabant (alleen wolf)	Z/152387	info@odbn.nl

Bijlage 3

(Bijlage 1 van het projectplan “Aanvraag Wnb ontheffing WUR 2020+”)

Bijlage 1: aanvullingen WR op bestaande protocollen

Door medewerkers van WR wordt op hoofdlijnen gewerkt conform de protocollen die zijn opgesteld voor & door de groene bureaus. Aanvullingen/aanpassingen en/of toelichtingen daarop zijn in de onderstaande paragrafen weergegeven.

B1.1 Vangen van dieren

Hieronder is een overzicht weergegeven van de meest toegepaste vangmethoden. Deze is niet per definitie volledig aangezien er nog steeds nieuwe methodieken worden ontwikkeld en dus eventueel ook door ons kunnen worden ingezet indien dat verantwoord kan.

Inventariseren en vangen (kleine) zoogdieren bij WR (aanvullend op bestaande protocollen Groene bureaus)

Kleine grondgebonden zoogdieren

Bij inventarisaties of (dier)proeven met zoogdieren wordt gebruik gemaakt van vangmiddelen, (video)camera's, zenders, sporen inventarisatie (uitwerpselen, prenten, vraatsporen etc.), lopen van transecten, plaatsen van haarvallen (zie onder). Vangst van kleine zoogdieren vindt plaats met inloophokken (life-traps) voorzien van bedding en lokvoer. De vallen worden iedere 2-3 uur gecontroleerd. Dieren worden gehanteerd, gemeten, gewogen en het geslacht wordt bepaald.

Vegetatiebewonende kleine zoogdieren

Boom-, struik- of vegetatiebewonende kleine zoogdieren of marterachtigen worden gevangen met inloophokken, kastvallen en/of door het controleren van nestkasten of andere typen verblijfplaatsen, waarbij de dieren handmatig uit de vallen of verblijfplaatsen worden gehaald.

Grote zoogdieren

Vangen van grote zoogdieren voor (dier)proeven vindt afhankelijk van de soort plaats met inloophokken/ kastvallen voorzien van een valzender, vangnetten (drift fences waarbij dieren in de netten worden gedreven, klapnetten of valnetten), vangkraal, verdovingsgeweer/-pistool.

Vleermuizen

Vangen van vleermuizen gebeurt tegenwoordig ook met mistnetten. In principe gaat dit op eenzelfde manier als bij vogels, en bij verschillende onderzoeksgroepen zijn hier goede ervaringen mee opgedaan. Op aanvliegroutes worden mistnetten geplaatst.

Datum
7 december 2021

Zaaknummer
2020-003274

Blad
19 van 25

Dit zijn vergelijkbare mistnetten als gebruikt voor kleine zangvogels. Na uitzetten van de netten worden deze iedere **10 minuten** (=correctie op oorspronkelijke tekst PP) gecheckt op vangst. Gevangen vleermuizen worden uit het net gehaald, desnoods geknipt uit het net, en in een klein zakje gestopt voor ze verder worden behandeld. De kans op ongewilde effecten (vleugel breuk, overlijden) is klein

Haarvallen

Haren van kleine zoogdieren en/of marterachtigen worden verzameld door het plaatsen van haarvallen, waarbij een individu haren achterlaat bij het passeren van de 'val'. Veelal een PVC-buis of pijp met plakband waar de haren aan blijven kleven. Voor het verzamelen van haren bij dassen / zwijnen etc wordt gebruik gemaakt van de 'prikkeldraad'-methode, waarbij haren achterblijven in het prikkeldraad dat op een geringe hoogte is gespannen over looppaden of passeerplekken.

Inventariseren en vangen van amfibieën (aanvullend op bestaande protocollen Groene bureaus)

Amfibieën

Vangst met vangemmers en schermen, controle minimaal 2 maal daags, bij warm droog weer frequenter. Emmers worden voorzien van een laagje water om uitdroging te voorkomen en een drijvend vlotje om verdrinking van juvenielen te voorkomen. Deze methode kan leiden tot onbedoelde bijvangsten, stokjes worden in de emmer geplaatst zodat kleine zoogdieren kunnen ontsnappen. De emmers worden voorzien van een afdakje om predatie te voorkomen.

Inventariseren en vangen van Reptielen (aanvullend op bestaande protocollen Groene bureaus)

Reptielen

Reptielen worden gevangen met meerdere methoden. Over het algemeen worden dakpannen of plaatjes van ~50x50 cm in het habitat gelegd waar reptielen graag onder schuilen om op te warmen. Deze worden opgetild waarna met de hand een eventueel daaronder schuilend dier gepoogd wordt te vangen. Tevens zal gepoogd worden om zonnende reptielen die zichtbaar zijn voorzichtig te benaderen om vervolgens te vangen. Dit kan met de hand (mn bij juvenielen of onder koude omstandigheden waarbij de reptielen nog weinig mobiel zijn) of met een doorschijnende glazen of plastic vaas (om meer bereik te verkrijgen; mn bij adulten die opgewarmd en dus snel zijn). Ook kan met een 'hengel methode' (draad met stropje) voorzichtig het stropje om een reptiel worden bewogen waarna het kan worden gestrikt. Ook kunnen potvallen worden ingegraven, met een afdakje om predatie te voorkomen, maar daarbij is een regelde controle noodzakelijk.

Gevangen dieren worden zo snel mogelijk na vangst en onderzoek weer op de vangstlocatie losgelaten.

Datum
7 december 2021

Zaaknummer
2020-003274

Blad
20 van 25

Inventariseren en vangen van vogels (aanvullend op bestaande protocollen Groene bureaus)

Ganzen tijdens de rui

Met behulp van een in een kraal eindigende fuik. Ganzen kunnen tijdens de rui niet vliegen en worden door meerdere drijvers rustig richting fuik gedreven. Fuik en kraal bestaan uit ca. 1.5 m hoog net dat met palen vastgezet wordt. De ganzen worden vervolgens in jute zakken bewaard totdat ze geringd en weer losgelaten worden. Dit gebeurt aansluitend aan het vangen.

Vangen met kanonnetten

Vogels kunnen worden gevangen met kanonnetten. Hiervoor worden netten aan een "kanon" bevestigd, en op een veelbelovende plek ingegraven. Gewacht wordt tot de vogels die gevangen moeten worden (ganzen, maar ook andere soorten) in het gebied dat door het net bedekt wordt aanwezig zijn (ongeveer 10 bij 10 meter). Dan wordt het net van afstand over de vogels afgeschoten. De vogels kunnen dan onder het net gevangen worden, en verder worden behandeld.

Weidevogels op het nest

Met behulp van inloophooien. Aan het eind van de broedperiode wordt een inloophooi over de weidevogelnesten heen geplaatst. Als een van beide oudervogels terugkeert op het nest kan deze de kooi niet meer verlaten. De vogels worden onmiddellijk na inlopen van de kooi gepakt, geringd en weer losgelaten.

Zangvogels

Zangvogels worden gevangen met behulp van mistnetten (formaat = 6 of 12 meter lang, maaswijdte 36 mm, 4 banen, zwart nylon). Netten worden opgehangen met behulp van aluminium of plastic palen aan weerszijden van het net. Maximum hoogte van het net is ongeveer 2.5 m. De netten worden de avond voor de vangst opgesteld en worden een uur voor zonsopgang geopend. Gedurende de dag worden ze elke 45 minuten gecontroleerd en gevangen vogels worden zorgvuldig uit het net gehaald en gedurende korte tijd in een stoffen zak bewaard totdat ze geringd en weer losgelaten worden. Bij extreem weer (hoge temperaturen, regenval) wordt de vangst beperkt tot dagdelen en worden de netten met kortere tijdsintervallen gecontroleerd.

Hoenders

Hoenders worden gevangen door geleidend raster in het territorium te plaatsen, gevolgd door een klapnet met struikeldraadje. Een vogel die langs het raster loopt en vervolgens onder het klapnet door, laat dat net vallen door tegen struikeldraadje te lopen waardoor het losschiet. Bijvangsten zijn incidenteel een haas of konijn.

Datum
7 december 2021

Zaaknummer
2020-003274

Blad
21 van 25

Door permanente observatie of geregelde controle heeft dat geen consequenties. Gevangen hoenders worden direct onderzoek en eventueel gemerkt losgelaten.

Roofvogels

Roofvogels worden gevangen met een mistnet en daarvoor een lokker (opgezette/kunstprooi), met een (bal-chatri) strikkenval, kraaienvangkooi, inlooptkooi, een invalkooi of beproefde varianten daarvan. Daarnaast kunnen slagnetten worden gebruikt. Bal-chatri wordt pas toegepast indien dieren niet met andere methodes gevangen kunnen worden. Afhankelijk van het risico op beschadiging is er direct en permanent toezicht dan wel wordt er gewerkt met frequente controles of een mobiel alert systeem. Gevangen vogels worden na opname biometrie, afname monster en/of bevestiging ring of zender direct weer losgelaten.

Inventariseren en vangen van vissen (aanvullend op bestaande protocollen Groene bureaus)

Bij het vangen van vissen kunnen ook fuiken worden gebruikt, die qua ontwerp, vorm en plaatsing in de watergang zorgdragen voor het vangen van de doelsoort(en) en zo selectief mogelijk vangen en frequent (dagelijks) gecontroleerd worden om bijvangst en doelsoorten vrij te laten. Als het nodig is om vissen te hanteren worden ze met natte handen behandeld om beschadiging tegen te gaan.

Inventariseren en vangen van ongewervelden (aanvullend op bestaande protocollen Groene bureaus)

Dagvlinders, libellen en kevers van de soorten, genoemd in de bijlage, onderdeel A

Deze groepen kunnen het best worden geïnventariseerd met zichtwaarnemingen. Bij twijfel tussen nauw verwante soorten kunnen dieren gevangen worden met een (vlinder-)net om de determinatie zeker te maken (eventueel met behulp van een foto).

Libellen kunnen ook middels een libellennet gevangen worden volgens de handleiding monitoring van libellen van de vlinderstichting

Voor kevers zijn meerdere monitoring methodes beschikbaar: zichtwaarnemingen aan goed herkenbare soorten, eventueel met behulp van lokaas; kloppen van bomen en struiken voor boombewonende kevers; potvallen voor vrij op de bodem lopende kevers; Piramidevallen (foto-electors) voor vegetatie bewonende kevers; verwijderen van schors en/of dood hout/molm voor houtbewonende kevers.

Inventariseren en vangen van kreeften (aanvullend op bestaande protocollen Groene bureaus)

Kreeften kunnen geïnventariseerd worden met een zaklamp, 's nachts. Met een sterk zaklamp wordt hiervoor in het water geschenen, vanaf een boot of de kant. De kreeften kunnen dan gespot worden zonder ze te hoeven vangen.

B1.2 Handelingen na vangst

Hiervoor is vooral beschreven hoe de verschillende diergroepen gevangen worden. Na vangst zullen voor het onderzoek verschillende handelingen aan de dieren worden gedaan. Dit valt onder te verdelen in 3 categorieën: **monsternamen, merken en verzamelen**. De handelingen aan vertebraten in Nederland voor onderzoek is gereguleerd door de Wet op Dierproeven. Op WR worden alle onderzoeksprotocollen beschouwd in het licht van de WOD, en wanneer noodzakelijk of wenselijk wordt het protocol voorgelegd aan een CCD/IVD voor beoordeling. Ook in gevallen waarin dit niet van toepassing is vindt WR het wenselijk het externe oordeel van de CCD/IVD te krijgen over protocollen waar twijfel is over het ongerief dat de handelingen voor de dieren met zich mee kan brengen.

Monsternamen: voor onderzoek kunnen verschillende monsters verzameld worden, DNA-monsters, monsters voor ecotoxicologisch onderzoek of ecologisch onderzoek naar bijvoorbeeld eetgedrag. Bij levende dieren worden meestal haren, wangslim, veren of bloed verzameld voor DNA en toxicologisch onderzoek. Voor ecologisch onderzoek kan bijvoorbeeld maaginhoud voor dieet samenstelling worden verzameld. Er wordt waar mogelijk met niet-destructieve, of niet-invasieve methodes gewerkt, waardoor het ongerief voor de dieren zo min mogelijk is. Als het kan worden daarnaast monsters verzameld waarbij geen contact met dieren nodig is, bijvoorbeeld het gebruik van spraints bij het monitoren van ruimtegebruik van otters.

Merken: om dieren te kunnen herkennen in het veld kunnen ze worden gemerkt. Hiervoor zijn verschillende technieken voorhanden, die per diergroep variëren.

Ringen worden gebruikt bij vogels, meestal pootringen maar ook halsbandringen bij bijvoorbeeld ganzen en zwanen. Bij alle dieren kunnen kleine chips onderhuids worden ingebracht, vergelijkbaar met het chippen van huisdieren. Met een scanner kan de informatie van de chip extern uitgelezen worden. Zenders kunnen worden gebruikt om dieren op afstand te kunnen volgen. Deze zijn groter dan de voornoemde chips, en kunnen extern op het dier worden aangebracht, of intern in de buikholte. Daarnaast worden oormerken, vleugelmerken incidenteel toegepast. Bij reptielen kan het schroeien van een unieke stippencode in de hoornlaag worden toegepast. Traditionele merkmethodes, met kleurstoffen, knippen van vacht of knippen van teenkootjes worden niet meer toegepast omdat de hierboven beschreven methodes beter zijn en diervriendelijker.

Verzamelen van dieren: verzamelen van dieren gebeurt wanneer monsters niet voldoende zijn, of wanneer wilde dieren in gevangenschap worden gehouden om verder onderzoek mee uit te voeren of om deze in een fokprogramma te plaatsen voor latere uitzet. Het verzamelen van hele dieren in plaats van kleine monsters is soms noodzakelijk omdat het orgaan waar monster van nodig zijn niet te bemonsteren is bij wilde dieren, omdat voor het onderzoek verschillende typen monsters nodig zijn, of omdat de monsters die genomen kunnen worden niet groot genoeg zijn voor de aansluitende analyses.

Datum
7 december 2021

Zaaknummer
2020-003274

Blad
23 van 25

Denk aan het nemen van levermonsters om de effecten van blootstelling aan toxische stoffen te onderzoeken. Voor het verzamelen van monsters worden de dieren over het algemeen in het veld opgeofferd. De methodes die hiervoor gebruikt worden zijn afgestemd met de CCD/ IVD.

De soorten: die uit de natuur worden gehaald betreffen in principe alle soorten. De laatste jaren heeft dit zich bij WR met name gericht op kleine zoogdieren ten behoeve van ecotoxicologisch onderzoek (woelmuizen, spitsmuizen, mollen). Het is echter niet zo dat het onderzoek zich hiertoe beperkt, dit is afhankelijk van de vraag naar onderzoek. De aantallen dieren die uit de natuur worden gehaald variëren per onderzoek, en lopen uiteen van enkele dieren tot tientallen. Het is daarbij zo dat wordt beschouwd of dit effect heeft op de lokale populatie. Dit is meestal moeilijk omdat dichtheden lokaal vaak niet bekend zijn, maar aan de hand van de ecologie van de soort is het wel mogelijk daar een schatting van te maken. Hierbij is naast populatiedichtheden ook de mogelijkheid tot herstel van belang (reproductiesnelheid, dispersie). Bij het opstellen van het protocol wordt de randvoorwaarde gesteld dat er, gegeven de kennis die er is, geen blijvende effecten van de bemonstering op de lokale populatie te verwachten zijn (GsVI). Hierbij dient te worden gemeld dat de toetsing door de IVD in het kader van de WoD ook de aantallen dieren in de proef betreft.

Rapen, verzamelen en onder zich hebben van eieren:

Eieren van vogels en amfibieën/vissen kunnen worden verzameld o.a. voor toxicologisch en genetisch onderzoek. Van vogels betreft dit niet uitgekomen eieren, die geraapt kunnen worden nadat de andere eieren zijn uitgekomen. Dit rapen gebeurt meestal zonder aanvullende verstoring bij waarnemingen die toch al uitgevoerd zouden worden.

In geval van eieren bij amfibieën/vissen zullen klompjes of kleine slierten eieren verzameld worden, waarbij de hoeveelheid van de verzamelde eieren < 5% van de in het water aanwezige hoeveelheid is. Dit wordt visueel geschat. Naast het verzamelen voor onderzoeksdoeleinde kan het verzamelen van eieren van amfibieën gebeuren in het kader van verplaatsing van een lokale populatie waarbij de habitat van de populatie lokaal verstoord wordt als gevolg van andere handelingen of maatregelen. Dit zal altijd in opdracht van derden zijn. In deze gevallen zullen alle eieren verzameld worden. De eieren worden met een schepnet uit het water gehaald, of met de hand verzameld.

Het verzamelen van eieren van reptielen wordt niet aangevraagd of valt onder projectonthefing.

Bijlage 4

Richtlijnen vangen en hanteren van vleermuizen

(versie: 27 januari 2009, opgesteld door de commissie hanteren van vleermuizenvangen.nl)

Vangen algemeen

- Te allen tijde is de vangleider verantwoordelijk voor het verloop van een vangactie. Hij/zij neemt wanneer nodig werkzaamheden van helpers over, of sluit (tijdelijk) de vangmiddelen.
- Er wordt van te voren ingeschat hoeveel vangmiddelen door de vanggroep beheersbaar zijn. Bij onverwachte grotere aantallen vangsten worden vangmiddelen (tijdelijk) onklaar gemaakt.
- Binnen een straal van 40 meter rond zomerverblijven van meervleermuis *Myotis dasycneme*, ingekorven vleermuis *Myotis emarginatus*, laatvlieger *Eptesicus serotinus*, vale vleermuis *Myotis myotis* of tweekleurige vleermuis *Vespertilio murinus* wordt niet gevangen. Hieronder valt ook het afvangen van een zomerverblijven. Dit, omdat deze soorten zeer trouw aan hun verblijfplaats zijn.
- Een vangmiddel wordt zodanig opgezet, dat het snel dichtgeschoven kan worden als het vangstsucces groter is dan de verwerkingssnelheid.
- Een vangmiddel wordt zodanig opgezet, dat een vleermuis snel binnen handbereik gebracht kan worden zonder het dier in gevaar te brengen.
- Open mistnetten worden ten minste 1 keer per 10 minuten gecontroleerd op nieuw ingevlogen vleermuizen. Bij groot vangstsucces wordt de frequentie opgevoerd. Bij de plaatsing van de vangmiddelen wordt ervoor gezorgd dat deze controlesnelheid mogelijk is.
- Vleermuizen worden in minder dan 2 minuten uit het net bevrijd. Vleermuizen waarbij dit niet lukt, krijgen een spoedbehandeling. Ofwel een ervaren vanger neemt het dier over en maakt dit los, ofwel het dier wordt bevrijd door de draden waarmee het dier verward zit los te knippen. Een schaar dient binnen handbereik te zijn.
- Alle gevangen vleermuizen moeten uiterlijk een uur na de vangst weer worden vrijgelaten. Als er een speciale reden is om het dier langer vast te houden (bijvoorbeeld telemetrie) dan is bijvoeding vereist. Het is daarom aan te raden bijvoorbeeld meelwormen mee te nemen.
- Zwangere of lacterende vrouwtjes krijgen een spoedbehandeling. Ze worden zo snel als mogelijk, maar tenminste binnen een half uur na de vangst vrijgelaten.
- Hoogzwangere vrouwtjes en vrouwtjes met aanhangend jong worden direct vrijgelaten.
- Bij vrijlating krijgen de dieren de gelegenheid zelfstandig weg te vliegen. Eventueel worden ze op een boom of muur geplaatst.
- Afkoeling van dieren wordt voorkomen, bijvoorbeeld door ze niet op de tocht te hangen.
- Afgekoelde dieren worden opgewarmd voor vrijlating.

Vangen in de buurt van verblijf of vliegroute

- Een vangstteam in de buurt van een bekend verblijf dient uit minimaal 2 mensen te bestaan.
- Om verstoring van vliegroutes te voorkomen wordt een route óf alleen in de avondtrek óf alleen in de ochtendtrek afgevangen.

Vangen boven water

- De vangleider is verantwoordelijk voor het welzijn van de dieren. Deze heeft dus zelf ook een waadpak aan en een zwemband klaarliggen, zodat hij te hulp kan schieten als dat nodig is.
- Er wordt gezorgd voor een lijn over het water voor de veiligheid van de vangers in het water. Tevens kan deze lijn gebruikt worden om zich snel door het water te verplaatsen. De tijd dat een vleermuis gevangen zit wordt hiermee bekort.
- Een waternet mag nooit onbemand staan, dus alleen in combinatie met andere vangmiddelen als het waternet bemand kan blijven. Bij de inrichting van de vangplaats wordt ervoor gezorgd dat continu toezicht mogelijk is.
- Er wordt speciale zorg besteed om te voorkomen dat dieren te water raken tijdens het vangen.

Bron: <http://www.vleermuizenvangen.nl/vangstysteem/ethische-richtlijnen>

Declaratieformulier vacatiegelden Gebiedscommissie preven

Naam	
Adres	
Postcode/ plaats	
IBAN rekeningnummer	
Productnummer provincie	

2021	aanduiding vergadering/overleg of commissie	plaats	aanvang bijeenkomst	einde bijeenkomst	vacatie gelden €122,53
14/01/21	commissievergadering	digitaal	19.30	21.30	122.53
1/04/21	commissievergadering	digitaal	19:30	21:30	122.53
1/07/21	commissievergadering	digitaal	19.30	21.30	122.53
Totaal					367.59

Naar waarheid ingevuld:

Handtekening:

Handtekening secre

d.d.

Naam:

d.d.

tie wolvenschade Gelderland

reiskosten			overige kosten	totaal
Auto		OV		
Km	0,28/km	kosten		
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ 122.53
	€ -			€ 122.53
	€ -			€ 122.53
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
0	€ -	€ -	€ -	€ 367.59

taris

Declaratieformulier vacatiegelden Gebiedscommissie preven

Naam	
Adres	
Postcode/ plaats	
IBAN rekeningnummer	
Productnummer provincie	

2021	aanduiding vergadering/overleg of commissie	plaats	aanvang bijeenkomst	einde bijeenkomst	vacatie gelden €122,53
14/01/21	commissievergadering	digitaal	19.30	21.30	122.53
1/04/21	commissievergadering	digitaal	19:30	21:30	122.53
1/07/21	commissievergadering	digitaal	19.30	21.30	122.53
Totaal					367.59

Naar waarheid ingevuld:

Handtekening:

Handtekening secre

d.d.

Naam:

d.d.

tie wolvenschade
 Gelderland

reiskosten			overige kosten	totaal
Auto		OV		
Km	0,28/km	kosten		
	€ -			€ 122.53
	€ -			€ 122.53
	€ -			€ 122.53
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
0	€ -	€ -	€ -	€ 367.59

taris

Declaratieformulier vacatiegelden Gebiedscommissie preve

Naam		
Adres		
Postcode/ plaats		
IBAN rekeningnummer		(Vereniging Natuur Monumenten)
Productnummer provincie		

2021	aanduiding vergadering/overleg of commissie	plaats	aanvang bijeenkomst	einde bijeenkomst	vacatie gelden €122,53
14/01/21	commissievergadering	digitaal	19.30	21.30	122.53
1/04/21	commissievergadering	digitaal	19:30	21:30	122.53
1/07/21	commissievergadering	digitaal	19.30	21.30	122.53
Totaal					367.59

Naar waarheid ingevuld:

Handtekening:

Handtekening secre

d.d.

Naam:

d.d.

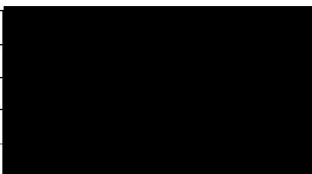
tie wolvenschade Gelderland

lonumenten)

reiskosten			overige kosten	totaal
Auto		OV		
Km	0,28/km	kosten		
	€ -			€ 122.53
	€ -			€ 122.53
	€ -			€ 122.53
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
0	€ -	€ -	€ -	€ 367.59

taris

Declaratieformulier vacatiegelden Gebiedscommissie preven

Naam	
Adres	
Postcode/ plaats	
IBAN rekeningnummer	
Productnummer provincie	

2021	aanduiding vergadering/overleg of commissie	plaats	aanvang bijeenkomst	einde bijeenkomst	vacatie gelden €122,53
14/01/21	commissievergadering	digitaal	19.30	21.30	122.53
1/04/21	commissievergadering	digitaal	19:30	21:30	122.53
1/07/21	commissievergadering	digitaal	19.30	21.30	122.53
Totaal					367.59

Naar waarheid ingevuld:

Handtekening:

Handtekening secre

d.d.

Naam:

d.d.

tie wolvenschade Gelderland

reiskosten			overige kosten	totaal
Auto		OV		
Km	0,28/km	kosten		
	€ -			€ 122.53
	€ -			€ 122.53
	€ -			€ 122.53
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
0	€ -	€ -	€ -	€ 367.59

taris

Declaratieformulier vacatiegelden Gebiedscommissie preven

Naam	
Adres	
Postcode/ plaats	
IBAN rekeningnummer	
Productnummer provincie	

2021	aanduiding vergadering/overleg of commissie	plaats	aanvang bijeenkomst	einde bijeenkomst	vacatie gelden €122,53
14/01/21	commissievergadering	digitaal	19.30	21.30	122.53
1/04/21	commissievergadering	digitaal	19.30	21.30	122.53
1/07/21	commissievergadering	digitaal	19.30	21.30	122.53
Totaal					367.59

Naar waarheid ingevuld:

Handtekening:

Handtekening secre

d.d.

Naam:

d.d.

tie wolvenschade Gelderland

reiskosten			overige kosten	totaal
Auto		OV		
Km	0,28/km	kosten		
	€ -			€ 122.53
	€ -			€ 122.53
	€ -			€ 122.53
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
0	€ -	€ -	€ -	€ 367.59

taris

Declaratieformulier vacatiegelden Gebiedscommissie preven

Naam		
Adres		
Postcode/ plaats		
IBAN rekeningnummer	t.n.v. Stichting Beheer Platform KSG	
Productnummer provincie		

2021	aanduiding vergadering/overleg of commissie	plaats	aanvang bijeenkomst	einde bijeenkomst	vacatie gelden €122,53
14/01/21	commissievergadering	digitaal	19.30	21.30	122.53
1/04/21	commissievergadering	digitaal	19:30	21:30	122.53
1/07/21	commissievergadering	digitaal	19.30	21.30	122.53
Totaal					367.59

Naar waarheid ingevuld:

Handtekening:

Handtekening secre

d.d.

Naam:

d.d.

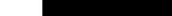
tie wolvenschade Gelderland

Platform KSG

reiskosten			overige kosten	totaal
Auto		OV		
Km	0,28/km	kosten		
	€ -			€ 122.53
	€ -			€ 122.53
	€ -			€ 122.53
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
0	€ -	€ -	€ -	€ 367.59

taris

Declaratieformulier vacatiegelden Gebiedscommissie preven

Naam	
Adres	
Postcode/ plaats	
IBAN rekeningnummer	
Productnummer provincie	

2021	aanduiding vergadering/overleg of commissie	plaats	aanvang bijeenkomst	einde bijeenkomst	vacatie gelden €122,53
14/01/21	commissievergadering	digitaal	19.30	21.30	122.53
1/04/21	commissievergadering	digitaal	19:30	21:30	122.53
1/07/21	commissievergadering	digitaal	19.30	21.30	122.53
Totaal					367.59

Naar waarheid ingevuld:

Handtekening:

Handtekening secre

d.d.

Naam:

d.d.

tie wolvenschade Gelderland

reiskosten			overige kosten	totaal
Auto		OV		
Km	0,28/km	kosten		
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ 122.53
	€ -			€ 122.53
	€ -			€ 122.53
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
	€ -			€ -
0	€ -	€ -	€ -	€ 367.59

taris

Onderwerp: informatie Wolf

Periode: juni 2021

1 Algemeen

Vrijwel dagelijks is er activiteit van wolven op de natuurbruggen, ook het tunneltje onder de Amersfoortseweg wordt veel gebruikt. In tegenstelling tot eerder berichten bleken er dit jaar zes jongen geboren te zijn. De dieren verblijven vooral op het Soerensche veld maar moeder en jongen zijn mobiel. In het tunneltje worden regelmatig wolven met prooien gefotografeerd, vrijwel uitsluitend biggen. Dit sluit aan bij de eerste resultaten van het onderzoek van wolvenpoep. In de periode januari-maart bleek het dieet voor 82% uit wilde zwijnen te bestaan (vooral biggen).

Foto 1. Wolf keert terug vanuit zijn jachtgebied ten zuiden van de Amersfoortse weg met een big richting de jongen.

2 Dood gevonden met wolf als oorzaak

Op veld Hoge Duvel werd een roodwildkalf dood gevonden die door een wolf was gegrepen.

3 Dood gevonden met als mogelijke oorzaak wolf

Bij de Bieze werd een karkas van een roodwildkalf gevonden bij de Bieze, vermoedelijk wolf.

4 Waarnemingen

De wolven zijn inmiddels met negen volwassen dieren en bestrijken een groot deel van Kroondomein Het Loo. Door het gehele gebied kunnen sporen en drollen worden aangetroffen. Ze gebruiken ook

het hele gebied als jachtgebied. In juni werd schijnbaar vooral ten zuiden van de Amersfoortseweg gejaagd gezien het grote aantal foto's van wolven met prooi in het tunneltje. Het betreft vooral biggen betreft die naar de jongen worden gebracht.

Wiesel

Bij Peterpas zijn veel activiteiten gespeurd van de wolf.

Gortel

Geen bijzonderheden.

Niersen

Geen bijzonderheden, weinig prenten en drollen.

Hoge Duvel

Hoewel moeder en jongen regelmatig lijken te verplaatsen zitten ze het grootste deel van de tijd op het Soerensche veld.

Foto 2. De zes jongen van 2021 in een beeld bij de Heidebrug.

Uddel

Er werden meerdere malen jonge wolven gezien die in 2020 geboren waren. Zeker 6 keer zijn er wolven vastgelegd op de camera die over en weer trekken via het nieuwe ecoduct Aardmansberg. Een recreant heeft een filmopname gemaakt van een roedel wolven (6 totaal) die over de Hoffegrintweg trokken, een andere recreant zag er een in de omgeving Meerveld (buiten de wildbaan).

Hoog Soeren

Veel activiteiten van de wolf omgeving Brouwerij. Er wordt veel gebruik gemaakt van het ecoduct Aardmansberg. Er zijn veel drollen gevonden, ook op de Asselse heide. Er zijn 3 waarnemingen gedaan van jagende wolven in de omgeving van het Asselse veld en Alkenschoten. Dit zijn waarschijnlijk wolven die ecoduct Hoog Buurlo oversteken. Daar zijn meerdere foto's van. Er werden geen prooien gevonden, ondanks de activiteiten.

5 Overig

Op Youtube heeft een filmpje gestaan van jonge wolven met plaats en tijd. Onder druk van de Zoogdiervereniging is dit weer verwijderd.

Gebiedscommissie preventie wolvenschade Gelderland
Productnummer "Faunafonds" 74810573

Gebiedscommissie preventie wolvenschade Gelderland
Productnummer "Faunafonds" 74810573

Commissieleden		verwachte	totaal	ten name van	rekeningnummer	Bijzonderheden
Naam	Voornaam	declaratie	bedrag			
						voorzitterstarief vacatiegelden conform afspraak
Totaal			€ 0.00			

Opgesteld door [REDACTED] 00/09/2021
Datum uitbetaling:

Declaratieformulier vacatiegelden Gebiedscommissie preven

Naam	
Adres	
Postcode/ plaats	
IBAN rekeningnummer	
Productnummer provincie	74810573

	aanduiding vergadering/overleg of commissie	plaats	aanvang bijeenkomst	einde bijeenkomst	vacatie gelden €122,53	reiskosten Auto Km
2021						
14/01/21	commissievergadering	digitaal	19.30	21.30	122.53	
1/04/21	commissievergadering	digitaal	19.30	21.30	122.53	
1/07/21	commissievergadering	digitaal	19.30	21.30	122.53	
Totaal					367.59	0

Naar waarheid ingevuld:

Handtekening:

Handtekening secretaris

d.d.

Naam:

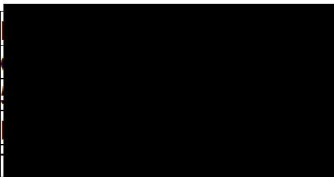
d.d.

tie wolvenschade
 Gelderland

reiskosten		overige kosten	totaal
Auto	OV		
0,28/km	kosten		
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ 122.53
€ -			€ 122.53
€ -			€ 122.53
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -	€ -	€ -	€ 367.59

Declaratieformulier vacatiegelden Gebiedscommissie prev

Naam	
Adres	
Postcode/ plaats	
IBAN rekeningnummer	
Productnummer provincie	

2021	aanduiding vergadering/overleg of commissie	plaats	aanvang bijeenkomst	einde bijeenkomst	vacatie gelden €367,59	reiskosten
						Auto Km
14/01/21	commissievergadering	digitaal	19.30	21.30	367.59	
1/04/21	commissievergadering	digitaal	19:30	21:30	367.59	
1/07/21	commissievergadering	digitaal	19.30	21.30	367.59	
Totaal					1,102.77	0

Naar waarheid ingevuld:

Handtekening:

d.d.
Naam:

Handtekening secretaris

d.d.

entie wolvenschade Gelderland

reiskosten		overige kosten	totaal
Auto	OV		
0,28/km	kosten		
€ -			€ 367.59
€ -			€ 367.59
€ -			€ 367.59
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -	€ -	€ -	€ 1,102.77

Declaratieformulier vacatiegelden Gebiedscommissie preven

Naam	
Adres	
Postcode/ plaats	
IBAN rekeningnummer	
Productnummer provincie	

2021	aanduiding vergadering/overleg of commissie	plaats	aanvang bijeenkomst	einde bijeenkomst	vacatie gelden €122,53	reiskosten
						Auto Km
14/01/21	commissievergadering	digitaal	19.30	21.30	122.53	
1/04/21	commissievergadering	digitaal	19:30	21:30	122.53	
1/07/21	commissievergadering	digitaal	19.30	21.30	122.53	
Totaal					367.59	0

Naar waarheid ingevuld:

Handtekening:

Handtekening secretaris

d.d.

Naam:

d.d.

tie wolvenschade
 Gelderland

reiskosten		overige kosten	totaal
Auto	OV		
0,28/km	kosten		
€ -			€ 122.53
€ -			€ 122.53
€ -			€ 122.53
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -	€ -	€ -	€ 367.59

Declaratieformulier vacatiegelden Gebiedscommissie preven

Naam	
Adres	
Postcode/ plaats	
IBAN rekeningnummer	
Productnummer provincie	

2021	aanduiding vergadering/overleg of commissie	plaats	aanvang bijeenkomst	einde bijeenkomst	vacatie gelden €122,53	reiskosten
						Auto Km
14/01/21	commissievergadering	digitaal	19.30	21.30	122.53	
1/04/21	commissievergadering	digitaal	19:30	21:30	122.53	
1/07/21	commissievergadering	digitaal	19.30	21.30	122.53	
Totaal					367.59	0

Naar waarheid ingevuld:

Handtekening:

Handtekening secretaris

d.d.

Naam:

d.d.

tie wolvenschade
 Gelderland

reiskosten		overige kosten	totaal
Auto	OV		
0,28/km	kosten		
€ -			€ 122.53
€ -			€ 122.53
€ -			€ 122.53
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -	€ -	€ -	€ 367.59

Declaratieformulier vacatiegelden Gebiedscommissie preven

Naam	
Adres	
Postcode/ plaats	
IBAN rekeningnummer	
Productnummer provincie	

2021	aanduiding vergadering/overleg of commissie	plaats	aanvang bijeenkomst	einde bijeenkomst	vacatie gelden €122,53	reiskosten
						Auto Km
14/01/21	commissievergadering	digitaal	19.30	21.30	122.53	
1/04/21	commissievergadering	digitaal	19:30	21:30	122.53	
1/07/21	commissievergadering	digitaal	19.30	21.30	122.53	
Totaal					367.59	0

Naar waarheid ingevuld:

Handtekening:

Handtekening secretaris

d.d.

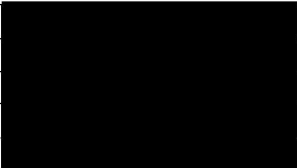
Naam:

d.d.

tie wolvenschade
 Gelderland

reiskosten		overige kosten	totaal
Auto	OV		
0,28/km	kosten		
€ -			€ 122.53
€ -			€ 122.53
€ -			€ 122.53
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -	€ -	€ -	€ 367.59

Declaratieformulier vacatiegelden Gebiedscommissie preven

Naam	
Adres	
Postcode/ plaats	
IBAN rekeningnummer	
Productnummer provincie	

	aanduiding vergadering/overleg of commissie	plaats	aanvang bijeenkomst	einde bijeenkomst	vacatie gelden €122,53	reiskosten Auto Km
2021						
14/01/21	commissievergadering	digitaal	19.30	21.30	122.53	
1/04/21	commissievergadering	digitaal	19.30	21.30	122.53	
1/07/21	commissievergadering	digitaal	19.30	21.30	122.53	
Totaal					367.59	0

Naar waarheid ingevuld:

Handtekening:

Handtekening secretaris

d.d.

Naam:

d.d.

tie wolvenschade
 Gelderland

reiskosten		overige kosten	totaal
Auto	OV		
0,28/km	kosten		
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ 122.53
€ -			€ 122.53
€ -			€ 122.53
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -	€ -	€ -	€ 367.59

Declaratieformulier vacatiegelden Gebiedscommissie preven

Naam	
Adres	
Postcode/ plaats	
IBAN rekeningnummer	
Productnummer provincie	

	aanduiding vergadering/overleg of commissie	plaats	aanvang bijeenkomst	einde bijeenkomst	vacatie gelden €122,53	reiskosten Auto Km
2021						
14/01/21	commissievergadering	digitaal	19.30	21.30	122.53	
1/04/21	commissievergadering	digitaal	19:30	21:30	122.53	
1/07/21	commissievergadering	digitaal	19.30	21.30	122.53	
Totaal					367.59	0

Naar waarheid ingevuld:

Handtekening:

Handtekening secretaris

d.d.

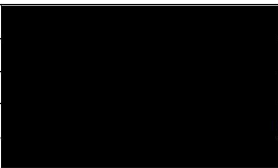
Naam:

d.d.

tie wolvenschade
 Gelderland

reiskosten		overige kosten	totaal
Auto	OV		
0,28/km	kosten		
€ -			€ 122.53
€ -			€ 122.53
€ -			€ 122.53
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -			€ -
€ -	€ -	€ -	€ 367.59

Declaratieformulier vacatiegelden Gebiedscommissie preven

Naam		
Adres		
Postcode/ plaats		
IBAN rekeningnummer		(Vereniging Natuur Monumenten)
Productnummer provincie		

2021	aanduiding vergadering/overleg of commissie	plaats	aanvang bijeenkomst	einde bijeenkomst	vacatie gelden €122,53	reiskosten
						Auto Km
14/01/21	commissievergadering	digitaal	19.30	21.30	122.53	
1/04/21	commissievergadering	digitaal	19:30	21:30	122.53	
1/07/21	commissievergadering	digitaal	19.30	21.30	122.53	
Totaal					367.59	0

Naar waarheid ingevuld:

Handtekening:

Handtekening secretaris

d.d.

Naam:

d.d.

